

บทที่ 2

เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

การวิจัยในครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ศึกษาค้นคว้า หลักการ แนวคิด ทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับการประกันคุณภาพการศึกษาภายในสถานศึกษา จากเอกสาร ตำราและผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ดังจะได้นำเสนอตามลำดับดังนี้

1. การประกันคุณภาพการศึกษา

1.1 ความหมายของการประกันคุณภาพการศึกษา

1.2 ความสำคัญของการประกันคุณภาพการศึกษา

1.3 กระบวนการในการประกันคุณภาพการศึกษา

2. การประกันคุณภาพการศึกษาภายในสถานศึกษาระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน

2.1 แนวคิดและหลักการประกันคุณภาพการศึกษาภายในสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน

2.2 ระบบการประกันคุณภาพการศึกษาภายในสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน

2.3 หลักเกณฑ์ วิธีการประกันคุณภาพการศึกษาภายในสถานศึกษา

2.4 บทบาทหน้าที่ของผู้ที่เกี่ยวข้องในการพัฒนาระบบประกันคุณภาพภายใน

สถานศึกษา

3. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

3.1 งานวิจัยในประเทศ

3.2 งานวิจัยต่างประเทศ

1. การประกันคุณภาพการศึกษา

1.1 ความหมายของการประกันคุณภาพการศึกษา

โลกในยุคปัจจุบันเป็นยุคโลกาภิวัตน์ที่มีความเจริญก้าวหน้าด้านเทคโนโลยีสารสนเทศและการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นอย่างรวดเร็ว จึงจำเป็นที่แต่ละประเทศต้องเรียนรู้ที่จะปรับตัวให้ทันกับการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นอยู่ตลอดเวลา และเตรียมพร้อมที่จะเผชิญกับความท้าทายจากกระแสโลก โดยปัจจัยสำคัญที่จะเผชิญการเปลี่ยนแปลงและความท้าทายดังกล่าว ได้แก่ คุณภาพของคนคำว่า “คุณภาพ” (Quality) นั้น เป็นคำที่ใช้กันมากโดยเฉพาะในวงการธุรกิจ ซึ่งได้มีผู้ให้ความหมายไว้ต่างกัน ในปัจจุบันจะหมายถึงการทำให้ลูกค้ามีความพึงพอใจ ด้วยการทำให้ความต้องการและความหวังของลูกค้าได้รับการตอบสนอง เช่น คุณภาพในการศึกษา ก็คือ การทำให้ผู้ปกครอง ชุมชน สังคม พึงพอใจ ประทับใจ หรือมั่นใจในคุณภาพของผลผลิต คือ นักเรียนมีคุณภาพตามมาตรฐานที่กำหนด (สมศักดิ์ สินธุระเวชย์. 2542 : 45)

ในพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 มาตรา 4 ได้ให้นิยามคำที่เกี่ยวข้องกับ คำว่า “มาตรฐานการศึกษา” ไว้ดังนี้

มาตรฐานการศึกษา หมายถึง ข้อกำหนดที่เกี่ยวข้องคุณลักษณะ คุณภาพที่พึงประสงค์ และมาตรฐานที่ต้องการให้เกิดขึ้นภายในสถานศึกษาทุกแห่ง และเพื่อเป็นหลักในการเทียบเคียงสำหรับส่งเสริม กำกับ ดูแล การตรวจสอบ การประเมินผลและการประกันคุณภาพการศึกษาดำเนินการตามนัยแห่งความหมายของมาตรฐานการศึกษาดังกล่าว สามารถแยกออกเป็นคำสำคัญ 3 คำ ได้แก่

1. คุณลักษณะ หมายถึง สิ่งที่เป็นสัญลักษณ์สำคัญของการศึกษาในสถานศึกษา เช่น ผลสัมฤทธิ์ สิ่งแวดล้อม เป็นต้น

2. คุณภาพ หมายถึง คุณภาพของคุณลักษณะดังกล่าว เช่น คุณภาพสูงคุณภาพต่ำ ในนิยามนี้ คำว่า คุณภาพที่พึงประสงค์ หมายถึง พึงประสงค์ของสังคม ซึ่งผู้จัดต้องกำหนดขึ้นมาว่า คืออย่างไร

3. มาตรฐาน หมายถึง ความมีบรรทัดฐานที่ยอมรับกันให้เป็นมาตรฐานวัดการกำหนด มาตรฐานกำหนดขึ้นโดยผู้รับผิดชอบ (วิชัย ต้นศิริ. 2543 : 48)

จากนิยามในพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติดังกล่าว พอจะสรุปได้ว่า การสร้างความเป็นมาตรฐานการศึกษาของชาตินั้น จะมีปัจจัยสำคัญซึ่งเป็นองค์ประกอบแห่งคุณลักษณะทางการศึกษาที่จะก่อให้เกิดคุณภาพที่พึงประสงค์ภายใต้มาตรฐานที่ยอมรับร่วมกัน ซึ่งก็คือการสร้างคุณภาพการศึกษา(Quality) นั่นเอง (สุรศักดิ์ ปาเฮ. 2543 : 7) และเพื่อทำให้ผู้ปกครอง

ชุมชน สังคมมีความเชื่อมั่นว่า สถานศึกษาจะจัดการศึกษาให้บังเกิดขึ้นกับผลผลิต คือ นักเรียนได้
 อย่างมีคุณภาพตามมาตรฐานกำหนด โรงเรียนจึงมีความจำเป็นที่จะต้องจัดให้มีการประกันคุณภาพ
 การศึกษาขึ้นในสถานศึกษา

การประกันคุณภาพการศึกษานั้น ได้มีผู้ให้ความหมายของการประกันคุณภาพการ
 ศึกษาไว้แตกต่างกัน ดังนี้

สงบ ลักษณะ (2539 : 24) ได้ให้ความหมายว่า การประกันคุณภาพการศึกษา
 (Quality assurance) หมายถึง กระบวนการวางแผนและการจัดการที่เป็นความร่วมมือระหว่าง
 โรงเรียนหน่วยงานที่รับผิดชอบการศึกษา และชุมชนที่ตั้งอยู่ ในการที่จะพัฒนาปัจจัย กระบวนการ
 และผลผลิตของโรงเรียนให้บังเกิดความเชื่อมั่นว่า สามารถจัดการศึกษาได้สมบูรณ์ตามหลักสูตร
 และความคาดหวังของสังคม

กรมวิชาการ (2540 : 3) กล่าวว่า การประกันคุณภาพการศึกษาเป็นมาตรการหนึ่ง
 ที่จะทำให้เกิดความเชื่อมั่นได้ว่าสถานศึกษาที่ได้รับการรับรองมาตรฐาน สามารถจัดการศึกษาได้
 อย่างมีคุณภาพ ผู้จบการศึกษามีคุณภาพตามมาตรฐานที่กำหนดไว้

ไพบุลย์ แจ่มพงษ์ (2541 : 37) ให้ความหมายว่า การประกันคุณภาพการศึกษา คือ
 การกำหนดแนวปฏิบัติหรือแนวทางในการดำเนินงานในการจัดการศึกษาเพื่อจะช่วยให้การจัดการ
 ศึกษาของโรงเรียนมีหลักประกันว่านักเรียนจะมีมาตรฐานการศึกษาเป็นที่ยอมรับของสังคม

วารินทร์ สีนสูงสุด (2542 : 119) กล่าวว่า การประกันคุณภาพการศึกษา คือ
 กิจกรรมหรือแนวปฏิบัติใด ๆ ที่หากได้ดำเนินการตามระบบและแผนที่ได้วางไว้แล้ว จะทำให้เกิด
 ความมั่นใจว่าจะได้ผลผลิตของการศึกษาที่มีคุณภาพตามคุณลักษณะที่พึงประสงค์

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ (2544 : 7) กล่าวว่า การประกันคุณภาพ
 การศึกษา หมายถึง การบริหารจัดการและการดำเนินกิจกรรมตามภารกิจปกติของสถานศึกษาเพื่อ
 พัฒนาคุณภาพของผู้เรียนอย่างต่อเนื่อง ซึ่งจะเป็นการสร้างเชื่อมั่นให้ผู้รับบริการทางการศึกษา
 ทั้งผู้รับบริการ โดยตรงได้แก่ ผู้เรียนและผู้ปกครองและผู้รับบริการทางอ้อม ได้แก่ สถานประกอบการ
 ประชาชน และสังคมโดยรวมว่า การดำเนินงานของสถานศึกษาจะมีประสิทธิภาพ และทำให้
 ผู้เรียนมีคุณภาพหรือคุณลักษณะที่พึงประสงค์ตามมาตรฐานการศึกษาที่กำหนด

จากทัศนะของนักการศึกษาดังกล่าว พอจะสรุปได้ว่า การประกันคุณภาพการศึกษา
 เป็นการบริหารจัดการศึกษาของสถานศึกษาที่ได้มีการวางแผนไว้อย่างเป็นระบบเพื่อเป็นหลักประกัน
 ต่อผู้ปกครอง ชุมชนและสังคมว่า การจัดการศึกษาของสถานศึกษาจะดำเนินไปอย่างมีประสิทธิภาพ
 เพื่อพัฒนาผู้เรียนตามมาตรฐานและคุณลักษณะที่กำหนดไว้อย่างมีคุณภาพ

1.2 ความสำคัญของการประกันคุณภาพการศึกษา

จากความจำเป็นของการประกันคุณภาพการศึกษาและเพื่อพัฒนาคุณภาพทางการศึกษา ซึ่งเป็นเรื่องมีความสำคัญต่อการปฏิรูปการศึกษาของไทย จึงได้มีการบัญญัติไว้ในพระราชบัญญัติ การศึกษาแห่งชาติ พุทธศักราช 2542 ที่กำหนดให้สถานศึกษาทุกแห่งต้องดำเนินการเกี่ยวกับการ ประกันคุณภาพการศึกษาภายในสถานศึกษา ดังนี้

หมวด 6 มาตรา 48 ให้หน่วยงานต้นสังกัดและสถานศึกษาจัดให้มีระบบประกัน คุณภาพภายในสถานศึกษาและให้ถือว่าการประกันคุณภาพภายในเป็นส่วนหนึ่งของกระบวนการ บริหารการศึกษาที่ต้องดำเนินการอย่างต่อเนื่อง โดยมีการจัดทำรายงานประจำปีเสนอต่อหน่วยงาน ต้นสังกัด หน่วยงานที่เกี่ยวข้อง และเปิดเผยต่อสาธารณชนเพื่อนำไปสู่การพัฒนาคุณภาพและ มาตรฐานการศึกษา และเพื่อรองรับการประกันคุณภาพภายนอก

สาระบัญญัติดังกล่าว เป็นสิ่งที่สถานศึกษาทุกแห่งจะต้องนำไปปฏิบัติ เพื่อให้บรรลุ เจตนารมณ์ในการพัฒนาคุณภาพของสถานศึกษาซึ่งจะเป็นการสร้างเชื่อมั่นแก่พ่อแม่และ ประชาชนว่าลูกหลานจะได้รับการศึกษาที่มีคุณภาพ

การประกันคุณภาพภายในจะทำให้สถานศึกษามีระบบการบริหารจัดการที่มี ประสิทธิภาพ มีการทำงานที่มีเป้าหมายและแผนดำเนินงานที่ชัดเจน โดยในการดำเนินการตามแผน เพื่อให้เป็นไปตามเป้าหมายนั้น ก็จะต้องมีการประเมินคุณภาพภายในหรือการประเมินตนเอง เพื่อ ตรวจสอบและพัฒนาปรับปรุงให้เป็นไปตามเป้าหมายอยู่ตลอดเวลา

การประเมินตนเองก็เหมือนกับการส่องกระจกดูตนเอง ซึ่งในวิถีชีวิตประจำวัน คงไม่มีใครที่ไม่เคยส่องกระจกดูตนเอง บางคนอาจจะส่องกระจกเพราะความเคยชิน มองดูเพียง เพื่อเห็นตนเองเรียบร้อยแล้วก็ผ่านเลยไป แต่หลายคนมีความมุ่งหมายหลายอย่างในการส่องกระจก เช่น ต้องการดูรูปทรงว่าอ้วนขึ้นหรือผอมลง ทรงผม ใบหน้า เสื้อผ้าที่สวมอยู่เป็นที่พอใจหรือไม่ กระจกจึงมีหลายชนิด หลายขนาดและต้องมีความใส ความเที่ยง ความคมชัด จึงจะใช้ประโยชน์ ได้ดี การนำมาใช้ส่องตนก็ตรงกับความเป็นจริง เมื่อส่องกระจกพบข้อดีข้อด้อยก็พยายามปรับปรุง ตนเองเพื่อให้ดูดีขึ้น การสำรวจประเมินตนเองจึงเป็นสิ่งที่คนเราทำอยู่แล้วในชีวิตประจำวัน

การที่สถานศึกษาใช้กระจกส่องตน ส่องงาน และส่องศิษย์ แล้ววินิจฉัยวิเคราะห์หา จุดอ่อน จุดแข็งที่เกิดกับตน กับงาน และกับศิษย์ จะช่วยทำให้เกิดการพัฒนาปรับปรุงให้ดีขึ้น และทำให้เด็กและเยาวชนไทยเป็นคนดี มีความสามารถ และมีความสุข มีเหตุผลความจำเป็น หลายประการที่ทำให้โรงเรียนต้องดำเนินการให้มีการประกันคุณภาพการศึกษา ดังแสดงให้เห็น ในแผนภูมิต่อไปนี้

แผนภูมิที่ 2 แสดงความจำเป็นในการประกันคุณภาพการศึกษา

(สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ. 2543 : 13)

1.3 กระบวนการประกันคุณภาพการศึกษา

กระทรวงศึกษาธิการได้จัดให้มีระบบการประกันคุณภาพการศึกษาโดยมีกระบวนการดำเนินงานที่เป็นกลไกอยู่ 3 ขั้นตอน (สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ, 2545 : 6) ประกอบด้วย

1. การควบคุมคุณภาพ (Quality control) การควบคุมคุณภาพเป็นองค์ประกอบที่กำหนดขึ้นเพื่อกำหนดสิ่งที่คาดหวัง และแนวทางที่จะไปถึงสิ่งที่คาดหวังนั้น ๆ ซึ่งเป็นการกำหนดมาตรฐานคุณภาพการศึกษาของสถานศึกษาเพื่อพัฒนาสถานศึกษาให้เข้าสู่มาตรฐานองค์ประกอบของการควบคุมคุณภาพการศึกษาประกอบด้วย

1.1. การกำหนดมาตรฐาน เป็นการกำหนดสิ่งที่ต้องการให้เกิดขึ้นในโรงเรียนซึ่งมักจะกำหนดในรูปของมาตรฐานการศึกษา ซึ่งโดยทั่วไปนั้นจะแยกออกเป็น 3 ด้าน คือ มาตรฐานด้านปัจจัย มาตรฐานด้านกระบวนการ และมาตรฐานด้านผลผลิต ตลอดจนการจัดทำแผนแม่บทและแผนปฏิบัติการที่มุ่งการพัฒนาโรงเรียนเข้าสู่มาตรฐาน

1.2. การพัฒนาโรงเรียนเข้าสู่มาตรฐาน เป็นขั้นตอนของการยกระดับคุณภาพของโรงเรียนให้เป็นไปตามมาตรฐาน ในขั้นตอนนี้ขณะที่สถานศึกษาได้พัฒนาตนเองเพื่อเข้าสู่มาตรฐาน หน่วยงานที่เกี่ยวข้องต้องให้ความช่วยเหลือ เช่น การนิเทศ ติดตาม การดำเนินการของโรงเรียนหากพบข้อบกพร่องโรงเรียนดำเนินการแก้ไขปรับปรุงโดยเร็ว และหากเกินความสามารถของโรงเรียน หน่วยงานที่เกี่ยวข้องต้องให้ความช่วยเหลือเช่นกัน

2. การตรวจสอบคุณภาพการศึกษา (Internal audit or Internal school review) เป็นขั้นตอนที่นำสิ่งที่สถานศึกษาได้ปฏิบัติไปแล้วกลับมาตรวจสอบ ทบทวน ซึ่งอาจใช้วิธีการประเมินตนเอง หรือสถานศึกษาอื่น ๆ มาช่วยประเมินให้ หลังจากนั้นก็นำผลการประเมินดังกล่าวมาวิเคราะห์เพื่อหาจุดเด่นและจุดด้อย เพื่อจะได้นำไปใช้ประโยชน์ในการกำหนดจุดที่จะพัฒนาของโรงเรียนโดยการแก้ไขจุดด้อย เสริมจุดเด่น โดยใช้กระบวนการนิเทศ ติดตาม กำกับช่วยเหลือ และติดตามผลการดำเนินงานของสถานศึกษาให้เป็นไปตามมาตรฐานที่กำหนด

3. การประเมินคุณภาพการศึกษา (Quality assessment) เป็นองค์ประกอบสุดท้ายของระบบการประเมินคุณภาพการศึกษาของสถานศึกษา ซึ่งมีกิจกรรมสำคัญ ๆ คือ การเก็บข้อมูลในแต่ละตัวบ่งชี้และมาตรฐานแล้วนำไปเปรียบเทียบกับเกณฑ์ เพื่อลงข้อสรุปว่า ตัวบ่งชี้และมาตรฐานได้อยู่ในระดับที่น่าพอใจหรือไม่น่าพอใจ รวมทั้งจัดทำรายงานการประเมินตนเองของโรงเรียนเสนอต่อประชาชนและหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ผลจากการประกันคุณภาพนี้ จะนำไปใช้ประโยชน์ในการวางแผนการดำเนินงานในปีต่อ ๆ ไป และการเตรียมโรงเรียนเพื่อรองรับการประเมินภายนอก

สรุปได้ว่า การประกันคุณภาพการศึกษา หมายถึง การดำเนินกิจกรรมต่าง ๆ ของสถานศึกษาเพื่อสร้างความมั่นใจแก่ผู้ปกครอง ชุมชน และสังคมว่า ผลผลิตทางการศึกษาซึ่งได้แก่ผู้เรียน มีคุณภาพตามเป้าหมายหรือพันธกิจที่ได้ร่วมกันกำหนดไว้นั้น โดยมีการดำเนินการอย่างต่อเนื่องอย่างเป็นระบบ มีความสอดคล้องกันในกระบวนการดำเนินงาน และทุกฝ่ายมีส่วนร่วมในการดำเนินการและรับผิดชอบ

2. การประกันคุณภาพการศึกษาภายในสถานศึกษาระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน

2.1 แนวคิดและหลักการของการประกันคุณภาพภายในสถานศึกษา

จากความหมายของการประกันคุณภาพภายในสถานศึกษาที่กล่าวไว้ว่า การประกันคุณภาพภายในสถานศึกษาเป็นกระบวนการจัดการที่มีการพัฒนาปรับปรุงอย่างต่อเนื่อง มีการดำเนินงานในลักษณะของการผสมผสานระหว่างกระบวนการบริหารกับการจัดการเรียนการสอนตามปกติของสถานศึกษาโดยมีวัตถุประสงค์หลักเพื่อพัฒนาผู้เรียนให้มีคุณภาพอย่างต่อเนื่องตลอดเวลา สะท้อนให้เห็นว่าการประกันคุณภาพภายในสถานศึกษามีแนวคิดที่ตั้งอยู่บนพื้นฐานของการป้องกัน เพื่อให้การดำเนินงานของสถานศึกษามีประสิทธิภาพให้ได้ผลผลิต อันได้แก่ผู้เรียนที่มีคุณภาพด้วยเช่นกัน โดยสรุปอาจกล่าวได้ว่า การประกันคุณภาพภายในสถานศึกษา หมายถึง การประเมินผลและการติดตามตรวจสอบคุณภาพและมาตรฐานการศึกษาของสถานศึกษา โดยบุคลากรของสถานศึกษานั้นเอง หรือโดยหน่วยงานต้นสังกัดที่มีหน้าที่กำกับดูแลสถานศึกษานั้น ๆ

แนวคิดของการประกันคุณภาพภายในสถานศึกษา ซึ่งตั้งอยู่บนพื้นฐานของการป้องกัน โดยได้ผนวกแนวคิดของการจัดการศึกษาที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ แนวคิดจากการบริหารโดยใช้ โรงเรียนเป็นฐาน และแนวคิดของระบบประเมินผลภายในที่ยึดติดกับการทำงานปกติ (Built-in Evaluation system) ที่อาศัยวงจรการทำงานแบบ PDCA กล่าวคือ

แนวคิดของการจัดการศึกษาที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ เป็นแนวคิดที่มุ่งให้ผู้เรียนเป็นศูนย์กลางของการเรียนรู้ทั้งปวง และยึดประโยชน์ที่จะเกิดขึ้นกับผู้เรียนเป็นสำคัญ โดยมีความเชื่อว่ามนุษย์มีศักยภาพที่จะเรียนรู้และพัฒนาตนเองได้ตลอดชีวิต ดังนั้นในการจัดการศึกษาจึงต้องช่วยกระตุ้น เอื้ออำนวยความสะดวกและส่งเสริมให้ผู้เรียนแต่ละคนได้พัฒนาจนเต็มตามศักยภาพและมีคุณภาพได้มาตรฐาน เพื่อเป็นกำลังสำคัญ ร่วมมือกันอย่างสร้างสรรค์ในการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมของประเทศ รวมทั้งสามารถดำรงชีวิตในสังคมได้อย่างมีความสุข

แนวคิดจากการบริหารโดยใช้โรงเรียนเป็นฐาน เป็นแนวคิดในการบริหารจัดการภายในสถานศึกษาที่มีหลักการสำคัญ ๆ 5 ประการคือ (สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ, 2545 : 3-5)

1. หลักการกระจายอำนาจ (Decentralization) เป็นการกระจายอำนาจการจัดการศึกษาจากหน่วยงานต้นสังกัดไปยังสถานศึกษาที่มากที่สุด โดยมีความเชื่อว่า โรงเรียนเป็นหน่วยสำคัญในการเปลี่ยนแปลงและพัฒนาการศึกษาของผู้เรียน ผู้ที่มีส่วนได้ส่วนเสียกับการจัดการศึกษาของโรงเรียน ได้แก่ ผู้ปกครอง ชุมชน และสังคม จะเกิดความตระหนักในคุณประโยชน์ของการศึกษา และผลกระทบที่จะเกิดขึ้น จึงทำให้เกิดความร่วมมือในการจัดการศึกษาเพื่อให้ตอบสนองความต้องการของทุกฝ่าย และพร้อมที่จะมุ่งมั่นพัฒนาการจัดการศึกษาให้มีคุณภาพ เป็นที่ยอมรับต่อไป
2. หลักการมีส่วนร่วม (Participation or Collaboration) เปิดโอกาสให้ผู้ที่เกี่ยวข้องและผู้ที่มีส่วนได้ส่วนเสียได้มีส่วนร่วมในการบริหาร ตัดสินใจ และร่วมจัดการศึกษา ทั้งครู ผู้ปกครอง ตัวแทนชุมชน ตัวแทนศิษย์เก่า และตัวแทนนักเรียน การที่บุคคลมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาจะเกิดความรู้สึกเป็นเจ้าของและจะรับผิดชอบในการจัดการศึกษามากขึ้น
3. หลักการคืนอำนาจจัดการศึกษาให้กับประชาชน (Return power to people) ในอดีตการจัดการศึกษาจะจัดกันหลากหลาย บางแห่งก็ให้วัดหรือองค์กรในท้องถิ่นเป็นผู้ดำเนินการ ต่อมามีการรวมการจัดการศึกษาไปให้กระทรวงศึกษาธิการเพื่อให้เกิดเอกภาพและมาตรฐานทางการศึกษา และเมื่อประชากรเพิ่มขึ้น ความเจริญก้าวหน้าต่าง ๆ เป็นไปอย่างรวดเร็ว การจัดการศึกษาโดยส่วนกลางเริ่มมีข้อจำกัด เกิดความล่าช้า และไม่ตอบสนองความต้องการของผู้เรียนและชุมชนอย่างแท้จริง จึงต้องมีการคืนอำนาจให้ท้องถิ่นและประชาชนได้จัดการศึกษาเอง
4. หลักการบริหารตนเอง (Self-managing) ในระบบการศึกษาทั่วไป มักจะกำหนดให้โรงเรียนเป็นหน่วยปฏิบัติตามนโยบายของส่วนกลาง โรงเรียนไม่มีอำนาจอย่างแท้จริงสำหรับการบริหาร โดยใช้โรงเรียนเป็นฐานนั้น ไม่ได้ปฏิเสธเรื่องการทำงานให้บรรลุเป้าหมายและนโยบายของส่วนรวม แต่มีความเชื่อว่าวิธีการทำงานให้บรรลุเป้าหมายนั้นทำได้หลายวิธี การที่ส่วนกลางทำหน้าที่เพียงกำหนดนโยบายและเป้าหมาย แล้วปล่อยให้โรงเรียนมีระบบการบริหารด้วยตนเอง โดยให้โรงเรียนมีอำนาจ หน้าที่ และความรับผิดชอบในการดำเนินงาน ซึ่งอาจจะดำเนินการได้หลากหลายด้วยวิธีการที่แตกต่างกัน แล้วแต่ความพร้อมและสถานการณ์ของโรงเรียน ผลที่ได้น่าจะมีประสิทธิภาพสูงกว่าเดิมที่ทุกอย่างถูกกำหนดมาจากหน่วยงานต้นสังกัด ไม่ว่าจะโดยตรงหรือทางอ้อมก็ตาม

5. หลักการตรวจสอบและถ่วงดุล (Check and Balance) เป็นการให้หน่วยงานต้นสังกัด มีหน้าที่กำหนดนโยบายและควบคุมมาตรฐาน มุ่งองค์กรอิสระทำหน้าที่ตรวจสอบคุณภาพการบริหาร และการจัดการศึกษาเพื่อให้มีคุณภาพและมาตรฐานเป็นไปตามกำหนดและเป็นไปตามนโยบายของชาติ

แนวคิดของระบบการประเมินผลภายในที่ยึดติดกับการทำงานปกติ (Built - in Evaluation system) การดำเนินงานในโรงเรียนให้บรรลุเป้าหมายที่ต้องการตามแนวคิดนี้ มีการทำงาน 4 ขั้นตอน คือ การวางแผนการทำงาน (Plan) การปฏิบัติงานตามแผน (Do) การตรวจสอบหรือการประเมินผลการทำงาน (Check) และการนำผลการประเมินย้อนกลับไปปรับปรุงแก้ไขการทำงาน (Action) การทำงานตามกระบวนการหรือวงจรนี้ เรียกว่า วงจรการทำงานแบบ PDCA ซึ่ง Edward Deming ได้เป็นผู้นำมาใช้กับการบริหารจัดการในปัจจุบัน ซึ่งในขั้นตอนการตรวจสอบการทำงาน (Check) นั้นก็ยังมีวงจรของการทำงานที่เป็นแบบ PDCA คือ มีการวางแผนการประเมิน การลงมือทำการประเมินการตรวจสอบผลการประเมิน และการแก้ไขปรับปรุงผลการดำเนินงานหลังจากรู้ผลการประเมินว่า มีจุดบกพร่องในเรื่องใดบ้าง (สุวิมล ว่องวานิช. 2544 : 13 – 14)

เมื่อพิจารณารายละเอียดของแนวคิดของการจัดการศึกษาที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ แนวคิดจากการบริหารโดยใช้โรงเรียนเป็นฐาน และแนวคิดของระบบการประเมินผลภายในที่ยึดติดกับการทำงานปกติ (Built - in Evaluation system) ที่อาศัยวงจรการทำงานแบบ PDCA ที่ได้เสนอไปแล้วข้างต้น จะเห็นได้ว่า มีความสัมพันธ์สอดคล้องกันและมีลักษณะการดำเนินการที่อาศัยการมีส่วนร่วมในการดำเนินงานให้สำเร็จ รวมทั้งมีการปรับปรุงและตรวจสอบความก้าวหน้าตามจุดหมาย เป้าหมายที่กำหนดไว้ ซึ่งสถานศึกษาหรือหน่วยงานในพื้นที่สามารถนำมาใช้ในการพัฒนาคุณภาพการศึกษาต่อไปได้

2.2 ระบบประกันคุณภาพภายในสถานศึกษาระดับสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน

นับตั้งแต่ ปี พ.ศ. 2539 เป็นต้นมา สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติได้มีนโยบายส่งเสริมและสนับสนุนให้โรงเรียนในสังกัดทุกโรงเรียนดำเนินการสร้างและพัฒนากระบวนการประกันคุณภาพภายในสถานศึกษา จนกระทั่งปี พ.ศ. 2541 ได้ประกาศใช้มาตรฐานโรงเรียนสำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ พุทธศักราช 2541 ขึ้น จากนั้นได้ดำเนินการจัดทำเอกสารวิชาการเกี่ยวกับการส่งเสริมและการพัฒนาระบบประกันคุณภาพภายในสถานศึกษาเผยแพร่ให้ความรู้ จัดอบรมเชิงปฏิบัติการ จัดสัมมนาแลกเปลี่ยนประสบการณ์ รวมทั้งได้ดำเนินการประเมินมาตรฐานโรงเรียนทั่วประเทศถึง 2 ครั้ง คือในปีการศึกษา 2541

ได้ให้โรงเรียนในสังกัดทำการประเมินตนเอง ตามเครื่องมือที่สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติจัดทำให้และปีการศึกษา 2543 ได้ประเมินคุณภาพโรงเรียนตามกรอบมาตรฐาน โดยให้บุคลากรอื่นที่เกี่ยวข้องมาร่วมทำการประเมิน เพื่อเตรียมตัวรองรับการประเมินภายนอกจากสำนักงานรับรองมาตรฐานและประเมินคุณภาพการศึกษา

พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พุทธศักราช 2542 หมวดที่ 6 มาตรฐานและการประกันคุณภาพการศึกษา มีสาระบัญญัติไว้ว่า ให้มีระบบการประกันคุณภาพการศึกษาเพื่อพัฒนาคุณภาพและมาตรฐานการศึกษาทุกระดับ ประกอบด้วยระบบการประกันคุณภาพภายในและระบบการประกันคุณภาพภายนอก (มาตรา 47) โดยให้หน่วยงานต้นสังกัด และสถานศึกษา จัดให้มีระบบการประกันคุณภาพภายในสถานศึกษา และให้ถือว่าการประกันคุณภาพภายในเป็นส่วนหนึ่งของกระบวนการบริหารการศึกษาที่ต้องดำเนินการอย่างต่อเนื่อง (มาตรา 48) (วิสิทธิ์ โรจน์พจนรัตน์. 2542 : 31)

สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ ได้ดำเนินการพัฒนาระบบการประกันคุณภาพการศึกษาภายในสถานศึกษาให้แก่โรงเรียน ตามสาระบัญญัติดังกล่าวอย่างเข้มแข็ง โดยพยายามให้สถานศึกษาดำเนินการพัฒนาระบบการประกันคุณภาพภายในสถานศึกษาให้เป็นเรื่องเดียวกับการดำเนินการบริหารงานของโรงเรียน ดังนั้นจึงอาจกล่าวได้ว่า การประกันคุณภาพภายในสถานศึกษาไม่ใช่ เรื่องยุ่งยากที่สถานศึกษาจะดำเนินการให้สอดคล้องกับการปฏิบัติงานตามปกติของสถานศึกษาผสมผสานให้อยู่ในกระบวนการบริหารและการจัดการศึกษาของโรงเรียนที่เกิดขึ้นในชีวิตประจำวัน ซึ่งในการพัฒนาระบบการประกันคุณภาพภายในให้เป็นส่วนหนึ่งของกระบวนการบริหารและปฏิบัติงานจะต้องคำนึงถึงเงื่อนไขสำคัญที่จะทำให้ประสบความสำเร็จในการดำเนินงาน ได้แก่ ผู้ที่มีส่วนร่วมทุกฝ่ายจะต้องมีความตระหนัก มีส่วนส่งเสริม สนับสนุน และร่วมคิดร่วมทำ รวมทั้งต้องทำงานเป็นทีมตามหลักการสำคัญของการประกันคุณภาพภายในโรงเรียนที่ได้กล่าวไว้ข้างต้นนั่นเอง

แนวทางการดำเนินการพัฒนาระบบการประกันคุณภาพภายในสถานศึกษาของสำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ มีแนวทางการพัฒนาที่คล้ายคลึงกับกระทรวงศึกษาธิการ ตามประกาศกระทรวงศึกษาธิการเรื่อง ระบบ หลักเกณฑ์ และวิธีการประกันคุณภาพการศึกษาภายในสถานศึกษาระดับการศึกษาขั้นพื้นฐานและปฐมวัย โดยมีกระบวนการในการพัฒนาระบบการประกันคุณภาพการศึกษาภายในสถานศึกษา ดังนี้ (สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ. 2545 : 7 - 8)

1. การจัดระบบบริหารและสารสนเทศ
2. การพัฒนามาตรฐานการศึกษา

3. การจัดทำแผนพัฒนาคุณภาพการศึกษา
4. การดำเนินการตามแผนพัฒนาคุณภาพการศึกษา
5. การตรวจสอบและทบทวนคุณภาพการศึกษา
6. การประเมินคุณภาพการศึกษา
7. การรายงานคุณภาพการศึกษาประจำปี
8. การผุ้ระบบการประกันคุณภาพการศึกษา

กระบวนการดังกล่าวนี้ เป็นกระบวนการที่ต้องดำเนินการอย่างต่อเนื่องอย่างเป็นระบบ และเกิดจากความร่วมมือของทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้องทั้งภายในและภายนอกสถานศึกษา ที่เกิดจากการเรียนรู้ร่วมกันของบุคลากร ซึ่งมีรายละเอียดในการดำเนินการดังต่อไปนี้

2.3 หลักเกณฑ์ วิธีการประกันคุณภาพการศึกษาภายในสถานศึกษา

กระบวนการในการประกันคุณภาพภายในสถานศึกษา เป็นกระบวนการที่ต้องดำเนินการอย่างต่อเนื่อง และเกิดจากความร่วมมือของทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้องทั้งภายในและภายนอกสถานศึกษาที่เกิดจากการเรียนรู้ร่วมกันของบุคลากรในสถานศึกษา สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ (2545 : 8 – 44) ได้เสนอแนะกระบวนการดำเนินการดังรายละเอียดต่อไปนี้

2.3.1 การจัดระบบบริหารและสารสนเทศ

ข้อมูลและสารสนเทศนับว่าเป็นสิ่งสำคัญอย่างยิ่งต่อการพัฒนาองค์กรไม่ว่าจะระดับใดก็ตาม เนื่องจากข้อมูลและสารสนเทศจะชี้ให้เห็นถึงสภาพจุดเด่นและจุดด้อยขององค์กร ซึ่งจะช่วยให้เห็นแนวทางของการพัฒนาองค์กรได้เป็นอย่างดี หากข้อมูลและสารสนเทศที่มีไม่ถูกต้อง ไม่สมบูรณ์ไม่เป็นปัจจุบัน และไม่สะดวกต่อการใช้แล้ว การวางแผนพัฒนาองค์กรก็จะไม่ถูกทาง ดังนั้นจึงต้องพัฒนาระบบข้อมูลและสารสนเทศให้ถูกต้อง ครบคลุม และเป็นปัจจุบันอยู่เสมอในการจัดระบบบริหารและสารสนเทศนั้น สิ่งที่คุณดำเนินการควรทราบมีอยู่ 3 ประการ คือ ข้อมูล (Data) สารสนเทศ (Information) และระบบสารสนเทศเพื่อการบริหารจัดการศึกษา (School educational management system: school EMS)

1. ความหมาย

1.1. ข้อมูล (Data) หมายถึง จำนวนหรือคุณลักษณะที่บ่งชี้ข้อเท็จจริงทั้งที่เป็นตัวเลขสัญลักษณ์และตัวหนังสือ แทนปริมาณที่อธิบายสิ่งหนึ่งสิ่งใด เช่น จำนวนเด็กในวัยเรียน จำนวนนักเรียนยากจน จำนวนนักเรียนในชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 เป็นต้น ซึ่งยังไม่ได้ทำการวิเคราะห์หรือประมวลผล

1.2. สารสนเทศ (Information) หมายถึง ข้อมูลที่ผ่านการวิเคราะห์หรือสังเคราะห์หรือการประมวลผลแล้ว อยู่ในเรื่องต่าง ๆ ได้ตามวัตถุประสงค์ เช่น อัตราการเกณฑ์เด็กเข้าเรียน ร้อยละของนักเรียนที่มีผลการประเมินน่าพอใจ

1.3. ระบบสารสนเทศเพื่อการบริหารจัดการศึกษา (School educational management system : school EMS) หมายถึง ระบบซึ่งรวบรวมสารสนเทศต่าง ๆ ที่จำเป็นสำหรับการบริหารจัดการสถานศึกษา โดยจัดตั้งขึ้นเพื่อรวบรวม จัดเก็บ และใช้สารสนเทศตามความต้องการของหน่วยงาน ทั้งนี้ต้องการมีการจัดอย่างเป็นระบบไม่ว่าจะเป็นการจัดเก็บเป็นแฟ้มเอกสาร หรือใช้โปรแกรมคอมพิวเตอร์ในการจัดเก็บก็ตาม

2. สารสนเทศจำเป็นสำหรับการพัฒนาสถานศึกษา สารสนเทศที่จำเป็นสำหรับสถานศึกษานั้น ควรพิจารณาจัดเก็บให้สอดคล้องกับลักษณะของมาตรฐานการศึกษาที่สถานศึกษากำหนด โดยทั่วไปแล้วนิยมพิจารณาตามการวิเคราะห์เชิงระบบ ซึ่งมีอยู่ 3 องค์ประกอบ คือ ด้านปัจจัย กระบวนการ และผลผลิต

3. กระบวนการพัฒนาระบบข้อมูลสารสนเทศ การพัฒนาระบบข้อมูลและสารสนเทศของสถานศึกษามีกระบวนการในการดำเนินงานดังนี้

3.1 กำหนดความต้องการร่วมกันระหว่างบุคลากรทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้อง ว่ามีข้อมูลใดบ้างที่จำเป็นต้องใช้ในสถานศึกษา

3.2 วางแผนการเก็บข้อมูล ผู้บริหารสถานศึกษาและคณะครูร่วมกันวางแผนการเก็บรวบรวมข้อมูล โดยระบุลักษณะของข้อมูล วิธีการและเครื่องมือเก็บรวบรวมข้อมูล และแหล่งข้อมูล เป็นต้น

3.3 จัดหาและหรือสร้างเครื่องมือเก็บรวบรวมข้อมูล

3.4 เก็บรวบรวมข้อมูล โดยคำนึงถึงความถูกต้องเป็นปัจจุบันของข้อมูล

3.5 วิเคราะห์ข้อมูลและเก็บรักษาข้อมูลที่จัดเก็บมา โดยจัดข้อมูลให้เป็นหมวดหมู่ ใช้ได้สะดวก และนำไปใช้ประโยชน์ได้ตรงตามวัตถุประสงค์

3.6 ปรับปรุงและพัฒนาระบบข้อมูลและสารสนเทศอย่างต่อเนื่อง

4. การนำข้อมูลและสารสนเทศไปใช้ประโยชน์ เมื่อสถานศึกษาได้พัฒนาระบบข้อมูลและสารสนเทศแล้วสามารถนำไปใช้ประโยชน์ได้อย่างกว้างขวางครอบคลุมทั้งด้านการบริหารจัดการศึกษา การจัดการเรียนรู้ การพัฒนาตนเองดังนี้

4.1 สถานศึกษา

4.1.1 พัฒนาผู้เรียน สามารถใช้ข้อมูลสารสนเทศในการวางแผนการเรียนรู้ ตลอดจนการสำรวจความสนใจ ตรวจสอบความรู้พื้นฐานของตนเอง จัดแผนการเรียนรู้ และร่วมจัดทำ หลักสูตรสถานศึกษา

4.1.2 พัฒนาผู้สอน สามารถใช้ข้อมูลและสารสนเทศในการวางแผนการจัดการเรียนรู้ ตลอดจนการสำรวจความสนใจ ตรวจสอบความรู้พื้นฐานของผู้เรียน จัดแผนการเรียนรู้และร่วมจัดทำหลักสูตรสถานศึกษา

4.1.3 พัฒนาผู้บริหารสถานศึกษา สามารถใช้ข้อมูลและสารสนเทศสำหรับการกำหนดเป้าหมายนโยบาย วางแผนปฏิบัติงาน จัดสิ่งอำนวยความสะดวก นิเทศ และติดตาม ประเมินผล และสร้างขวัญกำลังใจให้แก่บุคลากรในสถานศึกษา

4.2 ผู้ปกครองและชุมชน ผู้ปกครองและชุมชนสามารถใช้ข้อมูลและสารสนเทศสำหรับการร่วมจัดทำหลักสูตร ร่วมจัดกิจกรรมการเรียนรู้ สนับสนุนทรัพยากรเพื่อการจัดการเรียนรู้ นิเทศ กำกับ ติดตาม และประเมินผล ตลอดจนปรับปรุงแก้ไขและพัฒนาคุณลักษณะที่พึงประสงค์ของผู้เรียน

4.3 หน่วยงานจัดการศึกษาในพื้นที่ หน่วยงานจัดการศึกษาในพื้นที่สามารถนำข้อมูลและสารสนเทศไปใช้เพื่อตรวจสอบ ทบทวนและปรับปรุงคุณภาพของสถานศึกษา การประเมินภายใน และการส่งเสริมจุดเด่นและปรับปรุงแก้ไขจุดด้อยของสถานศึกษา

4.4 องค์กรภายนอก องค์กรภายนอกโดยเฉพาะอย่างยิ่งสำนักงานรับรองมาตรฐานและประเมินคุณภาพการศึกษา (สมศ.) สามารถนำข้อมูลและสารสนเทศไปใช้ในการศึกษาคุณภาพของโรงเรียนพร้อมทั้งยื่นข้อเสนอผลการดำเนินงานของโรงเรียน เพื่อนำข้อเสนอแนะต่อโรงเรียนในการพัฒนาคุณภาพการศึกษาเสนอผลต่อหน่วยงานต้นสังกัด เพื่อนิเทศ ติดตาม และช่วยเหลือการดำเนินงาน เพื่อพัฒนาคุณภาพของโรงเรียนต่อไป

2.3.2 การพัฒนามาตรฐานการศึกษา

มาตรฐานการศึกษาเป็นสภาพที่พึงประสงค์หรือสภาพที่พึงปรารถนาจะเกิดขึ้นทั้งในเชิงปริมาณและคุณภาพ ซึ่งแสดงได้โดยประสิทธิภาพของสถานศึกษาในการพัฒนาผู้เรียนตามเกณฑ์ที่กำหนดไว้ ในปัจจุบันนี้มาตรฐานโรงเรียนยังถูกกำหนดให้เป็นเป้าหมายหลักของระบบการประกันคุณภาพทางการศึกษาด้วย หากเราพิจารณาในเชิงระบบแล้วจะเห็นได้ว่าเราสามารถ

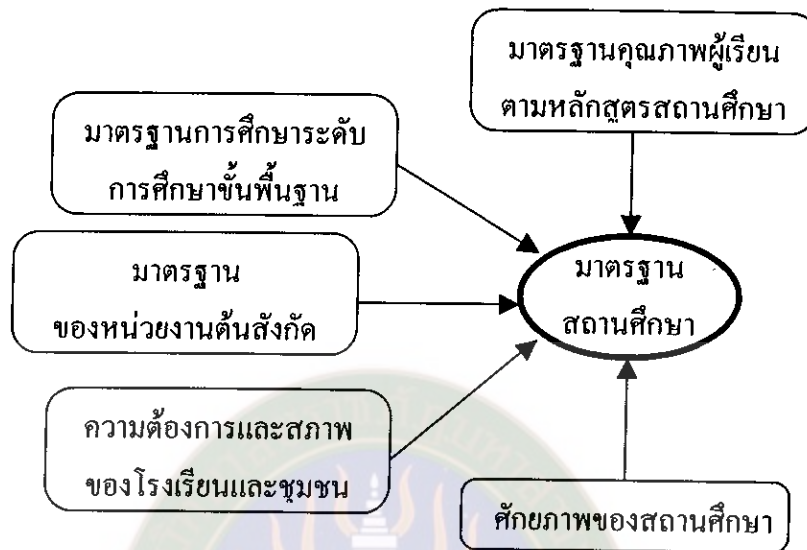
กำหนดมาตรฐานได้ทุกองค์ประกอบของระบบ นั่นคือ มาตรฐานด้านปัจจัย กระบวนการ และ ผลผลิต ที่ผู้บริหารและครูจะต้องใช้เป็นเป้าหมายในการพัฒนาผู้เรียนให้ได้ตามเกณฑ์ที่กำหนดต่อไป

มาตรฐานด้านปัจจัย จะเกี่ยวกับบุคลากรและงบประมาณ ทั้งในด้านความเพียงพอและ คุณภาพ รวมทั้งการจัดการด้วย ส่วนมาตรฐานด้านกระบวนการ จะประกอบด้วย การบริหาร และการจัดการเรียนการสอน สำหรับมาตรฐานด้านผลผลิตจะมุ่งเน้นที่คุณภาพของผู้เรียนเป็นสำคัญ

ในส่วนของการกำหนดมาตรฐานในระดับสถานศึกษานั้น ผู้ที่มีส่วนได้ส่วนเสียกับการจัดการศึกษาของสถานศึกษาควรได้มีส่วนร่วมในการกำหนดมาตรฐานระดับสถานศึกษา เพื่อให้ได้มาตรฐานที่สอดคล้องกับสภาพแวดล้อมและความต้องการของชุมชน และท้องถิ่นนั้น ๆ เมื่อกำหนดมาตรฐานเสร็จเรียบร้อยแล้ว จะต้องมีการกำหนดตัวบ่งชี้วัดและเกณฑ์ไว้แปลผลและตัดสินการผ่านมาตรฐาน หรือบอกว่ามีมาตรฐานในระดับคุณภาพใด

มาตรฐานและตัวบ่งชี้เป็นเครื่องกำหนดทิศทางการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนของสถานศึกษา ผู้บริหาร ครู คณะกรรมการสถานศึกษาและผู้ปกครองต้องร่วมมือกันจัดกิจกรรมการเรียนการสอนและพัฒนาสถานศึกษาให้เป็นไปตามกรอบมาตรฐานและตัวบ่งชี้ที่กำหนดไว้ นอกจากนี้สถานศึกษาจะต้องตอบตนเองให้ได้ว่า บรรดากิจกรรมที่ตนเองจัดทั้งในห้องเรียนและนอกห้องเรียนนั้น มีกิจกรรมใดบ้างที่จะทำให้ตัวบ่งชี้และมาตรฐานใดบรรลุผล มีตัวบ่งชี้และมาตรฐานใดบ้างที่ยังไม่มีกิจกรรมใด ๆ ที่มาช่วยผลักดันให้เกิดขึ้น

มาตรฐานการศึกษาเป็นกุญแจที่สำคัญและเป็นเป้าหมายสูงสุดของการจัดการศึกษา ถ้ามาตรฐานการศึกษาต่ำ คุณภาพผู้เรียนต่ำ ย่อมส่งผลกระทบต่อสถานภาพของครูและผู้บริหารสถานศึกษานั้น ๆ ตามไปด้วย ด้วยเหตุนี้สถานศึกษาจึงต้องกำหนดมาตรฐานการศึกษาของสถานศึกษา เพื่อเป็นเป้าหมายสูงสุดในการจัดการศึกษาของสถานศึกษา โดยสถานศึกษาอาจทำการวิเคราะห์หรือสังเคราะห์มาจากมาตรฐานการศึกษาจากหลายหน่วยงาน ไม่ว่าจะเป็นมาตรฐานสาระการเรียนรู้ตามหลักสูตรสถานศึกษา มาตรฐานของหน่วยงานต้นสังกัด และมาตรฐานการศึกษาระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน หรือสถานศึกษาจะทำการพัฒนามาตรฐานขึ้นใหม่เป็นของตนเองก็ได้ โดยมุ่งเน้นให้มาตรฐานของสถานศึกษามีความสอดคล้องกับสภาพของโรงเรียนและชุมชน และศักยภาพของโรงเรียนเป็นสำคัญดังแผนภูมิต่อไปนี้

แผนภูมิที่ 3 แสดงตัวแปรที่มีความสัมพันธ์กับมาตรฐานสถานศึกษา
(สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ. 2545 : 15)

องค์ประกอบของมาตรฐาน

1. มาตรฐาน เป็นสภาพที่พึงประสงค์ ที่ระบุถึงสภาพปัจจัย วิธีดำเนินงาน หรือสภาพผลผลิตที่มีคุณภาพและต้องการให้เกิดขึ้นในสถานศึกษา
2. ตัวบ่งชี้ เป็นตัวแปรที่บอกสภาพหรือคุณสมบัติในแต่ละมาตรฐาน
3. ระดับคุณภาพ เป็นเกณฑ์ที่ใช้พิจารณาและตัดสินคุณภาพของแต่ละตัวบ่งชี้ โดยทั่วไปนิยมจำแนกออกเป็น 3 ระดับ ซึ่งแต่ละระดับจะบ่งบอกถึงผลที่น่าพอใจแตกต่างกันดังนี้
 - ระดับ 3 คุณภาพที่มีผลน่าพอใจขั้นสูง
 - ระดับ 2 คุณภาพที่มีผลน่าพอใจค่อนข้างสูง
 - ระดับ 1 คุณภาพที่มีผลน่าพอใจขั้นต่ำ

2.3.3 การจัดทำแผนพัฒนาคุณภาพการศึกษา

เมื่อโรงเรียนมีมาตรฐานระดับสถานศึกษาแล้ว โรงเรียนและผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องต้องร่วมจัดทำแผนพัฒนาคุณภาพการศึกษาของโรงเรียน ความสำเร็จของการจัดทำแผนพัฒนาคุณภาพการศึกษานั้น บุคลากรในโรงเรียนควรตั้งคำถามตนเองในเรื่องต่อไปนี้

1. สถานภาพของโรงเรียนในปัจจุบันเป็นอย่างไร มีจุดเด่นจุดด้อยอะไรบ้าง

2. เป้าหมายการพัฒนาคุณภาพการศึกษาของโรงเรียนมีอะไรบ้าง
3. วิธีการที่จะทำให้บรรลุเป้าหมายที่กำหนดไว้มีอะไรบ้าง
4. อะไรเป็นตัวบ่งชี้ว่าโรงเรียนประสบความสำเร็จ

กระบวนการจัดทำแผนพัฒนาคุณภาพการศึกษา มีขั้นตอนหลัก 2 ขั้นตอน คือ
เตรียมการจัดทำแผน และนำไปสู่การปฏิบัติ

1. การเตรียมการ

การเตรียมการของโรงเรียนเกี่ยวกับการจัดทำแผนพัฒนาคุณภาพการศึกษานั้น มีกิจกรรมสำคัญที่ควรดำเนินการดังนี้

1.1 การสร้างความเข้าใจ ก่อนดำเนินการในเรื่องนี้ ผู้บริหารโรงเรียนต้องสร้างความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับแผนพัฒนาการศึกษาให้แก่บุคลากรที่เกี่ยวข้องกับโรงเรียนทุกฝ่าย โดยเฉพาะต้องให้เข้าใจว่าแผนพัฒนาคุณภาพการศึกษาคืออะไร ใครจะได้รับประโยชน์จากแผนพัฒนาคุณภาพการศึกษาบ้างเพื่อให้เกิดความร่วมมือร่วมใจในการจัดทำแผนพัฒนาคุณภาพการศึกษา ตลอดจนร่วมรับผิดชอบในการปฏิบัติตามภารกิจจนบรรลุความคาดหวัง (วิสัยทัศน์) ที่กำหนดไว้ในแผนพัฒนาคุณภาพการศึกษา

กลุ่มบุคคลที่ควรทำความเข้าใจควรเป็นกลุ่มที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับโรงเรียน โดยเฉพาะผู้ที่มีส่วนได้ส่วนเสียจากโรงเรียน ได้แก่ นักเรียน ผู้ปกครองนักเรียน ครู ผู้บริหารโรงเรียน กรรมการสถานศึกษา สถานประกอบการหรือหน่วยงานที่จะรับนักเรียนที่จบการศึกษา เข้าทำงานโรงเรียนที่รับนักเรียนเข้าเรียนต่อ องค์กรท้องถิ่น และบุคคลต่าง ๆ ในชุมชน

การสร้างความเข้าใจสามารถดำเนินการได้ในหลายลักษณะต่อไปนี้

- 1) ประชุมสมาชิกทั้งหมดทำความเข้าใจและรับฟังความคิดเห็น
- 2) ประชุมกลุ่มเป้าหมายย่อย ๆ แต่ละกลุ่มแล้วนำความคิดเห็นของทุกกลุ่มมาสังเคราะห์
- 3) แจกเอกสารชี้แจง
- 4) ชี้แจงผ่านนักเรียนทำความเข้าใจกับผู้ปกครองอีกทางหนึ่ง
- 5) ออกพบปะบุคคลกลุ่มเป้าหมายตามโอกาสอันควร เพื่อชี้แจง

ทำความเข้าใจ

1.2 แต่งตั้งคณะทำงานจัดทำแผนพัฒนาคุณภาพการศึกษาการแต่งตั้งคณะทำงานจัดทำร่างแผนพัฒนาคุณภาพการศึกษา ควรเปิดโอกาสให้ทุกกลุ่มเป้าหมายได้อาสาเข้ามาดำเนินการ แต่เนื่องจากผู้อาสาสมัครเหล่านี้อาจไม่มีความสามารถเฉพาะในการจัดทำแผนพัฒนาคุณภาพการศึกษาจึงควรเลือกตัวแทนจากกลุ่มเป้าหมายต่าง ๆ ให้ครบทุกกลุ่มหรือให้มาก

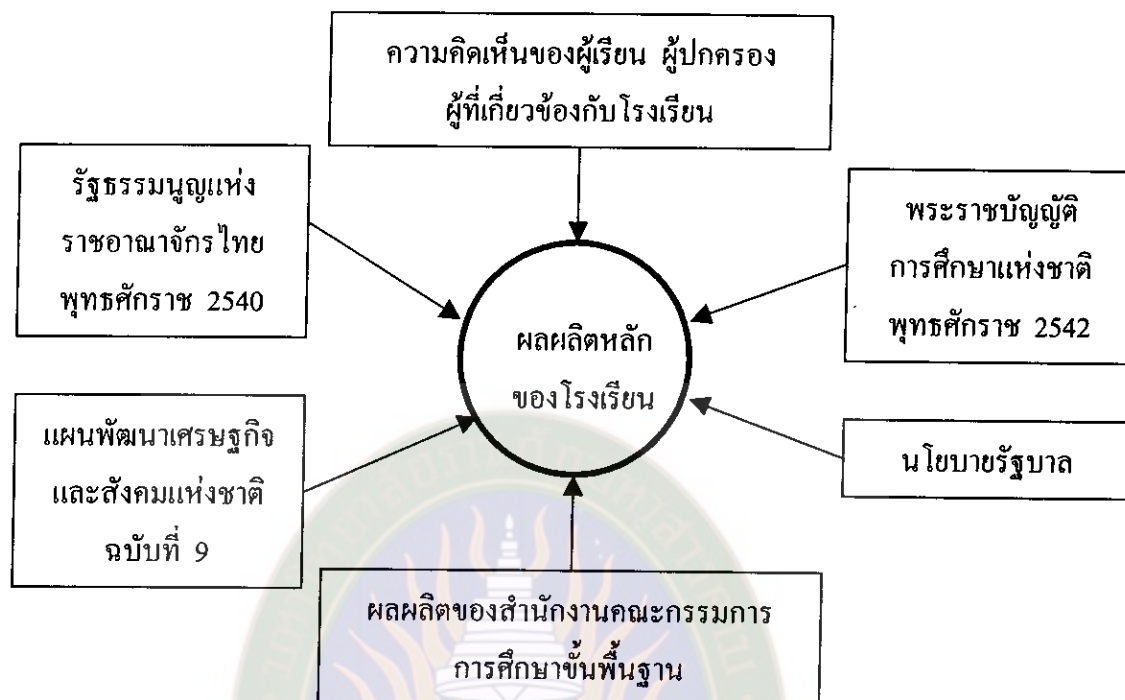
กลุ่มที่สุดเท่าที่จะเป็นไปได้เข้ามาอีกส่วนหนึ่ง อย่างไรก็ตามสถานศึกษาควรพิจารณาจำนวนของ คณะทำงานอยู่บนพื้นฐานด้านขนาดของโรงเรียน และประสิทธิภาพของการดำเนินงาน นอกจากนี้ เพื่อให้สามารถจัดทำแผนได้อย่างราบรื่น คณะจัดทำควรเป็นผู้ที่ทักษะในด้านการจัดองค์กรเป็นที่ ยอมรับว่าเป็นผู้ทำงานได้ประสบความสำเร็จและเป็นตัวแทนหลักของผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับโรงเรียน

2. การจัดทำแผนพัฒนาคุณภาพการศึกษา

การดำเนินการสร้างระบบการประกันคุณภาพภายในโรงเรียนจะบรรลุผลสำเร็จ ปัจจัยหลักประการหนึ่งก็คือ การจัดทำแผนพัฒนาคุณภาพการศึกษาที่มีประสิทธิภาพ มีขั้นตอนที่ ครอบคลุมส่วนต่าง ๆ ของแผนพัฒนาคุณภาพการศึกษา ซึ่งกระบวนการจัดทำแผนพัฒนาคุณภาพ การศึกษามี 3 ขั้นตอนหลัก ได้แก่ การศึกษาสถานภาพของโรงเรียน การกำหนดทิศทางการ ดำเนินงานของโรงเรียน และการกำหนดยุทธศาสตร์ของการดำเนินงาน

2.1 การศึกษาสถานภาพของโรงเรียน กิจกรรมสำคัญเริ่มแรกของการจัดทำ แผนพัฒนาคุณภาพการศึกษา คือ การศึกษาสถานภาพของโรงเรียน เพื่อให้ทราบถึงสถานภาพของ โรงเรียนว่าเป็นอย่างไร คณะผู้จัดทำแผนควรจะได้วิเคราะห์และสังเคราะห์ปัจจัยต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับ สภาพแวดล้อมทั้งภายนอกและภายในของโรงเรียน เพราะผลที่ได้จะทำให้เราทราบว่า ณ เวลานั้น โรงเรียนเป็นอย่างไรบ้าง มีปัญหา อุปสรรค จุดเด่น และจุดด้อยอะไรบ้าง เพื่อที่เราจะได้นำข้อมูล ทั้งหมดไปกำหนดสภาพที่คาดหวัง หรือทิศทางการพัฒนาโรงเรียนต่อไปประเด็นของการศึกษา สถานภาพของโรงเรียนที่โรงเรียนที่ โรงเรียนควรดำเนิน ได้แก่ การวิเคราะห์ภารกิจและผลผลิตหลัก การวิเคราะห์สภาพแวดล้อมภายนอกและภายในโรงเรียน และการประเมินสภาพของโรงเรียน

2.1.1 การวิเคราะห์ภารกิจและผลผลิตหลัก โรงเรียนในสังกัดสำนักงาน คณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน มีภารกิจหลักที่สำคัญในการจัดการศึกษาระดับการศึกษา ขั้นพื้นฐาน เพื่อให้ประชากร ได้รับการศึกษาอย่างทั่วถึงและมีคุณภาพ ดังนั้นโรงเรียนจึงต้อง ตระหนักถึงภารกิจผลผลิตหลักที่สำคัญนี้เป็นเบื้องต้น ซึ่งการวิเคราะห์ภารกิจผลผลิตหลักนี้ โรงเรียนสามารถวิเคราะห์ได้จากแหล่งข้อมูลต่อไปนี้

แผนภูมิที่ 4 แสดงแหล่งข้อมูลของผลผลิตหลักของโรงเรียน

(สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ. 2545 : 15)

2.1.2 การวิเคราะห์สภาพแวดล้อมภายในและภายนอกของโรงเรียน

เมื่อโรงเรียนวิเคราะห์ภารกิจหลักเสร็จเรียบร้อยแล้ว กิจกรรมสำคัญต่อไปที่โรงเรียนควรปฏิบัติ คือ การวิเคราะห์สภาพแวดล้อมภายในและภายนอกของโรงเรียน การดำเนินการกิจกรรมนี้จะทำให้โรงเรียนทราบว่าตนเองเป็นอย่างไร มีปัจจัยอะไรบ้างที่ส่งผลกระทบต่อการทำงานของโรงเรียน และโรงเรียนควรจะไปทิศทางใด วิธีการที่นิยมใช้ในการวิเคราะห์สภาพแวดล้อมภายในและภายนอก ก็คือ เทคนิคการวิเคราะห์ศักยภาพขององค์กร (Strength Weakness Opportunity Threats: SWOT)

สภาพแวดล้อมภายนอกโรงเรียนเป็นปัจจัยที่ส่งผลกระทบต่อปฏิบัติงานของโรงเรียน ซึ่งสถานศึกษาอาจจะควบคุมได้หรือไม่ได้ ประกอบด้วยปัจจัยในด้านต่าง ๆ ดังนี้

1. ด้านสังคมและวัฒนธรรม (Socio – Culture Factors) ได้แก่ จำนวนประชากร ระบบการศึกษา ค่านิยม ขนบธรรมเนียม วัฒนธรรมประเพณี แนวโน้มทางสังคม การคมนาคม การสื่อสาร อาชีพและปัญหาทางสังคม เป็นต้น

2. ด้านเทคโนโลยี (Technological Factors) ได้แก่ ความก้าวหน้าทางเทคโนโลยี การผลิตเครื่องจักรกลต่าง ๆ เทคโนโลยีสารสนเทศ และภูมิปัญญาท้องถิ่น เป็นต้น

3. ด้านเศรษฐกิจ (Economic Factors) ได้แก่ รายได้ของผู้ปกครอง ภาวะทางการเงิน การว่างงาน อัตราการขยายตัวทางเศรษฐกิจ อัตราดอกเบี้ย การลงทุนต่าง ๆ เป็นต้น

4. ด้านการเมืองและกฎหมาย (political and Legal Factors) ได้แก่ รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2540 พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 หลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พ.ศ. 2544 นโยบายรัฐบาล นโยบายหน่วยงานต้นสังกัด ระเบียบกฎหมายต่าง ๆ และการแทรกแซงทางการเมือง เป็นต้น

ปัจจัยทั้ง 4 ประการนี้จะมีอิทธิพลต่อโรงเรียนมากน้อยแตกต่างกัน ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับ สถานภาพของโรงเรียนแต่ละแห่ง แต่อย่างไรก็ตาม โรงเรียนในสังกัด สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานซึ่งเป็นโรงเรียนของรัฐนั้น ปัจจัยทางด้านสังคมและวัฒนธรรม และปัจจัยการเมืองและกฎหมายเป็นปัจจัยที่มีความสำคัญต่อโรงเรียนมากกว่าด้านอื่น ๆ เนื่องจากโรงเรียนเหล่านี้เป็นหน่วยงานของรัฐบาลที่ต้องปฏิบัติตามระเบียบ กฎหมาย รวมทั้งใช้นโยบาย และ เป้าหมายของรัฐบาลเป็นหลักในการดำเนินงาน

ในส่วนของสภาพแวดล้อมภายในโรงเรียนที่เป็นปัจจัยที่ส่งผลโดยตรงต่อโรงเรียนและ โรงเรียนสามารถควบคุมได้ ประกอบด้วย

1. โครงสร้างและนโยบายของโรงเรียน ได้แก่ โครงสร้างการบริหารงานของโรงเรียน นโยบายของโรงเรียน เป็นต้น
2. ผลผลิตและการบริหาร ได้แก่ ประสิทธิภาพการให้บริการทางการศึกษา คุณภาพการให้บริการของการศึกษา และคุณภาพของผู้เรียน เป็นต้น
3. บุคลากร ได้แก่ ปริมาณและคุณภาพของบุคลากรในโรงเรียน
4. ประสิทธิภาพทางการเงิน ได้แก่ ความเพียงพอ ความคล่องตัวในการเบิกจ่ายเงิน ประสิทธิภาพของการใช้เงิน การระดมทรัพยากร และการใช้ทรัพยากรของโรงเรียน เป็นต้น
5. ทรัพยากร ได้แก่ ความเพียงพอและคุณภาพของวัสดุอุปกรณ์ที่มีอยู่ในโรงเรียน เป็นต้น
6. การบริหารจัดการ ได้แก่ การมีส่วนร่วมของบุคลากรในโรงเรียน การมอบอำนาจ การกระจายอำนาจในการบริหารจัดการของโรงเรียน และการประชาสัมพันธ์ เป็นต้น

ปัจจัยทั้ง 6 ประการจะมีอิทธิพลต่อโรงเรียนแตกต่างกันไป โดยที่ ปัจจัยด้านผลผลิตและบริการเป็นปัจจัยที่โรงเรียนควรให้ความสำคัญเป็นอันดับแรก อย่างไรก็ตาม ถ้าหากคณะผู้จัดทำแผนพัฒนาคุณภาพการศึกษาพิจารณาแล้วเห็นว่าสภาพแวดล้อมภายในสถานศึกษาทั้ง 6 ด้าน ข้างต้นยังไม่ครอบคลุมโรงเรียนก็สามารถทำการวิเคราะห์เพิ่มเติมได้อีก

2.1.3 การประเมินสภาพของโรงเรียน หลังจากทีคณะผู้จัดทำแผน ได้ทำการวิเคราะห์สภาพแวดล้อมภายในและภายนอกของโรงเรียนเรียบร้อยแล้ว ต่อไปก็เป็นการนำ ข้อมูลที่วิเคราะห์ได้นั้นมาสรุปเป็นสภาพของสถานศึกษา เพื่อ บ่งบอกทิศทางของโรงเรียนต่อไป

ตารางที่ 1 แสดงตัวอย่างการวิเคราะห์สภาพของโรงเรียน

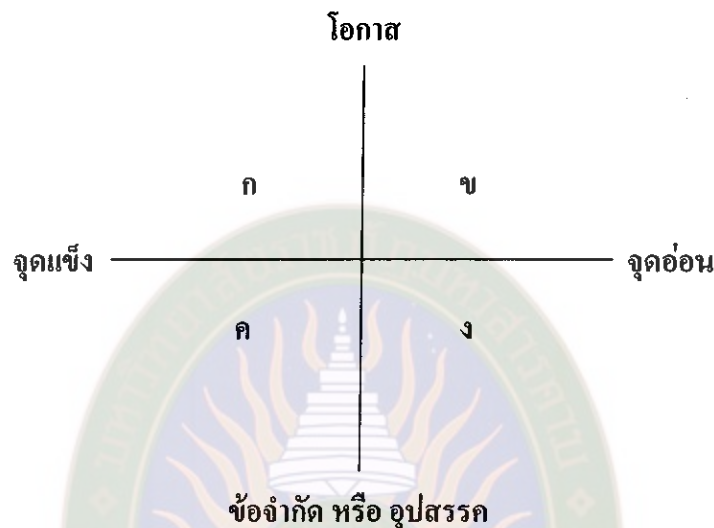
จุดแข็ง (Strength)	จุดอ่อน (Weakness)
1. ผู้บริหารกระตือรือร้นเอาใจใส่งาน	1. ผู้ปกครองยากจน
2. ชุมชนเห็นความสำคัญและให้ความช่วยเหลือในการจัดการศึกษา	2. ครูไม่สนใจการทำงาน ไม่กระตือรือร้น
3. โรงเรียนมีขนาดเล็กบุคลากรมีความร่วมมือกันดี	3. ขาดงบประมาณเข้าสู่โรงเรียนมาก
4. มีทีมงานที่ดี	4. ผู้บริหารไม่อยู่โรงเรียน ไม่ชอบงานวิชาการ
5. นักเรียนเก่งวิชาการหลายอย่าง	5. ครูมีปัญหาทางเศรษฐกิจ ประกอบอาชีพรับราชการครูเป็นอาชีพตนเอง
6. มีครูที่เก่งเฉพาะทาง เช่น ภาษาไทย คณิตศาสตร์ และภาษาอังกฤษ ฯลฯ	6. ครู บุคลากรขาดโอกาสในการพัฒนาตนเองขาดแหล่งศึกษาดูด้วยตนเอง
7. ชุมชนให้ความเชื่อถือศรัทธา	7. จำนวนนักเรียนมากเกินไปทำให้ครูดูแลไม่ทั่วถึง
8. ผู้บริหารมีภาวะเป็นผู้นำที่เปิดกว้างรับฟังความคิดเห็นจากคณะครูและชุมชน	8. ศึกษานิเทศก์ไม่ให้ความสนใจอย่างจริงจัง
	9. การจัดสรรครูไม่สนองความต้องการของโรงเรียน
	10. โรงเรียนมีโครงการต่าง ๆ มาก ทำให้มีเวลาในการดำเนินงานไม่เพียงพอ

ตารางที่ 1 (ต่อ)

โอกาส (Opportunity)	ข้อจำกัด (Threats)
<p>คำสำคัญที่เป็นตัวแทนจุดแข็ง ได้แก่</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. ผู้บริหารเอาใจใส่งาน 2. ชุมชนร่วมมือ 3. ผู้บริหารรับฟังความคิดเห็นจากคณะครูและชุมชน 4. ทีมงานที่ดี 5. โรงเรียนได้งบประมาณเพื่อพัฒนาคุณภาพเพิ่มขึ้น 6. นโยบายกระจายอำนาจเป็นรูปธรรมมากขึ้นทั้งใน ด้านงบประมาณและวิชาการ 7. ครูมีวุฒิการศึกษาสูงขึ้น 8. ชุมชนสนใจที่จะเข้ามามีส่วนร่วมในการพัฒนา มากขึ้น 9. นักเรียนมีความกล้าแสดงออกมากกว่าเดิม <p>คำสำคัญที่เป็นตัวแทนโอกาส ได้แก่</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. งบประมาณเพิ่มขึ้น 2. ชุมชนเข้ามามีส่วนร่วม 3. การกระจายอำนาจเป็นรูปธรรมมากขึ้น 	<p>คำสำคัญที่เป็นตัวแทนจุดอ่อน ได้แก่</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. ครูขาดการพัฒนาตนเอง 2. ยาป่าระบาดเข้าโรงเรียน 3. เศรษฐกิจชุมชน 4. ผู้บริหารไม่อยู่โรงเรียน 5. ระบบราชการไม่สามารถคัดคน ที่ไร้ประสิทธิภาพออกได้ 6. ชุมชนไม่ชัดเจนในบทบาทการมีส่วนร่วม ของตน 7. ภาวะเศรษฐกิจตกต่ำ เงินนอกงบประมาณลดลง ทำให้ไม่สามารถดำเนินงานตามแผนที่วางไว้ได้ 8. ขาดแคลนบุคลากรที่มีความสามารถเฉพาะวิชา 9. นโยบายไม่ต่อเนื่องเพราะมีการเปลี่ยนแปลง ผู้บริหารระดับสูงบ่อย <p>คำสำคัญที่เป็นตัวแทนข้อจำกัด ได้แก่</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. ระบบคัดลอกไร้ประสิทธิภาพ 2. นโยบายไม่ต่อเนื่อง 3. ขาดแคลนบุคลากรเฉพาะวิชา

จากการวิเคราะห์สภาพของโรงเรียน พบว่า สถานภาพของโรงเรียนมีลักษณะเอื้อและมีจุดแข็ง โดยด้านสภาพแวดล้อมภายนอก พบว่า โรงเรียนมีโอกาสมากกว่าอุปสรรค กล่าวคือ มีนโยบายการกระจายอำนาจที่เป็นรูปธรรมมากขึ้น ชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมให้ความร่วมมือได้รับงบประมาณเพิ่มขึ้น ส่วนสภาพแวดล้อมภายใน พบว่า มีจุดแข็งมากกว่าจุดอ่อน กล่าวคือ ผู้บริหารเอาใจใส่งาน รับฟังความคิดเห็นจากคณะครูและชุมชน มีทีมงานที่ดี แต่ก็มีจุดอ่อน เช่น ขาดแคลนบุคลากรเฉพาะวิชา ครูขาดการพัฒนาตนเอง ขาดแหล่งศึกษาค้นคว้า ซึ่งกล่าวโดยรวมแล้ว สถานภาพของโรงเรียนมีปัจจัยเอื้อต่อการพัฒนาต่อไปได้

อย่างไรก็ตามหากเรานำผลของการวิเคราะห์สภาพของโรงเรียนทั้งใน ด้านจุดแข็ง จุดอ่อน โอกาสและข้อจำกัด/อุปสรรค มาพิจารณาความสัมพันธ์กันในแผนภูมิข้างล่างนี้ เราก็จะสามารถจัดประเภทของโรงเรียนตามสภาพของโรงเรียนที่วิเคราะห์ไว้ได้

แผนภูมิที่ 5 แสดงบริเวณที่แสดงสภาพของ โรงเรียนประเภทต่าง ๆ ตามข้อมูลด้านจุดแข็ง จุดอ่อน โอกาส และข้อจำกัด หรือ อุปสรรค (สำนักงานคณะกรรมการการ ประถมศึกษาแห่งชาติ. 2545 : 23)

กรณีที่โรงเรียนมีสภาพอยู่ในบริเวณ ก หมายถึง สภาพภายในเข้มแข็ง มากไม่ว่าจะเป็นเรื่องบุคลากร งบประมาณ วัสดุอุปกรณ์หรือการจัดการ นอกจากนี้สภาพแวดล้อม ภายนอกยังเอื้อต่อการดำเนินงาน ตัวอย่างเช่น ผู้บริหารเอาใจใส่งาน รับฟังความคิดเห็นจากคณา ครุและชุมชนมีทีมงานที่ดี งบประมาณเพิ่มขึ้น มีการกระจายอำนาจที่เป็นรูปธรรมและชุมชนให้ ความร่วมมือ ดังนั้น ทิศทางของการดำเนินงานจึงต้องไปตามลักษณะของการขยาย เพิ่ม ส่งเสริม เป็นต้น

กรณีที่โรงเรียนมีสภาพอยู่ในบริเวณ ข หมายถึง สภาพภายในโรงเรียน มีจุดอ่อนแต่สภาพภายนอกยังเอื้อต่อการดำเนินงาน ตัวอย่างเช่น ผู้บริหารไม่อยู่โรงเรียน ครูขาด การพัฒนาตนเอง เศรษฐกิจของชุมชนไม่ค่อยดี มีการแพร่ของยาบ้าในโรงเรียน ดังนั้นทิศทางของ การดำเนินงานจะมีลักษณะเป็นการปรับปรุง แก้ไข พัฒนา เพื่อปรับจุดอ่อนของโรงเรียนให้เป็น จุดแข็ง

กรณีที่โรงเรียนมีสภาพอยู่ในบริเวณ ค หมายถึง สภาพภายในโรงเรียน จะมีลักษณะเข้มแข็ง แต่สภาพภายนอกไม่เอื้อต่อการดำเนินงาน ตัวอย่างเช่น ผู้บริหารเอาใจใส่งาน รับฟังความคิดเห็นจากคณะครูและชุมชน มีทีมงานที่ดี แต่ขาดบุคลากรเฉพาะวิชา นโยบายไม่ต่อเนื่องสภาพเช่นนี้จะต้องใช้วิธีประสานงาน ปรับเปลี่ยนเป้าหมายของการดำเนินงานหรือแตกตัวไปทำกิจกรรมที่คล้าย ๆ กัน ในจุดที่มีโอกาสดำเนินงาน

กรณีที่โรงเรียนมีสภาพอยู่ในบริเวณ ง หมายถึง สภาพภายในโรงเรียน ไม่เข้มแข็งมีจุดอ่อน และสภาพภายนอกก็ไม่เอื้ออำนวยต่อการดำเนินงาน ตัวอย่างเช่น ผู้บริหารไม่อยู่โรงเรียน ครูขาดการพัฒนาตนเอง เศรษฐกิจของชุมชนไม่ค่อยดี มีการแพร่ของยาบ้าในโรงเรียน นโยบายไม่ต่อเนื่อง งบประมาณลดลง และขาดบุคลากรเฉพาะวิชา ดังนั้นโรงเรียนจะต้องพยายามพัฒนาปรับปรุงจุดอ่อนของโรงเรียนให้เป็นจุดแข็ง เช่น หากขาดแคลนงบประมาณต้องระดมทรัพยากรจากหลายฝ่ายเกี่ยวข้อง นอกจากนั้นยังจะต้องเชื่อมความสัมพันธ์กับหน่วยงานอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้องที่จะช่วยทำให้สภาพแวดล้อมภายนอกเอื้อต่อการดำเนินงานของโรงเรียน โดยรายละเอียดเกี่ยวกับการดำเนินการในแต่ละสภาพของโรงเรียนนั้น จะกล่าวไว้ใน การกำหนด ยุทธศาสตร์ของการดำเนินงานต่อไป

2.2 การกำหนดทิศทางการดำเนินงานของโรงเรียน

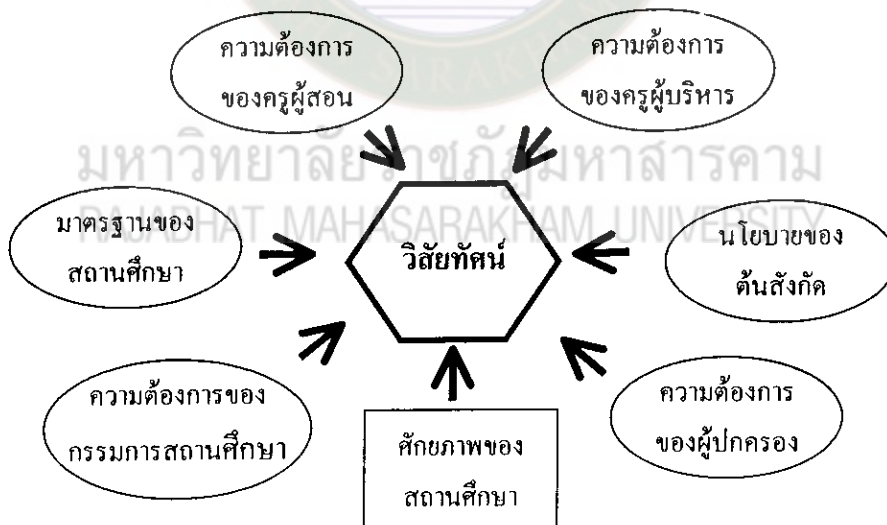
หลังจากที่โรงเรียนทำการประเมินสถานภาพของตนเองแล้ว โรงเรียนควรกำหนด ทิศทางการดำเนินงานของโรงเรียนให้ชัดเจน โดยนำสภาพของโรงเรียนมาเป็นตัวกำหนดทิศทางด้วย การดำเนินงานของโรงเรียน ประกอบด้วย การกำหนดวิสัยทัศน์ พันธกิจ ผลลัพธ์และผลผลิตหลัก

2.2.1 การกำหนดวิสัยทัศน์ วิสัยทัศน์เป็นสภาพที่พึงปรารถนาในอนาคต เป็นการสร้างภาพอนาคตหรือการมองอนาคต (กรมวิชาการ. 2540 : 44) ดังนั้นวิสัยทัศน์ของโรงเรียน จึงเป็นภาพความสำเร็จของโรงเรียนในอนาคตที่เราประสงค์ หรือต้องการให้ผู้อื่นกล่าวถึงโรงเรียนของเราเป็นอย่างไร ทั้งนี้วิสัยทัศน์ควรเป็นสภาพที่พึงปรารถนาในอนาคตที่วางอยู่บนพื้นฐานของสภาพความเป็นจริงตลาดจนปัญหาต่าง ๆ ในท้องถิ่น ชุมชนของตนเอง หรืออาจกล่าวได้ว่า วิสัยทัศน์จะต้องกำหนดให้เหมาะสมกับสภาพของโรงเรียนและชุมชนนั้น ๆ เป็นการกำหนดภาพอนาคตจากการระดมพลังสมอง การแสดงความคิดเห็นและผ่านการพิจารณาถ้อยแถลงมีความเห็นร่วมกันจาก ผู้ที่เกี่ยวข้องทุกฝ่าย โดยที่สาระของวิสัยทัศน์ต้องเป็นสิ่งที่เป็นไปได้ มีเหตุผล ทำทหายความสามารถ บ่งบอกภารกิจที่ชัดเจนและเป็นเหมือนแผนที่ที่คอยชี้ทิศทาง

ที่โรงเรียนจะก้าวไปในอนาคต สาระของวิสัยทัศน์ควรสะท้อนเรื่องของค่านิยม หรือความเชื่อในหลักการสำคัญ ๆ ทางการศึกษาาร่วมกัน สอดคล้องกับนโยบายของสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา มีการกำหนดมาตรฐานความ เป็นเลิศ และที่สำคัญอย่างยิ่งประการหนึ่ง คือ ต้องมีการกำหนดระยะเวลาที่แน่นอน

กระบวนการสร้างวิสัยทัศน์ ควรดำเนินการดังนี้

1. วิเคราะห์ความต้องการของผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องทุกฝ่าย เช่น ผู้เรียน คณะครู ผู้บริหาร โรงเรียนและชุมชน มาตรฐานของโรงเรียนนโยบายของหน่วยงานต้นสังกัด นโยบายของโรงเรียน และศักยภาพของโรงเรียนเอง แล้วสังเคราะห์เป็นข้อมูลเพื่อประกอบการพิจารณา
2. พิจารณาผลการดำเนินงานที่ผ่านมา ได้แก่ ข้อมูลที่โรงเรียนได้นำมาวิเคราะห์สภาพแวดล้อมภายในและภายนอกโรงเรียนนั่นเอง
3. พิจารณาการดำเนินงานในปัจจุบัน ได้แก่ การวิเคราะห์หับบทบาทของโรงเรียนในปัจจุบันและนำผลการประเมินสถานภาพของโรงเรียนมาพิจารณาร่วมกัน
4. กำหนดภาพอนาคตของโรงเรียน ได้แก่ การนำข้อมูลจากข้อ 1 และข้อ 2 มาพิจารณาประกอบกัน พร้อมกับกำหนดเป็นภาพอนาคตของโรงเรียนที่ควรจะเป็น
5. เขียนวิสัยทัศน์ โดยการนำข้อมูลภาพอนาคตมาเขียนเป็นวิสัยทัศน์องค์ประกอบที่ควรนำมาพิจารณาในการเขียนวิสัยทัศน์สามารถแสดงได้ดังแผนภาพต่อไปนี้

แผนภูมิที่ 6 แสดงตัวแปรที่มีความสัมพันธ์กับวิสัยทัศน์

(สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ. 2545 : 26)

ตัวอย่างวิสัยทัศน์

1. นักเรียนของโรงเรียนบ้านถ้ำโกบ มีความเป็นเลิศทางปัญญาสามารถใช้เทคโนโลยี เพื่อการเรียนรู้ได้ต่อเนื่อง
2. นักเรียนโรงเรียนปฏิรูปวิทยาทุกคนมีคุณภาพระดับสากลภายใต้วัฒนธรรมไทย
3. โรงเรียนวัดช่างเคียนเป็นแหล่งเรียนรู้ศิลปวัฒนธรรม ประเพณีล้านนา นักเรียนทุกคนมีคุณภาพตามเกณฑ์มาตรฐานการศึกษา
4. โรงเรียนอุตรกิจเป็นโรงเรียนแห่งการปฏิรูปการศึกษา
5. โรงเรียนธรรมนุญวิทยามุ่งจัดการศึกษาให้มีคุณภาพ โดยมุ่งเน้นให้ผู้เรียนเป็นผู้ใฝ่รู้ ใฝ่เรียน เปี่ยมล้นคุณธรรม รู้เท่าทันวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี รู้จักแก้ปัญหาอย่างมีเหตุผลมีความคิดสร้างสรรค์ สุขกายสบายใจ เป็นบุคคลที่มีศักยภาพสูง สามารถใช้ชีวิตอยู่ร่วมกับบุคคลอื่นในสังคมอย่างมีความสุขเป็นกำลังที่จะพัฒนาประเทศให้เจริญก้าวหน้าในยุคข่าวสาร
โรงเรียนธรรมนุญวิทยามุ่งให้บริการการศึกษาอย่างเสมอภาค มีคุณภาพเป็นเลิศ พัฒนาผู้เรียนแบบยั่งยืนบนพื้นฐานของศาสนาและวัฒนธรรมไทย เพื่อสังคมไทยอยู่ร่วมกันอย่างสันติสุข การจัดการศึกษาของโรงเรียนธรรมนุญวิทยามุ่งเน้นการสร้างอาชีพให้กับเยาวชน เพื่อนำไปพัฒนาหมู่บ้านและชุมชนให้มีคุณภาพชีวิตที่ดีภายในปี พ.ศ. 2550

2.2.2 การกำหนดยุทธศาสตร์ของการดำเนินงาน ทิศทางของการดำเนินงาน ที่กล่าวมานั้นเป็นกลยุทธ์หรือยุทธศาสตร์ของการดำเนินงาน ซึ่งผู้บริหาร โรงเรียนและบุคลากรทั้งหลายจะต้องนำกลยุทธ์ดังกล่าวมาแปลงให้เกิดงาน/โครงการ/กิจกรรม ที่จะทำให้เห็นภาพรายละเอียดมากยิ่งขึ้นทั้งสภาพความสำเร็จ กิจกรรมที่จะนำไปสู่ความสำเร็จและงบประมาณที่ใช้

เมื่อพิจารณาถึงความสัมพันธ์ของทิศทางการดำเนินงานจากการใช้เทคนิค SWOT วิเคราะห์มาดังกล่าวข้างต้นนั้น เราสามารถจำแนกลักษณะของกลยุทธ์หรือยุทธศาสตร์ออกเป็น 4 ประเภท ดังแผนภูมิต่อไปนี้

แผนภูมิที่ 7 บริเวณที่แสดงสภาพของโรงเรียนประเภทต่าง ๆ

(สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ, 2545 : 27)

ตามข้อมูลด้านจุดแข็ง จุดอ่อน โอกาสและข้อจำกัด

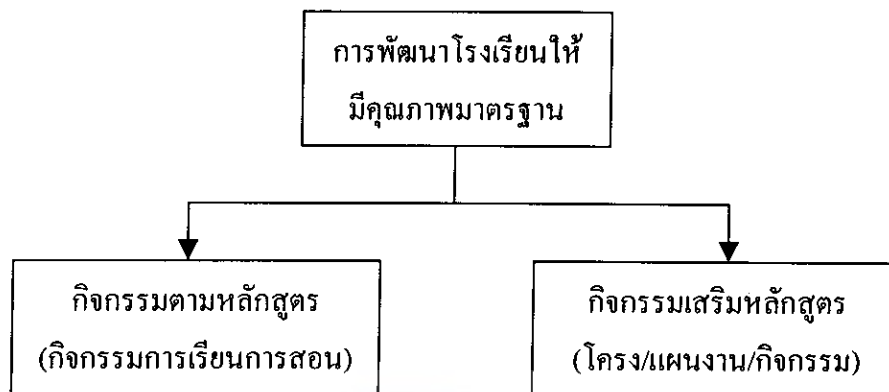
1. กลยุทธ์สร้างความเจริญเติบโต เป็นกลยุทธ์ที่เอื้อและแข็ง โดยขยายกิจการและดำเนินงานเพิ่มเติมขึ้น
2. กลยุทธ์ความถนัด เป็นกลยุทธ์ที่เอื้อแต่อ่อน โดยเลือกดำเนินงานเฉพาะที่มีความรู้ความชำนาญ
3. กลยุทธ์รักษาเสถียรภาพ เป็นกลยุทธ์ที่ไม่เอื้อแต่แข็ง โดยเลือกดำเนินงานที่กำลังดำเนินอยู่ไม่ขยายไปดำเนินงานอื่น
4. กลยุทธ์การตัดทอน เป็นกลยุทธ์ที่ไม่เอื้อและอ่อน โดยการทบทวนภารกิจในส่วนที่หาประโยชน์ได้ อาจต้องถ่ายโอนให้ผู้อื่นดำเนินการแทน

การเขียนกลยุทธ์ การเขียนกลยุทธ์หรือยุทธศาสตร์ที่ดีควรมีลักษณะดังนี้

1. ต้องปฏิบัติได้ มีความยืดหยุ่น ปรับเปลี่ยนได้ตามความเหมาะสม โดยเฉพาะยุทธศาสตร์ที่ใช้ในกระบวนการเรียนการสอนต้องมีประสิทธิภาพต่อการพัฒนาที่อยู่บนพื้นฐานทางทฤษฎีหรือหลักวิชาการที่ถูกต้องและมีผลการวิจัยเชิงประจักษ์สนับสนุน
2. ต้องบอกระยะเวลา งบประมาณและการพัฒนาบุคลากรที่จำเป็นเพื่อให้เกิดการดำเนินการได้ตามเป้าหมาย
3. มีความสอดคล้องกับนโยบายของรัฐ หน่วยงานต้นสังกัด และพื้นที่
4. มีเป้าหมายการพัฒนารองรับ ซึ่งเป็นแนวทางสำหรับการกำหนดกิจกรรมการดำเนินงานให้บรรลุผลต่อไปได้

การเขียนกลยุทธ์หรือยุทธศาสตร์ของแต่ละโรงเรียนจะมีความเป็นเอกลักษณ์ที่แตกต่างกัน ทั้งนี้เนื่องจากลักษณะเฉพาะของแต่ละโรงเรียน ซึ่งกลยุทธ์หรือยุทธศาสตร์ที่เขียนมานี้อาจจะไม่เหมาะสมกับโรงเรียนอื่น ๆ ที่มีสภาพแวดล้อมที่แตกต่างกัน ดังนั้นจึงไม่สามารถนำมาใช้ได้ ทั้งนี้การที่แต่ละโรงเรียนมีกลยุทธ์หรือยุทธศาสตร์ที่แตกต่างกันก็จะส่งผลให้ผลลัพธ์และผลผลิตหลักที่เกี่ยวกับตัวผู้เรียนของแต่ละโรงเรียนมีความแตกต่างกันด้วย

จะเห็นได้ว่า หลังจากโรงเรียนมีการกำหนดวิสัยทัศน์หรือความคาดหวังแล้ว จึงร่วมกันกำหนดสิ่งที่โรงเรียนต้องกระทำเพื่อให้เกิดผลตามวิสัยทัศน์หรือความคาดหวังที่ร่วมกันตั้งไว้ ซึ่งได้แก่ภารกิจหรือพันธกิจของโรงเรียนนั่นเอง ทั้งนี้ในแต่ละภารกิจนั้นจำเป็นต้องมีเป้าหมายปลายทางในการพัฒนา และมีการกำหนดเทคนิค/วิธีการที่จะทำให้ภารกิจบรรลุเป้าหมาย ซึ่งได้แก่ กลยุทธ์หรือยุทธศาสตร์ในการพัฒนาของโรงเรียนนั่นเอง หลังจากนั้นโรงเรียนจะต้องกำหนดกิจกรรมในการพัฒนาคุณภาพการศึกษาของโรงเรียนให้มีคุณภาพได้ตามมาตรฐานของโรงเรียนหรือเป้าหมายในแต่ละภารกิจ โดยโรงเรียนสามารถดำเนินกิจกรรมในการพัฒนาได้ใน 2 ลักษณะ คือ กิจกรรมตามหลักสูตร ได้แก่ การจัดการเรียนการสอนตามปกติ และกิจกรรมเสริมหลักสูตร ได้แก่ แผนงาน โครงการ หรือกิจกรรม ที่โรงเรียนกำหนดเพิ่มขึ้นมานอกเหนือจากกิจกรรมการเรียนการสอนปกติ ดังแผนภาพต่อไปนี้

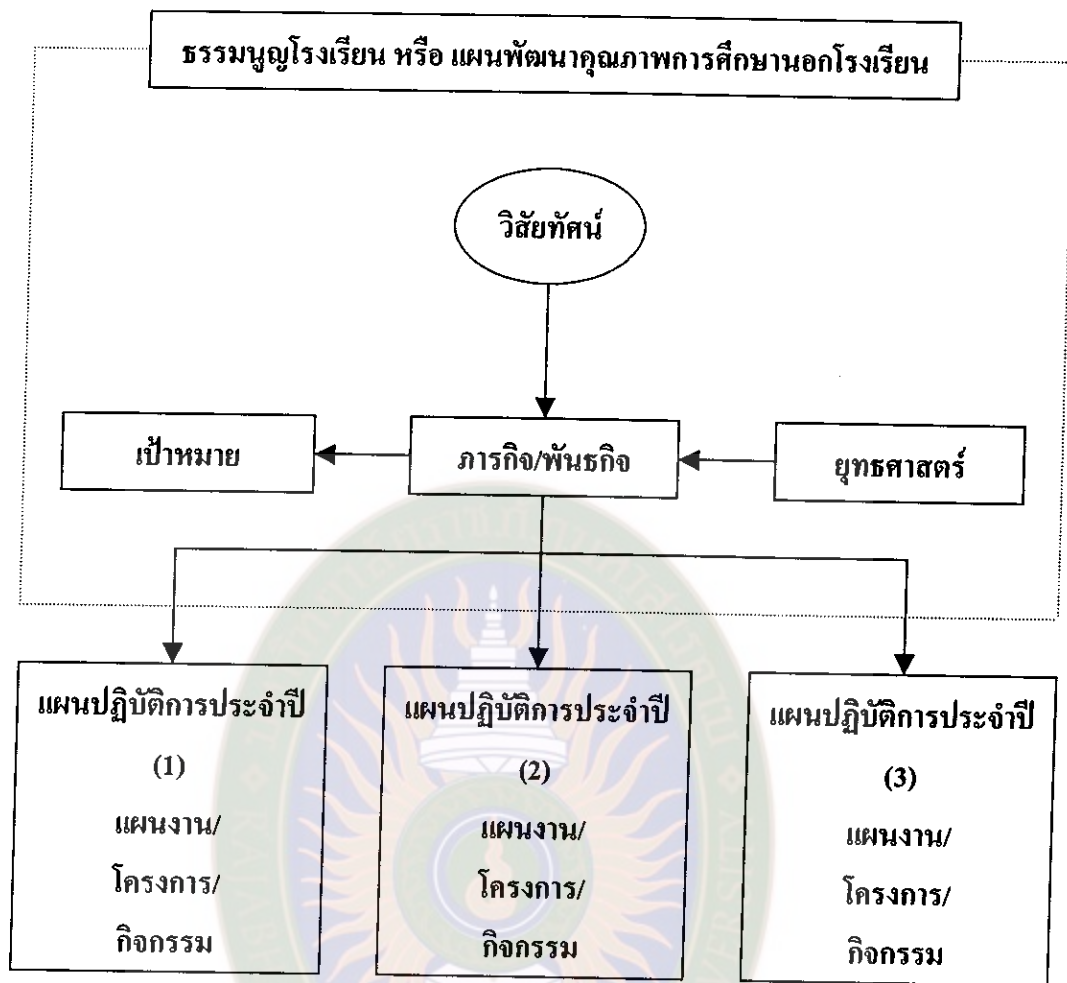

แผนภูมิที่ 8 แสดงลักษณะกิจกรรมในสถานศึกษา

(สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ. 2545 : 29)

นอกจากนี้ในการกำหนดกิจกรรมต่างๆ ของโรงเรียน จะต้องคำนึงถึง ความสอดคล้องระหว่างวิสัยทัศน์ ภารกิจ เป้าหมาย ยุทธศาสตร์ และแผนงาน โครงการ กิจกรรม ที่โรงเรียนจะดำเนินการในแต่ละปีตามที่ได้วางแผนไว้ แล้วจึงนำสิ่งเหล่านี้มารวบรวมเป็นแผนการ พัฒนาคุณภาพการศึกษาในระยะยาว อันได้แก่ ธรรมนูญสถานศึกษาหรือแผนพัฒนาคุณภาพการศึกษา ของโรงเรียน หลังจากนั้นจึงจัดทำแผนงาน โครงการ กิจกรรม ที่โรงเรียนจะต้องดำเนินการใน แต่ละปี มาจัดทำเป็นแผนพัฒนาคุณภาพในระยะสั้น ที่เรียกว่า แผนปฏิบัติการประจำปี การจัดทำ แผนพัฒนาคุณภาพการศึกษาทั้งระยะยาวและระยะสั้นนั้น จะต้องมีส่วนร่วมของผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้อง ร่วมลงนามและรับรองแผนที่ได้ร่วมกันกำหนดขึ้นด้วย เพื่อให้ผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องได้ร่วมรับทราบ และรับผิดชอบในการจัดการศึกษาของโรงเรียนนั่นเองสิ่งต่างๆ เหล่านี้เราสามารถนำมาเขียน ความสัมพันธ์ในลักษณะของแผนภูมิได้ดังนี้

มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม
RAJABHAT MAHASARAKHAM UNIVERSITY

แผนภูมิที่ 9 แสดงความสัมพันธ์ของวิสัยทัศน์ เป้าหมาย ภารกิจ ยุทธศาสตร์ และแผนปฏิบัติการประจำปี (สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ. 2545 : 30)

การกำหนดแผนงาน โครงการ กิจกรรมในแต่ละภารกิจปีนั้น โรงเรียนต้องคำนึงถึงความสำคัญหรือความจำเป็นเร่งด่วน รวมทั้งพิจารณาว่าสามารถตอบสนองวิสัยทัศน์หรือภารกิจ ได้หรือไม่ โรงเรียนต้องมีการจัดลำดับความสำคัญของแผนงาน โครงการ กิจกรรมอาจกำหนดเป็นแผนระยะสั้นหรือต่อเนื่อง ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับว่าจะสามารถตอบสนองเป้าหมายที่กำหนดไว้ได้ดีหรือไม่เพียงไร ที่สำคัญควรให้ครอบคลุม วิสัยทัศน์ ภารกิจ เป้าหมาย และจุดเน้นของโรงเรียนที่กำหนดไว้ แผนงาน โครงการ กิจกรรมเหล่านี้ไม่ควรกำหนดให้มากเกินไปจนไม่สามารถปฏิบัติได้จริงในแต่ละปี แผนงาน โครงการ กิจกรรมเดียว ถ้าสามารถตอบสนองได้หลาย ๆ ภารกิจหรือเป้าหมาย ก็จะเป็นการดีและที่สำคัญโรงเรียนควรคำนึงถึงศักยภาพของตนเองด้วย ไม่ว่าจะเป็นด้านบุคลากรในโรงเรียน ทรัพยากร งบประมาณ และสภาพทั่วไปของโรงเรียน กล่าวโดยสรุป

การจัดทำแผนพัฒนาคุณภาพการศึกษานั้นเปรียบเสมือนกับการนำมาตราฐานสู่โรงเรียนและห้องเรียน ดังนั้นผู้บริหารโรงเรียน คณะครู คณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐานของโรงเรียนและผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องทั้งหลาย จะต้องมีส่วนร่วมกันในการวางแผนกำหนดวิสัยทัศน์ เป้าหมาย ภารกิจ ยุทธศาสตร์ เพื่อพัฒนาโรงเรียนร่วมกันให้ได้มาซึ่งแผนพัฒนาคุณภาพการศึกษาของโรงเรียนที่มีความชัดเจน ซึ่งสามารถสรุปได้ดังแผนภูมิต่อไปนี้

แผนภูมิที่ 10 แสดงแผนการพัฒนาคุณภาพการศึกษาของโรงเรียน

(สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ. 2545 : 31)

2.2.3 นำไปสู่การปฏิบัติ เมื่อโรงเรียนได้ดำเนินการจัดทำแผนพัฒนาคุณภาพการศึกษาเสร็จเรียบร้อยแล้วจะต้องมีการปฏิบัติตามแผนและการประเมินแผน ทั้งนี้ โรงเรียนควรมีการกำหนดแนวทางในการนำแผนสู่การปฏิบัติให้ชัดเจนดังนี้

1) ความตระหนักต่อหน้าที่ในการปฏิบัติตามแผน ถึงแม้ว่าโรงเรียนจะได้มีการประชาสัมพันธ์ให้บุคลากรทุกฝ่ายในโรงเรียนได้รับทราบถึงการจัดทำแผน และร่วมกันยกร่างแผนตลอดจนวิพากษ์วิจารณ์รายละเอียดของแผนแล้วก็ตาม โรงเรียนก็ควรย้ำเตือนถึงประโยชน์ของการจัดทำแผนพัฒนาคุณภาพการศึกษา รวมทั้งควรนำร่างแผนฉบับที่จะใช้จริงให้ผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องทุกฝ่ายได้ร่วมให้ข้อเสนอแนะ เพิ่มเติมเพื่อให้แผนมีความสมบูรณ์ยิ่งขึ้น

2) แต่งตั้งและมอบหมายความรับผิดชอบ นอกจากโรงเรียนจะมีคณะกรรมการประกันคุณภาพการศึกษาภายในโรงเรียน ซึ่งมีหน้าที่กำหนดแนวทาง กำกับ ติดตาม ตรวจสอบ และ ทบทวนการประกันคุณภาพการศึกษาภายในสถานศึกษาแล้ว โรงเรียนควรมีการมอบหมายหรือ ส่งมอบแผนพัฒนาคุณภาพการศึกษาให้กับผู้ปฏิบัติ เพื่อที่ผู้ปฏิบัติจะได้รับทราบหน้าที่และขอบข่ายของภารกิจของตนที่ระบุไว้ในแผนอย่างเป็นทางการ

3) การศึกษารายละเอียดของแผนพัฒนาคุณภาพการศึกษา บุคลากรผู้ปฏิบัติงานในโรงเรียนจะต้องทำความเข้าใจรายละเอียดต่าง ๆ ที่ปรากฏอยู่ในแผนพัฒนาคุณภาพการศึกษาตั้งแต่ วัตถุประสงค์ ภารกิจ เป้าหมาย ยุทธศาสตร์ และแผนงาน โครงการ กิจกรรมที่โรงเรียนจะดำเนินการในแต่ละปีตามที่ได้วางแผนไว้ทั้งนี้ผู้ปฏิบัติจะต้องคำนึงอยู่เสมอว่าจะดำเนินการอย่างไร ภารกิจ ต่าง ๆ ที่ระบุอยู่ในแผนจะสำเร็จลุล่วงได้ตามกำหนดเวลาที่ระบุไว้ รวมทั้งการที่จะประเมินและเขียนรายงานผลการปฏิบัติงานในแต่ละระยะด้วย

2.3.4 การดำเนินงานตามแผนพัฒนาคุณภาพการศึกษา

การดำเนินงานตามแผนพัฒนาคุณภาพการศึกษาเป็นขั้นตอนของการลงมือปฏิบัติตามสิ่งที่คิดไว้ ทุกคนที่เกี่ยวข้องจะต้องปฏิบัติตามหน้าที่และบทบาทของตนเองให้ดีที่สุด โดยเฉพาะอย่างยิ่ง ผู้บริหารโรงเรียนควรจะเป็นผู้นำในการปฏิบัติงานตามแผนที่กำหนดไว้ รวมทั้งมีการส่งเสริมและสนับสนุนให้บุคลากรทุกคน ทุกฝ่ายปฏิบัติงานอย่างมีความสุข โดย

1. จัดทำสิ่งอำนวยความสะดวก สนับสนุนทรัพยากรต่าง ๆ เพื่อให้การปฏิบัติงานเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพและเกิดประสิทธิผล

2. ดูแล กำกับ ติดตาม และนิเทศงานของบุคลากรทุกคน/ทุกฝ่าย เพื่อกระตุ้นและส่งเสริมให้ปฏิบัติงานตามแผนที่กำหนดไว้

สิ่งสำคัญประการหนึ่งของการดำเนินงานก็คือ ในระหว่างที่มีการดำเนินงานตามแผนที่กำหนดไว้ นั้น อาจไม่เป็นไปตามแผนที่กำหนดไว้ อันเนื่องมาจากสาเหตุหลายประการ เช่น แผนที่กำหนดไว้ไม่รัดกุม ไม่สอดคล้องกับสถานการณ์ สภาพแวดล้อมที่เปลี่ยนแปลงไป บุคลากรในสถานศึกษาไม่มีส่วนร่วมในการวางแผนก็จะไม่เกิดความรู้สึกเป็นเจ้าของงาน หรือบางครั้งบุคลากรดังกล่าวไม่ทราบบทบาทหน้าที่ของตน ขาดความตระหนักในการพัฒนาสถานศึกษาให้เป็นไปตามเป้าหมายที่กำหนด นอกจากนี้ อาจจะมีการกีดกันเข้ามาแทรกแซงการปฏิบัติงานจนทำให้ไม่สามารถปฏิบัติงานได้ตามแผนที่กำหนดไว้ เป็นต้น

2.3.5 การตรวจสอบและทบทวนคุณภาพการศึกษา

เมื่อโรงเรียนดำเนินงานไปได้ระยะหนึ่งแล้ว มีความจำเป็นต้องมีการตรวจสอบและทบทวนคุณภาพ เพื่อนำผลที่ได้มาพิจารณา ช่วยเหลือ ส่งเสริม และสนับสนุนสถานศึกษา การตรวจสอบและทบทวนคุณภาพการศึกษาดำเนินการได้ 2 ลักษณะ คือ

1. การตรวจสอบและทบทวนคุณภาพการศึกษาภายในสถานศึกษา เป็นกระบวนการประเมินตนเองของโรงเรียนอย่างเป็นระบบที่ดำเนินการอย่างต่อเนื่อง อย่างน้อยภาคเรียนละ 1 ครั้ง โดยความร่วมมือของบุคลากรในโรงเรียน ผู้ปกครอง และชุมชน ที่จะสะท้อนให้เห็นถึง เป้าหมาย จุดเน้น และทิศทางการพัฒนาของโรงเรียน หลังจากดำเนินการแล้วควรนำผลมาใช้ปรับปรุงในส่วนที่เป็นจุดด้อย ไม่ว่าจะเป็นส่วนที่เกี่ยวข้องกับผู้บริหารโรงเรียน ครูผู้สอน ผู้เรียน ผู้ปกครอง และผู้ที่มีส่วนได้ส่วนเสียอื่น ๆ ก็ตาม

2. การตรวจสอบและทบทวนคุณภาพการศึกษาจากหน่วยงานต้นสังกัด เป็น การตรวจสอบโดยคณะกรรมการจากภายนอกที่ประกอบด้วยผู้เชี่ยวชาญจากหน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับโรงเรียนเป็นการดำเนินการเพื่อช่วยเหลือ สนับสนุน และส่งเสริมให้การจัดการศึกษาของโรงเรียนพัฒนาสู่มาตรฐานการศึกษา และให้ความเชื่อมั่นว่าการจัดการศึกษาของโรงเรียนเป็นไปตามเป้าหมายและมีพัฒนาอย่างต่อเนื่อง เมื่อดำเนินการตรวจสอบแล้วจะต้องจัดทำรายงานให้โรงเรียนทราบเพื่อนำผลมาปรับปรุง พัฒนาคุณภาพของโรงเรียน

เนื่องจากการตรวจสอบและทบทวนคุณภาพการศึกษาภายในสถานศึกษาเป็นกระบวนการประเมินตนเองของโรงเรียนอย่างเป็นระบบ ซึ่งแนวทางการประเมินตนเองของสถานศึกษามีขั้นตอนของการดำเนินงานที่สำคัญ 6 ขั้นตอน คือ

- ขั้นที่ 1 สร้างความตระหนัก การสร้างความตระหนักให้กับบุคลากรในโรงเรียนทุกคน ให้เห็นความสำคัญและความจำเป็นของการประเมินตนเองจะส่งผลต่อการพัฒนางานใน

หน้าที่ที่รับผิดชอบให้ก้าวหน้าและประสบผลสำเร็จ การสร้างความตระหนัก สามารถดำเนินการได้ดังต่อไปนี้

1. สํารวจการรับรู้เกี่ยวกับการประเมินตนเองของบุคลากรทุกคนเกี่ยวกับการประเมินตนเองโดยใช้วิธีการ
 - 1.1 สํารวจ ในกรณีที่โรงเรียนมีจำนวนบุคลากรมาก
 - 1.2 สัมภาษณ์บุคคล สันทนาากลุ่มสำหรับโรงเรียนที่มีบุคลากรน้อย
2. สร้างความเข้าใจร่วมกัน โดยจัดการประชุมชี้แจงบุคลากรในโรงเรียนทุกคน โดยนำผลจากการสำรวจการรับรู้เรื่องการประเมินตนเองมาวางแผนสร้างความเข้าใจร่วมกัน เสริมสร้างความรู้ระบบการประเมินคุณภาพการศึกษาและเน้นความร่วมมือของบุคลากรทุกคนทุกฝ่าย ซึ่งจะนำไปสู่ความสำเร็จของการประเมินตนเองของโรงเรียน
3. เสริมสร้างจิตสำนึกที่ถูกต้องเกี่ยวกับการประเมินตนเอง โดยให้บุคลากรในโรงเรียนทุกคนทดลองประเมินตนเอง หรือประเมินกลุ่มงานตามภารกิจของตนเองเกี่ยวกับคุณภาพของงานผลิต กระบวนการ วิธีการทำงาน การใช้เวลา งบประมาณและทรัพยากรในการทำงาน

เมื่อประเมินแล้วให้นำเสนอผลการประเมินและแลกเปลี่ยนความคิดเห็นเกี่ยวกับเรื่องต่าง ๆ เช่น ผลการประเมินตนเอง ความถูกต้องสมบูรณ์ทางการประเมิน เกณฑ์การประเมินแนวทาง การนำผลการประเมินไปใช้

ขั้นที่ 2 เตรียมความพร้อม การเตรียมความพร้อมควรดำเนินการดังนี้

1. ศึกษาสภาพปัจจุบันของบุคลากร เพื่อให้ทราบข้อมูลพื้นฐานต่าง ๆ ได้แก่ ประสบการณ์ ความรู้ ความคิดเห็นที่มีต่อการประเมินตนเอง เพื่อเป็นแนวทางในการกำหนดรูปแบบและวิธีการพัฒนาบุคลากร
2. กำหนดรูปแบบและวิธีการเสริมสร้างความรู้ให้แก่บุคลากรในโรงเรียนเรื่องการประเมินตนเอง โดยวิธีการต่าง ๆ เช่น
 - 2.1 จัดการประชุมอบรมให้ความรู้ ความเข้าใจ
 - 2.2 จัดเอกสารให้ศึกษา
 - 2.3 การศึกษาคูงาน
3. วิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างภารกิจของโรงเรียนกับมาตรฐานการศึกษาและแผนพัฒนาคุณภาพการศึกษา

ขั้นที่ 3 การวางแผนการประเมินตนเอง ควรดำเนินการดังนี้

1. กำหนดกรอบการประเมินตนเอง โรงเรียนสามารถดำเนินการได้ดังนี้
 - 1.1 ศึกษาสภาพปัจจุบันของโรงเรียนเกี่ยวกับข้อมูลทั่วไป นโยบายของโรงเรียน แผนพัฒนาคุณภาพการศึกษา แผนปฏิบัติการประจำปี การจัดสรรทรัพยากร ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนจุดเด่นและจุดด้อยของโรงเรียน
 - 1.2 ทำความเข้าใจกับบุคลากรในสถานศึกษาให้เข้าใจเหตุผลและความจำเป็นในการประเมินตนเอง
 - 1.3 กำหนดวัตถุประสงค์ของการประเมินตนเอง ให้เป็นไปเพื่อการพัฒนางาน
2. กำหนดกระบวนการ วิธีการประเมินตนเอง ในการประเมินตนเองนั้น โรงเรียนควรกำหนดแหล่งข้อมูล วิธีการเก็บเครื่องมือ ระบบการจัดเก็บข้อมูล วิธีการวิเคราะห์ข้อมูล รวมทั้งตัวบุคคลผู้รับผิดชอบงานแต่ละด้าน
3. กำหนดเกณฑ์ในการประเมินตนเอง เกณฑ์ที่จะใช้ในการประเมินตนเองแต่ละมาตรฐาน ตัวบ่งชี้ที่กำหนดในการประเมินนั้น โรงเรียนควรร่วมกันกำหนดเกณฑ์การประเมินตนเองว่าระดับที่พึงพอใจของแต่ละรายการอยู่ในระดับใด เมื่อกำหนดเกณฑ์การประเมินตนเองเสร็จแล้วที่พึงพอใจของแต่ละรายการอยู่ในระดับใด เมื่อกำหนดเกณฑ์การประเมินตนเองเสร็จแล้ว โรงเรียนต้องแจ้งเกณฑ์ประเมินตนเองให้บุคลากรและผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องทราบ
4. การกำหนดผู้ประเมินและบทบาทหน้าที่ โรงเรียนแต่งตั้งคณะกรรมการประเมินตนเองเพื่อทำหน้าที่ดูแล ติดตาม ตรวจสอบการประเมินและผลการประเมิน ประกอบด้วยผู้บริหารโรงเรียน ผู้ช่วยผู้บริหารโรงเรียน ครูวิชาการ กรรมการสถานศึกษา ผู้ปกครอง ผู้แทนชุมชน และนักเรียน ทั้งนี้อาจมีการแต่งตั้งอนุกรรมการ คณะทำงานประเมินตนเอง เพื่อทำหน้าที่ประเมิน ซึ่งประกอบด้วยบุคลากรหลายฝ่ายเช่นกัน จำนวนของคณะกรรมการ อนุกรรมการ คณะทำงานประเมินขึ้นอยู่กับขนาดและความพร้อมของโรงเรียน
5. การกำหนดระยะเวลาและแผนติดตามกำกับ การประเมินตนเองเป็นกระบวนการที่กระทำอย่างต่อเนื่องเป็นระบบ และมีขั้นตอนในการวางแผนการประเมินตนเอง การกำหนดระยะเวลาแผนกำกับติดตาม จะช่วยให้โรงเรียนสามารถดำเนินการตามกิจกรรมให้ เป็นไปตามกรอบการประเมินที่กำหนดไว้

ขั้นที่ 4 ปฏิบัติตามแผน (ดำเนินการประเมินตนเอง) หลังจากที่โรงเรียนได้วางแผนการประเมินตนเองเสร็จแล้ว ผู้ประเมินที่ได้รับมอบหมายจะต้องสร้างเครื่องมือสำหรับการประเมินตนเอง โดยกำหนดชนิดของเครื่องมือ โครงสร้างและรายการประเมินย่อยของเครื่องมือ

ซึ่งเครื่องมือที่นิยมใช้ ได้แก่ แบบทดสอบ แบบสังเกต แบบสัมภาษณ์ แบบวัดเจตคติ แบบสำรวจ รายการ แบบรายงานตนเอง แบบบันทึกข้อมูล แบบจัดอันดับคุณภาพ เป็นต้น ผู้ประเมินสามารถเลือกชนิดของเครื่องมือได้ตามวัตถุประสงค์ โดยมีกระบวนการสร้างเครื่องมือที่เป็นระบบ มีการตรวจสอบคุณภาพของเครื่องมือก่อนนำไปใช้จริง เก็บรวบรวมข้อมูล วิเคราะห์ข้อมูลและสรุปผลการประเมิน ตามลำดับ

ในกระบวนการประเมินตนเองนี้ โรงเรียนจะต้องสร้างระบบการประเมินที่โปร่งใส ยุติธรรมบุคลากรทุกคนเข้าใจขั้นตอน วิธีการ ให้การยอมรับ ข้อมูลที่ได้จากการประเมินเป็นข้อมูล ที่ถูกต้องเที่ยงตรง เชื่อถือได้ สอดคล้องกับสภาพที่แท้จริง

ขั้นที่ 5 เขียนรายงานการประเมิน เมื่อตรวจสอบผลการประเมินตนเองแล้ว โรงเรียนต้องสรุปและรายงานผลการประเมินให้คณะกรรมการ อนุกรรมการ คณะทำงานประเมินตนเอง ครูผู้สอน นักเรียน กรรมการสถานศึกษา ผู้ปกครอง ชุมชนและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องทราบ รูปแบบการรายงานผลการประเมินตนเองสามารถออกแบบให้เหมาะสมกับผู้ที่เกี่ยวข้อง

จุดเน้นของการเขียนรายงานและการเผยแพร่อยู่ที่การนำเสนอกระบวนการประเมินตนเองและผลการประเมินตนเองที่กระชับ เข้าใจง่าย ใช้ภาษาที่ชัดเจน ตรงกับสภาพความเป็นจริง ที่ต้องการสื่อความหมาย ซึ่งโดยทั่วไปจัดทำได้ 2 ลักษณะ คือ

1. รายงานฉบับสมบูรณ์ เป็นรายงานที่มีการนำเสนอผลการประเมินตนเอง ต่อหน่วยงานต้นสังกัด หน่วยงานที่เกี่ยวข้องและโรงเรียนเก็บไว้พัฒนาตนเอง เป็นรายงานที่มีข้อมูลครบตามกระบวนการ แสดงผลการวิเคราะห์อย่างละเอียด

2. รายงานฉบับย่อ เป็นรายงานสำหรับนำเสนอต่อผู้ปกครอง กรรมการสถานศึกษาชุมชน ท้องถิ่นและสาธารณะ จัดทำโดยสรุปข้อมูลที่จำเป็นต้องนำเสนอ จากรายงานฉบับสมบูรณ์นำมาเขียนใหม่ให้ง่ายต่อความเข้าใจ กระบวนการ ขั้นตอน สถิติ ข้อมูลการวิเคราะห์ที่ดูเป็นเรื่องเข้าใจยากบ้าง แต่ยังเป็นข้อมูลเดียวกัน ไม่บิดเบือนข้อเท็จจริง

ขั้นที่ 6 นำผลการประเมินไปใช้ ข้อมูลที่ได้จากการประเมินตนเองของโรงเรียน เป็นสารสนเทศที่ดีที่สุดในการสะท้อนภาพความสำเร็จของการพัฒนาคุณภาพของโรงเรียน ไม่ว่าจะ เป็นข้อมูลจุดเด่นและจุดด้อยที่จะต้องปรับปรุง ผู้ที่เกี่ยวข้องทุกฝ่ายควรนำผลการประเมินไปใช้ ดังนี้

1. ศึกษาผลการประเมินตนเองทั้งจุดเด่น จุดด้อย ข้อค้นพบสำคัญที่ คณะกรรมการประเมินตนเองเสนอแนะ กล่าวคือ ผู้บริหารสถานศึกษาควรให้ความสำคัญของ ผลการประเมิน ในภาพรวมของโรงเรียนให้เข้าใจชัดเจน ส่วนผู้ที่รับผิดชอบงานทั้ง 6 งาน ควรให้ความสำคัญของการประเมินในรายละเอียดของงานตามบทบาทหน้าที่ที่ตนได้รับมอบหมาย

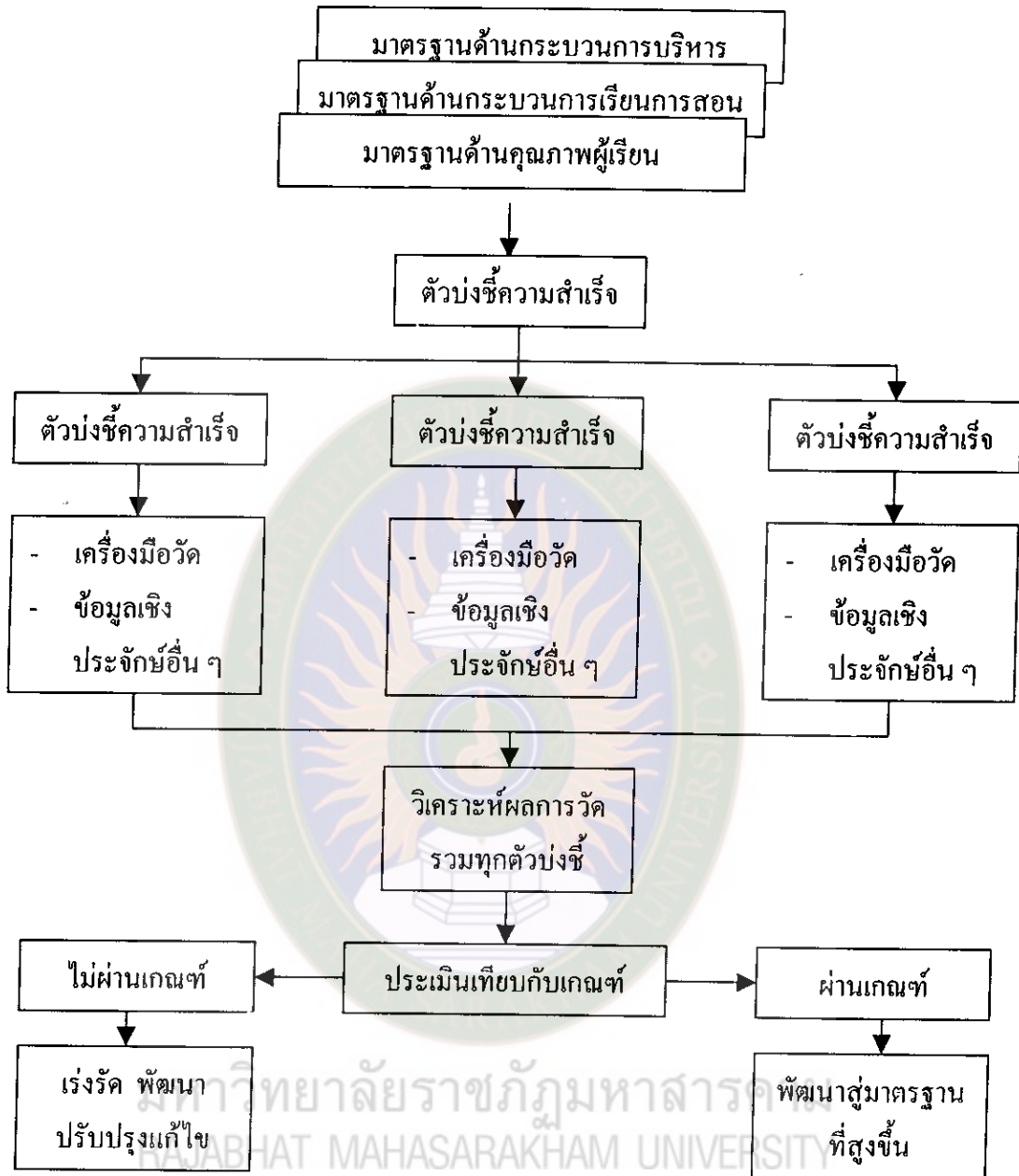
2. นำข้อค้นพบสำคัญ ๆ จากการประเมินมากำหนดแนวทางและเป้าหมายของการพัฒนาคุณภาพและแผนปฏิบัติการประจำปีของโรงเรียน โดยกำหนดแนวทางดำเนินงาน การแก้ปัญหาและหรือการพัฒนาให้ชัดเจนเป็นระบบสอดคล้องกันทั้งในภาพรวมและรายละเอียดของแต่ละงาน โดยผู้บริหารโรงเรียนควรกำหนดแผนการนิเทศ กำกับ ติดตามความก้าวหน้าในการดำเนินงานของบุคลากรทุกฝ่ายไว้ด้วย

2.3.6 การประเมินคุณภาพการศึกษา

เมื่อโรงเรียนดำเนินการตามระบบประกันคุณภาพภายในของสถานศึกษา ตั้งแต่การจัดระบบบริหารและสารสนเทศ การพัฒนามาตรฐานการศึกษา การจัดทำแผนพัฒนาคุณภาพการศึกษาหรือธรรมนูญสถานศึกษา การจัดทำแผนปฏิบัติการประจำปี การดำเนินการตามแผน การตรวจสอบและทบทวนคุณภาพการศึกษา และทำการปรับปรุงแก้ไขและพัฒนาคุณภาพการศึกษาของสถานศึกษาแล้ว จึงมีความจำเป็นต้องได้รับการประเมินคุณภาพการศึกษา โดยการประเมินคุณภาพศึกษานั้นดำเนินการได้ใน 2 ลักษณะ คือ

1. การประเมินผลสัมฤทธิ์นักเรียนตามสาระการเรียนรู้ และคุณลักษณะที่สำคัญตามหลักสูตรสถานศึกษา เป็นการประเมินผลสัมฤทธิ์ของนักเรียนในทุกระดับช่วงชั้นของสถานศึกษา โดยมุ่งเน้นให้ครอบคลุมทุกกลุ่มสาระ คุณลักษณะที่พึงประสงค์ ความสามารถในการอ่าน การคิด การวิเคราะห์ การเขียน และกิจกรรมพัฒนาผู้เรียน ด้วยเครื่องมือประเมินที่ได้มาตรฐาน ในขณะที่เดียวกันหน่วยงานต้นสังกัดจะดำเนินการประเมินผลสัมฤทธิ์ของผู้เรียนทุกระดับชั้น ป.3 ป.6 และ ม.3 ของทุกโรงเรียน เพื่อเทียบเคียงผลการประเมินกับเกณฑ์มาตรฐานกลาง และยกระดับคุณภาพสถานศึกษา ตามประกาศกระทรวงศึกษาธิการ เรื่อง ระบบ หลักเกณฑ์และวิธีการประกันคุณภาพการศึกษาภายในสถานศึกษาระดับการศึกษาขั้นพื้นฐานปฐมวัย ที่ระบุว่าให้สถานศึกษาจัดให้ผู้เรียนทุกคนในทุกระดับช่วงชั้นที่หลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐานกำหนดไว้รับการประเมินผลสัมฤทธิ์ในวิชาแกนหลักและคุณลักษณะที่สำคัญด้วยเครื่องมือมาตรฐาน (ข้อ 2.8) และให้นำหลักฐาน ข้อมูล และผลการประเมินผลสัมฤทธิ์เสนอต่อหน่วยงานต้นสังกัด หน่วยงาน ที่เกี่ยวข้อง และสาธารณชน (ข้อ 2.9)

2. การประเมินคุณภาพการศึกษาตามมาตรฐานสถานศึกษา โดยโรงเรียนต้องดำเนินการประเมินคุณภาพการศึกษาตามกรอบมาตรฐานสถานศึกษาที่ร่วมกันกำหนดในทุกมาตรฐานด้วยวิธีการที่หลากหลายและเหมาะสม และให้ผู้เกี่ยวข้องเข้ามามีส่วนในการประเมินคุณภาพการศึกษา ดังแผนภูมิขั้นตอนของการประเมินคุณภาพการศึกษาตามมาตรฐานของโรงเรียน ต่อไปนี้

แผนภูมิที่ 11 ขั้นตอนของการประเมินคุณภาพการศึกษาตามมาตรฐานสถานศึกษา
(สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ. 2545 : 39)

2.3.7 การรายงานคุณภาพการศึกษาประจำปี

การรายงานผลการดำเนินงานของโรงเรียนนับเป็นขั้นตอนที่สำคัญของการดำเนินการตามระบบการประกันคุณภาพภายในของสถานศึกษา เราเรียกเอกสารนี้ว่า รายงานประจำปีหรือรายงานการประเมินตนเอง เอกสารรายงานดังกล่าวนี้จะช่วยให้ผู้ที่มีส่วนได้ส่วนเสียกับการจัดการศึกษาของโรงเรียน โดยเฉพาะผู้ปกครองนักเรียนจะได้ทราบถึงผลการจัดการศึกษา และระดับคุณภาพของโรงเรียนแห่งนั้น ด้วยเหตุที่เป็นเอกสารสำคัญ จึงได้มีการระบุไว้ในพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 มาตรา 48 ว่า สถานศึกษาจะต้องจัดทำรายงานประจำปีเสนอต่อหน่วยงานต้นสังกัด หน่วยงานที่เกี่ยวข้องและเปิดเผยต่อสาธารณชน เพื่อนำไปสู่การพัฒนาคุณภาพและมาตรฐานการศึกษาและเพื่อรองรับการประกันคุณภาพภายนอก

วัตถุประสงค์ของการจัดทำรายงานผลการประเมินคุณภาพภายในสถานศึกษา

1. เพื่อรายงานจุดเด่นและจุดด้อยของการจัดการศึกษาตามแผนพัฒนาคุณภาพการศึกษาของโรงเรียนต่อหน่วยงานต้นสังกัด หน่วยงานที่เกี่ยวข้องและสาธารณชน
2. เพื่อเสนอแนะแนวทางการส่งเสริม ปรับปรุงแก้ไข และพัฒนาการจัดการศึกษาของโรงเรียนให้เป็นไปตามมาตรฐานของสถานศึกษา
3. เพื่อให้โรงเรียน หน่วยงานต้นสังกัด และหน่วยงานที่เกี่ยวข้องนำข้อมูลไปใช้ในการวางแผนพัฒนาคุณภาพการศึกษาของโรงเรียนในปีต่อไป

กลุ่มเป้าหมายของการรายงาน

กลุ่มเป้าหมายที่จะต้องนำเสนอรายงานให้ทราบมีหลายกลุ่ม การกำหนดกลุ่มเป้าหมายให้ชัดเจนจะช่วยให้สะดวกและง่ายต่อสื่อสารระหว่างสถานศึกษากับกลุ่มเป้าหมาย ตลอดจนการติดตามสอบถามความคิดเห็นของกลุ่มเป้าหมายต่าง ๆ ด้วย กลุ่มเป้าหมายที่จะนำเสนอรายงานมี ดังนี้

1. ผู้เรียน เป็นกลุ่มเป้าหมายที่โรงเรียนมุ่งหวังที่จะเผยแพร่ผลการประเมินด้านคุณลักษณะและผลสัมฤทธิ์ของผู้เรียนเป็นรายบุคคล และรายกลุ่มสาระการเรียนรู้
2. ผู้ปกครองและกรรมการสถานศึกษา เป็นกลุ่มเป้าหมายที่โรงเรียนมุ่งหวังที่จะเผยแพร่ด้านผลการดำเนินงาน ความก้าวหน้าของงาน กิจกรรมสำคัญ ๆ ที่ครอบคลุมภารกิจที่กำหนดไว้ในแผนพัฒนาคุณภาพการศึกษาของโรงเรียน เพื่อสร้างความเข้าใจและความเชื่อมั่นต่อสถานศึกษาแก่ผู้ปกครองและกรรมการสถานศึกษา
3. ครูและหน่วยงานต้นสังกัดและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องเป็นกลุ่มเป้าหมายที่โรงเรียนมุ่งหวังที่จะเผยแพร่การดำเนินงานการจัดการศึกษาตามมาตรฐานและแผนพัฒนาคุณภาพการศึกษาของโรงเรียน

กำหนดรูปแบบของรายงาน

เนื่องจากการรายงานผลการประเมินคุณภาพภายในสถานศึกษานั้น เป็นการรายงานให้กลุ่มเป้าหมายทราบถึงสภาพและผลการดำเนินงานตามภารกิจของสถานศึกษา จึงจำเป็นต้องคำนึงความเหมาะสมของการสื่อสาร และรูปแบบของการรายงาน ซึ่ง สุวิมล ว่องวาณิช (2544 : 145) ได้ให้ข้อเสนอแนะเกี่ยวกับรูปแบบการจัดทำรายงานได้ดังนี้

1. รูปแบบการรายงานผลการประเมินคุณภาพภายในสถานศึกษาให้พิจารณาตามที่โรงเรียนเห็นว่าเหมาะสม ไม่มีรูปแบบตายตัว แต่โรงเรียนควรออกแบบให้สอดคล้องกับรายงานผลการประเมินตนเองที่โรงเรียนจัดทำเพื่อเสนอหน่วยงานต้นสังกัดในแต่ละปี
2. รายงานผลการประเมินตนเองควรมีเนื้อหาโดยสังเขป อ่านเข้าใจง่าย กระชับสามารถนำเสนอข้อมูลเชิงปริมาณและเชิงคุณภาพประกอบ หรือนำเสนอรูป แผนภูมิ กราฟ ตาราง ตามที่เห็นว่าเหมาะสม
3. การขอรับการประเมินจากคณะกรรมการประเมินภายนอก ควรมีการจัดทำบทสรุปผลการดำเนินงานของโรงเรียนในช่วง 5 ปีด้วย
4. สำหรับเอกสารอ้างอิงจะเป็นข้อมูลประกอบการรายงานผลการประเมินตนเองของสถานศึกษา
5. ข้อมูลที่คิดว่ามีความสำคัญและจำเป็นให้บรรจุในรายงานผลการประเมินตนเอง (ฉบับสมบูรณ์)
6. หลักฐานอ้างอิงที่คิดว่าสำคัญแต่ไม่สามารถจะบรรจุในรายงานผลการประเมินตนเองได้ สถานศึกษาอาจจัดทำเป็นเอกสารประกอบการอ่านรายงานผลการประเมินตนเอง

รายงานผลการประเมินตนเองที่ใช้ในโรงเรียน โรงเรียนสามารถกำหนดได้ตามความเหมาะสม แต่สำหรับการจัดทำบทสรุปผลการดำเนินงานเพื่อเสนอคณะกรรมการประเมินภายนอกควรมีความยาวไม่เกิน 20 – 30 หน้า (ถ้าสามารถจัดทำได้)

องค์ประกอบของรายงาน

เนื่องจากรายงานการประเมินผลการประเมินคุณภาพภายในสถานศึกษาเป็นเอกสารที่บ่งบอกถึงสถานศึกษา และผลการดำเนินงานของโรงเรียน ดังนั้นองค์ประกอบของรายงาน จึงควรประกอบด้วยองค์ประกอบหลักต่อไปนี้

1. ข้อมูลทั่วไปของโรงเรียน เช่น
 - ชื่อสถานศึกษา ที่ตั้ง ระดับหรือประเภทที่เปิดสอน สังกัดของโรงเรียน
 - แผนที่แสดงเขตบริการ แผนที่อาณาเขตติดต่อกับสถานที่สำคัญต่างๆ

- โครงสร้างการบริหารของโรงเรียน
- จำนวนครูและจำนวนนักเรียนปัจจุบัน
- คณะกรรมการสถานศึกษา
- คณะกรรมการนักเรียน
- งบประมาณ
- ขนาดประชากรในเขตพื้นที่บริการ ศาสนา อาชีพ สภาพเศรษฐกิจ

สภาพสังคม หรือ ชุมชน

2. สภาพการดำเนินงานของโรงเรียน เช่น

ของโรงเรียน

- วิสัยทัศน์ พันธกิจ นโยบาย เป้าหมาย มาตรการ แผนงาน/โครงการ

เป้าหมายที่กำหนดไว้

- แนวคิดหลักหรือวิธีการที่โรงเรียนใช้ในการพัฒนาโรงเรียนไปสู่

มาตรการ แผนงาน โครงการของ โรงเรียน

- ผลการดำเนินงานตามวิสัยทัศน์ พันธกิจ นโยบาย เป้าหมาย

- ผลการประเมินตามมาตรฐานสถานศึกษา

3. แนวทางการพัฒนาโรงเรียนในอนาคต เช่น

คุณภาพการศึกษาของโรงเรียนที่กำหนดไว้ในแต่ละปี

- สรุปผลการดำเนินงานตามเป้าหมายและยุทธศาสตร์ตามแผนพัฒนา

- จุดเด่น จุดด้อย ของโรงเรียน

- ข้อเสนอแนะแนวทางการพัฒนาในปีต่อไป

- สิ่งที่ต้องการได้รับความช่วยเหลือจากหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง

การรวบรวมข้อมูล

โรงเรียนควรดำเนินการรวบรวมข้อมูล ตามรูปแบบของรายงานที่โรงเรียน

กำหนดไว้

วิเคราะห์และแปลผลข้อมูล

เป็นขั้นตอนที่โรงเรียนนำข้อมูลจากการเก็บรวบรวมข้อมูลมาวิเคราะห์และแปลผลข้อมูลเพื่อนำเสนอเป็นสารสนเทศ โดยใช้การวิเคราะห์ทางสถิติที่สอดคล้องกับลักษณะข้อมูล สภาพและผลการดำเนินงาน โดยพิจารณาลักษณะของข้อมูล เช่น ร้อยละ ค่าเฉลี่ย เป็นต้น

การนำเสนอข้อมูล

เป็นขั้นตอนที่โรงเรียนพิจารณาจัดทำรายงานให้เหมาะสมกับกลุ่มเป้าหมาย รูปแบบการรายงาน ลักษณะของข้อมูล การวิเคราะห์และการแปลผลเพื่อเสนอผู้บริหารโดยก่อนเผยแพร่สู่ เป้าหมายต่อไป

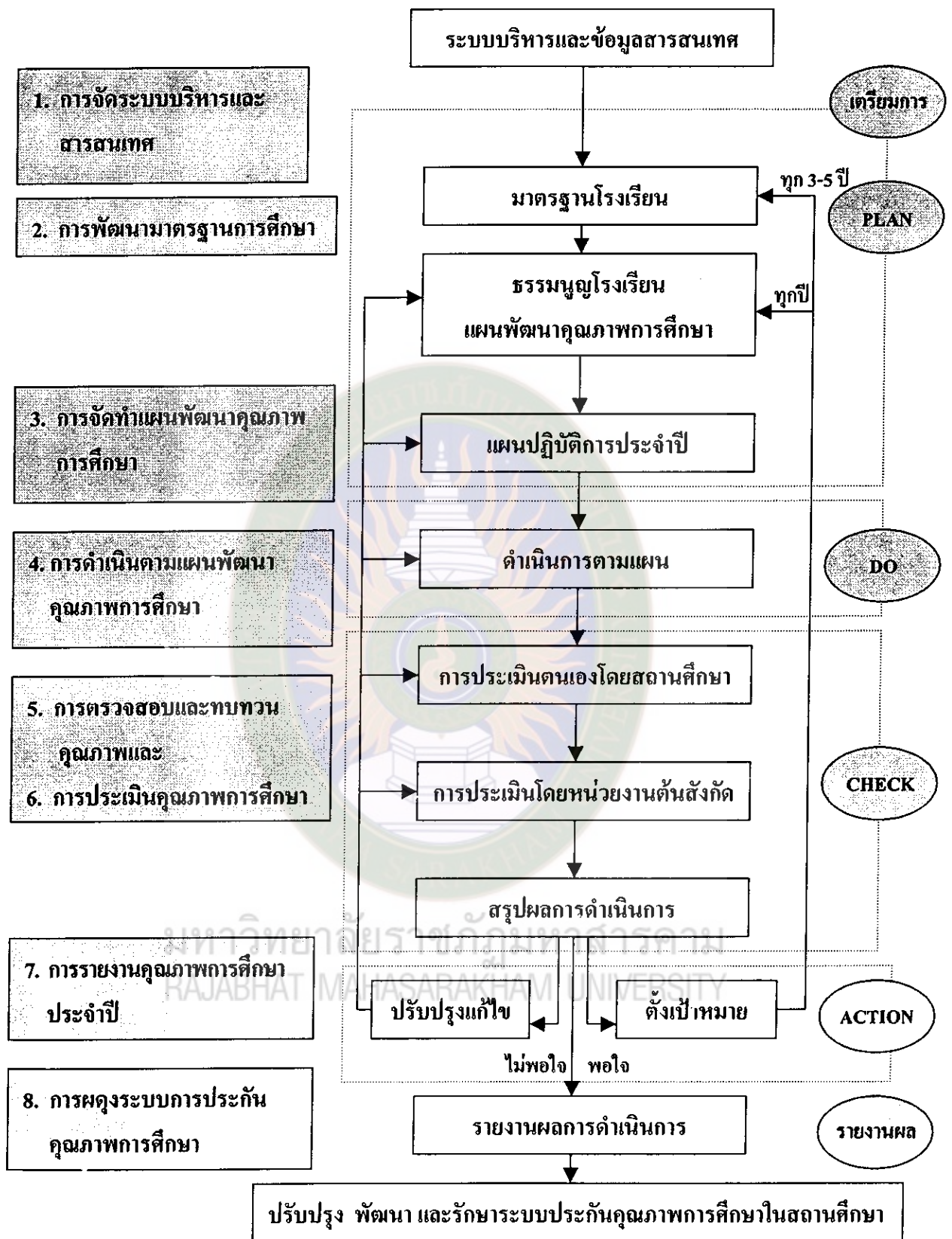
การเผยแพร่สู่กลุ่มเป้าหมาย

เป็นขั้นตอนของการนำรายงานที่จัดทำสำหรับแต่ละกลุ่มเป้าหมายเสร็จเรียบร้อยแล้วเผยแพร่ให้แก่กลุ่มเป้าหมายต่อไป

2.3.8 การผดุงระบบการประกันคุณภาพการศึกษา

เมื่อโรงเรียนได้ดำเนินการตามระบบการประกันคุณภาพการศึกษามาเสร็จสิ้นแล้วนั้น โรงเรียนจะต้องทำการผดุงระบบการประกันคุณภาพการศึกษาของสถานศึกษาโดยสามารถดำเนินการได้ใน 3 ลักษณะ คือ 1) ดำเนินการตรวจสอบ ติดตาม ทบทวน และประเมินผลการนำระบบการประกันคุณภาพการศึกษามาใช้ในสถานศึกษา ทั้งในช่วงของก่อนดำเนินการ ระหว่างดำเนินการและหลังการดำเนินการ 2) ทำการปรับปรุงและพัฒนาระบบการประกันคุณภาพการศึกษาในสถานศึกษา และ 3) นำระบบการประกันคุณภาพการศึกษามาใช้ในการจัดการศึกษาของโรงเรียนอย่างต่อเนื่องและมีประสิทธิภาพ

ซึ่งจากขั้นตอนของการดำเนินการของโรงเรียนในการพัฒนาระบบการประกันคุณภาพภายในที่กล่าวมาข้างต้นนั้น เมื่อนำเปรียบเทียบกับ การดำเนินการพัฒนาระบบประกันคุณภาพภายในของสถานศึกษาที่กำลังดำเนินการอยู่ โดยใช้วงจรคุณภาพ PDCA มาใช้ในการดำเนินการ ซึ่งประกอบด้วยขั้นตอนหลัก 4 ขั้นตอน คือ การวางแผน (PLAN) การดำเนินการตามแผน (DO) การตรวจสอบประเมินผล (CHECK) และการปรับปรุงและพัฒนา (ACTION) สามารถนำเสนอในลักษณะของแผนภาพได้ดังต่อไปนี้

แผนภูมิที่ 12 แสดงการพัฒนาระบบประกันคุณภาพภายในสถานศึกษา
(สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ. 2545 : 44)

2.4 บทบาทหน้าที่ของผู้ที่เกี่ยวข้องในการพัฒนาระบบประกันคุณภาพภายในสถานศึกษา

การจัดการศึกษาในสถานศึกษานั้นมุ่งเน้นการพัฒนาคนให้มีความรู้ความสามารถและเป็นคนดีของสังคมเป็นเรื่องที่สำคัญและจำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องเป็นการจัดการศึกษาที่มีคุณภาพและเน้นให้นักเรียนได้แสดงและพัฒนาศักยภาพในตนเองได้อย่างเต็มที่ เช่น รู้จักคิดวิเคราะห์ รู้จักคิดแก้ปัญหา มีความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ รู้จักเรียนรู้ด้วยตนเอง รู้จักใช้เทคโนโลยีการสื่อสาร สามารถปรับตัวเข้ากับการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นอย่างรวดเร็ว มีคุณธรรม จริยธรรม รู้จักฟังตนเอง และสามารถดำรงชีวิตอยู่ในสังคมได้อย่างมีความสุข (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ. 2543 : 1)

การประกันคุณภาพการศึกษามีความสำคัญต่อการจัดการศึกษาของสถานศึกษาให้ได้ผลผลิตที่มีคุณภาพตามเป้าหมายที่กล่าวมาข้างต้น โดยเฉพาะอย่างยิ่ง การประกันคุณภาพภายในสถานศึกษา ซึ่งสาระในพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 มาตราที่ 48 ได้ระบุไว้ว่าให้ถือว่าการประกันคุณภาพภายในสถานศึกษาเป็นส่วนหนึ่งของกระบวนการบริหารการศึกษาที่สถานศึกษาที่ต้องดำเนินการอย่างต่อเนื่อง ในการบริหารการศึกษาของสถานศึกษานั้นมีบุคลากรหรือผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องมากมาย ไม่ว่าจะเป็นผู้บริหาร คณะครู ผู้ปกครอง ชุมชน และสังคม ดังนั้นผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องเหล่านั้นควรเข้ามามีบทบาทร่วมกันในการพัฒนาระบบการประกันคุณภาพการศึกษามีใช่เป็นเรื่องของบุคลากรในสถานศึกษาเพียงอย่างเดียว สำหรับบทบาทของผู้บริหารและผู้ที่เกี่ยวข้องในระดับสถานศึกษาที่ควรเข้ามามีส่วนร่วมสรุปได้ดังนี้

2.4.1 ผู้บริหารสถานศึกษา

ผู้บริหารสถานศึกษาเป็นผู้ที่มีบทบาทสำคัญในการบริหารจัดการส่งเสริมสนับสนุน อำนาจความสะดวกให้คำปรึกษา และดูแลให้มีการประกันคุณภาพการศึกษาที่ทุกฝ่ายเข้ามามีส่วนร่วมโดยบทบาทของผู้บริหารนั้นจะต้องเป็นผู้นำ หรือแกนหลักในทุกขั้นตอนของการดำเนินการ ซึ่งสามารถจำแนกออกเป็น 3 ช่วงของการดำเนินงานดังนี้

ช่วงที่ 1 การเตรียมการ ในช่วงของการเตรียมการนี้ผู้บริหารสถานศึกษานั้นมีบทบาทสำคัญอย่างมากในการขับเคลื่อนให้พัฒนาระบบการประกันคุณภาพการศึกษาของสถานศึกษาดำเนินไปได้ด้วยดี โดยพอสรุปบทบาทของผู้บริหารได้ดังนี้

1. ศึกษาค้นคว้า และพัฒนาตนเองให้มีความรู้ความเข้าใจ มีวิสัยทัศน์เห็นความสำคัญ และมีเจตคติที่ดีต่อประกันคุณภาพการศึกษา นอกจากนี้ยังต้องพัฒนาตนเองเกี่ยวกับ

ภาวะ ผู้นำทั้งในด้านการบริหารและทางด้านวิชาการ เพื่อให้ตนเองสามารถทำหน้าที่ผู้นำในการพัฒนาได้อย่างชัดเจน เพื่อให้เกิดความเชื่อถือ ศรัทธา และการยอมรับจากทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้อง

2. สร้างจิตสำนึกและความตระหนักในการพัฒนาระบบการประกันคุณภาพการศึกษาให้เกิดขึ้นแก่บุคลากรในสถานศึกษา โดยมีวิธีการหลากหลายในการสร้างจิตสำนึกเกี่ยวกับการประกันคุณภาพการศึกษา ไม่ว่าจะเป็นการประชุมชี้แจง การพาไปศึกษาดูงาน การเชิญวิทยากรมาบรรยาย เป็นต้น

3. สร้างความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการประกันคุณภาพการศึกษาทั้งการประกันคุณภาพภายใน และการประกันคุณภาพภายนอกให้แก่บุคลากรในสถานศึกษา โดยเริ่มตั้งแต่การกำหนดมาตรฐานการศึกษา การพัฒนาระบบข้อมูลสารสนเทศ การกำหนดเป้าหมาย หรือวิสัยทัศน์ของสถานศึกษา การวางแผนพัฒนาคุณภาพการศึกษา การประเมินตนเอง การเขียนรายงานประเมินตนเอง การนำผลการประเมินไปใช้ การเตรียมรับการประเมินภายนอกของสถานศึกษา รวมทั้งการประเมินภายนอก

4. แต่งตั้งคณะกรรมการดำเนินการพัฒนาระบบการประกันคุณภาพภายในสถานศึกษาซึ่งในการพัฒนาระบบการประกันคุณภาพการศึกษา ถือเป็นหน้าที่ของบุคลากรภายในสถานศึกษาทุกคนรวมทั้งผู้ที่เกี่ยวข้องภายนอกสถานศึกษา และทำการกำหนดบทบาทและหน้าที่ของบุคลากรภายในสถานศึกษา โดยคณะกรรมการนี้มีหน้าที่คอยประสานงาน กำกับดูแล ติดตาม ช่วยเหลือ และสนับสนุนในการพัฒนาสามารถดำเนินการไปอย่างมีระบบและต่อเนื่อง

ช่วงที่ 2 การดำเนินการพัฒนาระบบการประกันคุณภาพภายในสถานศึกษา ในขั้นการดำเนินการของสถานศึกษาส่วนใหญ่จะนำวงจรการบริหาร PDCA มาใช้ในการดำเนินการซึ่งประกอบด้วยขั้นตอนหลัก 4 ขั้นตอน คือ การวางแผน การปฏิบัติตามแผน การตรวจสอบและประเมินผล การปรับปรุงและพัฒนา ผู้บริหารเป็นกลไกสำคัญในฐานะแกนนำที่จะทำให้กระบวนการบริหารนี้สามารถดำเนินการได้อย่างมีประสิทธิภาพ โดยมีบทบาทดังนี้

1. การวางแผน ผู้บริหารเป็นผู้ประสานงานกับผู้ที่เกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษาในสถานศึกษาเพื่อให้ทราบถึงความต้องการหรือความคาดหวังของผู้ปกครอง กรรมการสถานศึกษาและ ชุมชนที่มีต่อสถานศึกษา และทำการศึกษามาตรฐานการศึกษาของชาติ นโยบายของหน่วยงาน ต้นสังกัด รวมทั้งศึกษาถึงศักยภาพของสถานศึกษาก่อนที่จะมาร่วมกันกำหนดเป็นวิสัยทัศน์ หรือ เป้าหมายของสถานศึกษา แล้วจึงร่วมกับบุคลากรที่เกี่ยวข้องจัดลำดับความสำคัญของเป้าหมาย และกำหนดภารกิจของสถานศึกษา แล้วจึงจัดทำแผนการพัฒนาคูณภาพการศึกษาในระยะยาว อันได้แก่ ธรรมนูญสถานศึกษา หรือแผนพัฒนาคุณภาพการศึกษาของสถานศึกษา

ฯลฯ และจัดทำแผนพัฒนาคุณภาพในระยะสั้น อันได้แก่ แผนปฏิบัติการประจำปี โดยผู้บริหารสถานศึกษาจะเป็นผู้ลงนามและรับรองแผนการดำเนินการที่ร่วมกันกำหนดขึ้น

2. การปฏิบัติตามแผน ผู้บริหารสถานศึกษามีหน้าที่ในการบริหารจัดการ ส่งเสริม สนับสนุน ควบคุม กำกับดูแล ให้คำปรึกษาแนะนำ และอำนวยความสะดวกให้แก่บุคลากรภายในสถานศึกษาที่รับผิดชอบในการจัดการเรียนการสอน และรับผิดชอบแผนงานและโครงการให้ดำเนินการไปอย่างมีประสิทธิภาพ ซึ่งในบางแผนงานหรือโครงการผู้บริหารจำเป็นจะต้องดำเนินการเอง ถ้าเป็นโครงการหรือแผนงานเกี่ยวกับด้านการบริหาร และด้านบุคลากร

3. การตรวจสอบและประเมินผล เมื่อบุคลากรภายในสถานศึกษาที่รับผิดชอบในการจัดการเรียนการสอนและจัดกิจกรรมตามแผนงานหรือโครงการได้ดำเนินกิจกรรมตามแผนไปแล้วให้ผู้บริหารเป็นผู้แทน เป็นผู้คอยตรวจสอบการประเมินตนเองของบุคลากรที่รับผิดชอบในแต่ละกิจกรรมหรือโครงการ โดยผู้บริหารทำหน้าที่เป็นแกนนำสำคัญตั้งแต่การกำหนดบทบาทหน้าที่และผู้รับผิดชอบ การกำหนดกรอบการประเมินตนเอง การสร้างเครื่องมือในการประเมิน การดำเนินการประเมินการวิเคราะห์ข้อมูล รวมทั้งการเขียนรายงานการประเมินตนเอง ทั้งนี้ผู้บริหารอาจจะต้องการแต่งตั้งคณะกรรมการในการเขียนรายงานการประเมินตนเองด้วย

4. การปรับปรุงและพัฒนา เมื่อสถานศึกษาได้ทำการประเมินตนเองแล้ว ผู้บริหารจะต้องนำผลการประเมินตนเองไปใช้ในการวางแผนหรือกำหนดเป้าหมายในการพัฒนาคุณภาพในปีการศึกษาต่อไป หรือนำผลที่ได้ไปปรับปรุงแผนงานหรือโครงการนั้นให้ประสบความสำเร็จต่อไป

ช่วงที่ 3 การประเมินภายนอก ในช่วงของการประเมินภายนอกนี้ผู้บริหารมีบทบาทสำคัญในการรับการประเมินภายนอก พอสรุปได้ดังนี้

1. เป็นแกนนำในการเตรียมการหรือวางแผนเพื่อให้สถานศึกษาพร้อมรับการประเมินภายนอก ไม่ว่าจะเป็นการแต่งตั้งคณะกรรมการ การจัดเตรียมข้อมูลสารสนเทศของสถานศึกษา การเขียนรายงานผลการประเมินตนเอง โดยเฉพาะการชี้แจงทำความเข้าใจให้บุคลากรในสถานศึกษาหรือผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องให้ได้ทราบถึงการประเมินภายนอก และขั้นตอนการประเมินภายนอก

2. เป็นผู้ประสานงานอำนวยความสะดวกให้แก่ผู้ประเมินภายนอกในระหว่างประเมิน

3. เป็นผู้ที่คอยชี้แจงทำความเข้าใจหรือให้ข้อมูลสารสนเทศเพิ่มเติมให้แก่คณะผู้ประเมินภายนอก ในระหว่างที่ผู้ประเมินภายนอกทำการนำเสนอผลการประเมินด้วยวาจา

4. เป็นผู้ตรวจสอบและลงนามรับทราบในรายงานการประเมินของคณะผู้ประเมินภายนอก และนำผลการประเมินภายนอกไปปรับปรุงและพัฒนาคุณภาพการศึกษาของสถานศึกษาต่อไป

2.4.2 คณะครูและบุคลากรในสถานศึกษา

คณะครูและบุคลากรในสถานศึกษาเป็นผู้มีบทบาทสำคัญส่วนหนึ่งในการพัฒนาคุณภาพการศึกษาของสถานศึกษาในทุกขั้นตอนไม่ว่าจะเป็นการเตรียมการ การดำเนินการพัฒนาระบบการประกันภายใน และการประเมินภายนอก โดยมีบทบาท 2 อย่างในเวลาเดียวกัน คือ เป็นทั้งนักวางแผน และนักปฏิบัติ ซึ่งบทบาทของคณะครูและบุคลากรภายในสถานศึกษาจำแนกออกเป็น 3 ช่วง ดังนี้คือ

ช่วงที่ 1 การเตรียมการ คณะครูและบุคลากรในสถานศึกษามีบทบาทสำคัญในการเตรียมการพัฒนาระบบการประกันคุณภาพการศึกษา โดยพอสรุปได้ดังนี้

1. ศึกษาค้นคว้า และพัฒนาตนเองในด้านความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการประกัน คุณภาพการศึกษา เพื่อให้เกิดความตระหนักและเห็นความสำคัญและจำเป็น ตลอดจนมีเจตคติที่ดีต่อการประกันคุณภาพการศึกษา
2. ศึกษาเกี่ยวกับแนวทางการดำเนินการพัฒนาระบบการประกันคุณภาพภายในของสถานศึกษา การประกันคุณภาพการศึกษา รวมทั้งบทบาทและหน้าที่ของตนเองในการพัฒนาระบบการประกันคุณภาพภายในสถานศึกษา โดยอาจได้รับความรู้จากวิทยากรจากภายนอกสถานศึกษาหรือผู้บริหารสถานศึกษา
3. ร่วมกับผู้บริหารเตรียมการวางแผนและจัดทำระบบข้อมูลสารสนเทศภายในสถานศึกษา ไม่ว่าจะเป็นข้อมูลสารสนเทศของนักเรียนเป็นรายบุคคล ซึ่งจะประโยชน์ในการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน ส่งเสริมให้นักเรียนได้พัฒนาอย่างเต็มศักยภาพ รวมทั้งข้อมูลสารสนเทศในด้านต่าง ๆ ของสถานศึกษาที่ใช้ในการพัฒนาระบบการประกันคุณภาพการศึกษาในสถานศึกษาและการประกันคุณภาพภายนอกอีกด้วย

ช่วงที่ 2 การดำเนินการพัฒนาระบบการประกันคุณภาพภายใน คณะครูและบุคลากรในสถานศึกษามีบทบาทสำคัญในการดำเนินกระบวนการบริหารของสถานศึกษา โดยมีบทบาทดังนี้

1. ขึ้นวางแผน ในการวางแผนนั้นผู้บริหารสถานศึกษาต้องให้ผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องทุกคนมีส่วนร่วมหรือเป็นส่วนหนึ่งในการพัฒนาคุณภาพการศึกษาของสถานศึกษา โดยเฉพาะอย่างยิ่งคณะครูและบุคลากรในสถานศึกษาได้ทำงานเป็นทีม ดังนั้นคณะครูและบุคลากร

ในสถานศึกษาต้องร่วมกับผู้บริหารและผู้มีส่วนเกี่ยวข้องในการจัดทำแผนพัฒนาคุณภาพการศึกษา ทั้งในระยะยาว และแผนระยะสั้น โดยเริ่มจากกำหนดเป้าหมายในการพัฒนาคุณภาพการศึกษา และร่วมกันกำหนดภารกิจของสถานศึกษา กำหนดโครงการหรือกิจกรรมในแต่ละปีการศึกษา และเมื่อได้กำหนดโครงการแล้ว คณะครูและบุคลากรที่ได้รับมอบหมายให้รับผิดชอบโครงการกิจกรรม ใดก็ตามก็จะต้องทำการเขียนโครงการ โดยคำนึงถึงความเป็นไปได้ในการปฏิบัติ และศักยภาพของ สถานศึกษาด้วย

2. ขั้นปฏิบัติตามแผน เมื่อคณะครูและบุคลากรในสถานศึกษาได้วางแผน โครงการ กิจกรรมแล้ว จึงดำเนินการตามแผนที่วางเอาไว้ โดยพยายามประสานความร่วมมือ ในระหว่างเพื่อนร่วมงาน ผู้บริหาร และผู้ที่เกี่ยวข้องในการส่งเสริมและสนับสนุนในการพัฒนา คุณภาพการศึกษาของสถานศึกษาให้เป็นที่ไปตามเป้าหมายที่วางไว้ นอกจากนี้คณะครูและบุคลากร ภายใน สถานศึกษาพยายามจัดบรรยากาศและสิ่งแวดล้อมให้เอื้ออำนวย และกระตุ้นให้เกิดการ เรียนรู้ของนักเรียนทั้งในและนอกห้องเรียนอีกด้วย

3. ขั้นตรวจสอบและประเมินผล เมื่อวางแผนหรือโครงการต่าง ๆ ได้ดำเนินการ บุคลากร ผู้ที่ดำเนินกิจกรรมการเรียนการสอน และดำเนินโครงการจำเป็นต้องทำการตรวจสอบ และประเมินผลการปฏิบัติงานของตนเอง โดยต้องทำการกำหนดกรอบการประเมินตนเอง สร้าง เครื่องมือที่ใช้ในการประเมินตนเอง ทำการประเมินตนเองตามกรอบที่กำหนดไว้ และทำการ วิเคราะห์ข้อมูลและประเมินผล หลังจากนั้นคณะกรรมการต้องมาร่วมกันเขียนรายงานการประเมิน ตนเองตามสภาพที่เป็นจริงของแต่ละโครงการ

4. ขั้นปรับปรุงและพัฒนา หลังจากแต่ละ โครงการหรือกิจกรรมได้ทำการ ประเมินตนเองและทราบผลการประเมินตนเองแล้ว คณะครูและบุคลากรที่เกี่ยวข้องในแต่ละ แผนงาน/กิจกรรมต้องนำผลการประเมินนี้ไปใช้ในการปรับปรุงการปฏิบัติงานของตนเอง และนำ ไปใช้ในการวางแผนพัฒนาคุณภาพการศึกษาในปีการศึกษาต่อไป

ช่วงที่ 3 การประเมินภายนอก คณะครูและบุคลากรร่วมกันจัดทำรายงานการ ประเมินตนเองของสถานศึกษา เพื่อให้คณะผู้ประเมินภายนอกได้ศึกษาสภาพการดำเนินการของ สถานศึกษา รวมทั้งการจัดเตรียมข้อมูลสารสนเทศของสถานศึกษา และหลังจากที่คณะผู้ประเมิน ภายนอก เข้ามาทำการประเมินสถานศึกษา คณะครูและบุคลากรในสถานศึกษาจะต้องให้ความ ร่วมมือกับคณะผู้ประเมินภายนอกเป็นอย่างดี เพื่อประโยชน์ที่จะได้กับสถานศึกษา

2.4.3 กรรมการสถานศึกษา

กรรมการสถานศึกษานั้นเป็นผู้ที่มีบทบาทสำคัญในการกำหนดเป้าหมาย วิสัยทัศน์ ของสถานศึกษา ส่งเสริม ร่วมตัดสินใจวินิจฉัยให้ความเห็นชอบในการดำเนินการของสถานศึกษา เป็นแกนนำประสานความร่วมมือกับองค์กรในท้องถิ่น เสริมสร้างความสัมพันธ์ระหว่างสถานศึกษา กับชุมชน และสนับสนุนการพัฒนาคุณภาพการศึกษาของสถานศึกษาในด้านทรัพยากรต่าง ๆ ตลอดจนการกำกับดูแลอย่างต่อเนื่องตั้งแต่การวางแผนการพัฒนาคุณภาพการศึกษา การดำเนิน กิจกรรมตามแผนการประเมินตนเองของสถานศึกษา รวมทั้งการตรวจสอบและรับทราบรายงาน การประเมินตนเองของสถานศึกษา และการพัฒนาและปรับปรุงสถานศึกษา นอกจากนี้ยังมีหน้าที่ เป็นผู้ให้ข้อมูลเกี่ยวกับการพัฒนาคุณภาพการศึกษาของสถานศึกษาในส่วนที่กรรมการสถานศึกษา มีส่วนเกี่ยวข้องให้แก่คณะผู้ประเมินภายนอกอีกด้วย

2.4.4 ผู้ปกครอง

ผู้ปกครองเป็นผู้ที่มีบทบาทสำคัญในการกำหนดเป้าหมายหรือวิสัยทัศน์ของ สถานศึกษาว่าอยากให้บุตรหลานของตนเข้ารับการศึกษแล้วจะมีคุณลักษณะอย่างไร และคอย ประสาน ส่งเสริมและสนับสนุนการพัฒนาคุณภาพการศึกษาของสถานศึกษาในส่วนของตัวนักเรียน อย่างต่อเนื่อง ตั้งแต่ให้ข้อมูลเกี่ยวกับนักเรียนในการวางแผนการพัฒนาคุณภาพการศึกษา การ ดำเนินกิจกรรมตามแผน การประเมินตนเองของสถานศึกษา การให้ข้อมูลย้อนกลับเกี่ยวกับการ จัดการเรียนการสอนและคุณภาพของนักเรียนในสถานศึกษา รวมทั้งรับทราบผลการประเมินตนเอง ของสถานศึกษา นอกจากนี้ยังมีหน้าที่เป็นผู้ให้ข้อมูลเกี่ยวกับการพัฒนาคุณภาพการศึกษาของ สถานศึกษาในส่วนที่เกี่ยวกับคุณลักษณะของบุตรหลานของตนให้แก่คณะผู้ประเมินภายนอกอีกด้วย

2.4.5 ชุมชน

ชุมชนนั้นมีบทบาทสำคัญในการกำหนดเป้าหมายหรือวิสัยทัศน์ของสถานศึกษา และส่งเสริม สนับสนุนการพัฒนาคุณภาพการศึกษาของสถานศึกษาอย่างต่อเนื่อง ตั้งแต่การวางแผน การพัฒนาคุณภาพการศึกษา การจัดการเรียนการสอนของสถานศึกษาโดยเฉพาะแหล่ง การเรียนรู้ ในชุมชน รวมทั้งรับทราบรายงานการประเมินตนเองของสถานศึกษา และการปรับปรุงและพัฒนา ของสถานศึกษา ซึ่งการที่ชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดกิจกรรมของสถานศึกษา เพราะจะทำให้ ชุมชนเกิดความรู้สึกที่ดีต่อสถานศึกษา และมองเห็นคุณค่าและประโยชน์ของตนเอง พร้อมกันนั้น สถานศึกษาก็จะได้รับความช่วยเหลือ ทั้งร่างกายและทุนทรัพย์จากคนในชุมชน อันจะก่อให้เกิด

ประโยชน์ในการจัดการศึกษาในสถานศึกษาอีกด้วย นอกจากนี้บุคลากรในชุมชนยังมีหน้าที่เป็นผู้ให้ข้อมูลเกี่ยวกับชุมชนและความสัมพันธ์ระหว่างสถานศึกษา กับชุมชนให้แก่คณะผู้ประเมินภายนอกอีกด้วย

จากบทบาทของผู้บริหารและผู้เกี่ยวข้องในระดับสถานศึกษาที่กล่าวมาข้างต้นนั้น สรุปได้ว่า ผู้บริหารและคณะครูนั้นมีภารกิจอันยิ่งใหญ่ในการพัฒนาคุณภาพของเด็กและเยาวชน เนื่องจากเป็นผู้ที่อยู่ใกล้ชิด และมีอิทธิพลในการหล่อหลอมให้เด็กเป็นคนดี มีความสามารถ และอยู่ในสังคมอย่างมีความสุข จึงมีความจำเป็นที่ผู้บริหารและคณะครูจะต้องมีความตระหนัก มีความรู้ ความเข้าใจ และร่วมกันคิดร่วมกันทำ โดยอาศัยการทำงานเป็นทีมและการประสานความร่วมมือจากทุกหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง

จากแนวคิด ทฤษฎี และหลักการประกันคุณภาพการศึกษาที่ได้ศึกษาในครั้งนั้น สรุปได้ว่า หลักการประกันคุณภาพการศึกษาภายในสถานศึกษา เป็นการร่วมกันพัฒนาปรับปรุงคุณภาพการจัดการศึกษา มีเป้าหมายอยู่ที่ผู้เรียน โดยให้มีการผสมผสานกับการบริหารจัดการตามปกติ ไม่ได้แยกส่วนการดำเนินการ เน้นการมีส่วนร่วมของบุคลากรที่มีส่วนเกี่ยวข้องทุกฝ่าย นับตั้งแต่ผู้เรียน ครู ผู้บริหาร โรงเรียน ผู้ปกครอง ชุมชน และหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ในส่วนของกระทรวงศึกษาธิการ ได้จัดให้มีระบบการประกันคุณภาพการศึกษาโดยมีกระบวนการดำเนินงานที่เป็นกลไกสำคัญอยู่ 3 ขั้นตอน คือ การควบคุมคุณภาพการศึกษา การตรวจสอบคุณภาพการศึกษา และการประเมินคุณภาพการศึกษา สำหรับการประกันคุณภาพการศึกษาในระดับการศึกษาขั้นพื้นฐานนั้น ได้กำหนดแนวทางการพัฒนาตามประกาศกระทรวงศึกษาธิการ เรื่อง ระบบ หลักเกณฑ์ และวิธีการประกันคุณภาพการศึกษาภายในสถานศึกษาระดับการศึกษาขั้นพื้นฐานและปฐมวัย โดยมีกระบวนการในการพัฒนาการประกันคุณภาพการศึกษาภายในสถานศึกษา 8 ขั้นตอน ประกอบด้วย การจัดระบบบริหารและสารสนเทศ การพัฒนามาตรฐานการศึกษา การจัดทำแผนพัฒนาคุณภาพการศึกษา การดำเนินงานตามแผนพัฒนาคุณภาพการศึกษา การตรวจสอบและทบทวนคุณภาพการศึกษา การประเมินคุณภาพการศึกษา การรายงานคุณภาพการศึกษาประจำปี และการผุดงระบบประกันคุณภาพการศึกษา กระบวนการดังกล่าวนี้เป็นกระบวนการที่ต้องดำเนินการอย่างต่อเนื่องอย่างเป็นระบบและเกิดจากความร่วมมือของทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้องทั้งภายในและภายนอกสถานศึกษา ดังนั้น ในการวิจัยครั้งนี้ จึงได้นำแนวทางในการพัฒนาระบบประกันคุณภาพการศึกษาภายในสถานศึกษาทั้ง 8 ขั้นตอน มาเป็นกรอบแนวคิดในการวิจัย เพื่อนำผลการวิจัยมาใช้เป็นข้อเสนอแนะสำหรับการพัฒนาระบบการประกันคุณภาพการศึกษาของสถานศึกษาในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาหนองคาย เขต 3 ต่อไป

งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

งานวิจัยภายในประเทศ

พยอมศรี วรณนารักษ์ (2543 : บทคัดย่อ) ได้ศึกษาสภาพปัญหาและแนวทางการแก้ปัญหาการดำเนินการประกันคุณภาพการศึกษาโรงเรียนมัธยมศึกษาจังหวัดเชียงใหม่ โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาสภาพปัญหาและแนวทางการแก้ปัญหาการดำเนินการประกันคุณภาพการศึกษาในโรงเรียนมัธยมศึกษา จังหวัดเชียงใหม่ สรุปผลวิจัย พบว่า สภาพปัญหาการดำเนินการประกันคุณภาพ การศึกษาโดยรวมอยู่ในระดับปานกลาง ประเด็นที่มีค่าเฉลี่ยสูง คือ การพัฒนาความเชื่อ ความคิดและพฤติกรรมเพื่อเปลี่ยนแปลง วัฒนธรรมในการทำงานของบุคลากร การสำรวจความต้องการของผู้ปกครอง ชุมชน เพื่อนำข้อมูลมาประกอบการกำหนดมาตรฐานการศึกษา การเตรียมความพร้อมของบุคลากร งบประมาณ และวัสดุอุปกรณ์ เพื่อพัฒนาระบบสารสนเทศ การนำข้อมูล สารสนเทศมากำหนดเกณฑ์ระดับ คุณภาพของสถานศึกษา การทำรายงานสรุปผลการดำเนินงาน การจัดทำมาตรฐานการปฏิบัติงานของบุคลากรและของโรงเรียน การจัดทำหลักสูตรเพื่อตอบสนองความต้องการของท้องถิ่น การวัดผลและประเมินผลการเรียนรู้ตามสภาพจริง การพัฒนาบุคลากรให้มีความรู้ ความเข้าใจและเจตคติที่ดีต่อการประกันคุณภาพ การศึกษาและการแสดงความคิดเห็นของชุมชนต่อการจัดการเรียนการสอน

ประเด็นที่เป็นปัญหารุนแรง คือ บุคลากรขาดความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการจัดทำข้อมูลสารสนเทศให้เป็นระบบการจัดทำมาตรฐานการปฏิบัติงาน การจัดทำธรรมนูญโรงเรียนและการจัดการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง เอกสารและสื่อด้านการประกันคุณภาพการศึกษาไม่เพียงพอและไม่ชัดเจน และชุมชนไม่ศรัทธาที่จะเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการศึกษา ส่วนแนวทางในการแก้ปัญหา คือ จัดเอกสารและสื่อด้านการประกันคุณภาพการศึกษาให้ชัดเจนและเพียงพอ สร้างความตระหนักและจัดอบรมให้ความรู้แก่ครูและบุคลากรอย่างต่อเนื่องและทั่วถึงตามเวลาที่เหมาะสมในด้านการจัดทำมาตรฐานการศึกษา การจัดข้อมูลและวิเคราะห์ข้อมูลสารสนเทศให้เป็นระบบ การจัดทำมาตรฐานการปฏิบัติงานการจัดการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง และจัดทำโครงการที่จะสร้างความสัมพันธ์ที่ดีระหว่างโรงเรียนกับชุมชน

สุกัลญา ภูผิวโคก (2543 : บทคัดย่อ) ได้ศึกษาการดำเนินงานด้านมาตรฐานการเรียนการสอนตามนโยบายการประกันคุณภาพการศึกษาในโรงเรียนประถมศึกษาจังหวัด โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาความคิดเห็นเกี่ยวกับความรู้ความเข้าใจ และปัญหาและอุปสรรคในการดำเนินงานในด้านมาตรฐานการเรียนการสอน ตามนโยบายประกันคุณภาพการศึกษาของครูผู้สอนระดับประถมศึกษา สังกัดสำนักงานประถมศึกษาจังหวัดเลย สรุปผลวิจัย พบว่า ความคิดเห็น

เกี่ยวกับความรู้ความเข้าใจ ด้านมาตรฐานการเรียนการสอนตามนโยบายประกันคุณภาพการศึกษา ของครูประถมศึกษา สังกัดสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดเลย ทั้ง 10 มาตรฐาน โดยภาพรวม อยู่ระดับมาก พบมาตรฐานที่เห็นว่ามีความรู้ความเข้าใจในระดับปานกลาง ได้แก่ มาตรฐานที่ 8 การจัดการเรียนการสอนให้นักเรียนได้พัฒนาความรู้ความสามารถ และความถนัดได้ตามศักยภาพ โดยส่งเสริมจุดเด่นและแก้ไขจุดด้อยของนักเรียนเป็นรายบุคคล มาตรฐานที่ 5 การจัดการเรียน การสอนเชื่อมโยงกับสภาพชุมชน ธรรมชาติ และสิ่งแวดล้อม มาตรฐานที่ 3 การจัดการเรียน การสอนให้นักเรียนแสดงหาความรู้ด้วยตนเอง มาตรฐานที่ 2 การจัดการเรียนการสอนและให้นัก เรียนได้ฝึกคิด ปฏิบัติจริง ประเมิน และปรับปรุงตนเอง และมาตรฐานที่ 1 วางแผนการเรียน การสอนที่สอดคล้องกับหลักสูตร ความต้องการของนักเรียนและท้องถิ่น ด้านปัญหาและอุปสรรคใน การดำเนินงานด้านมาตรฐานการเรียนการสอน ตามนโยบายประกันคุณภาพการศึกษา โดยภาพ รวมอยู่ในระดับปานกลาง เมื่อพิจารณารายมาตรฐานแล้ว มาตรฐานที่พบว่ามีปัญหาน้อยคือ มาตรฐานที่ 7 จัดสิ่งแวดล้อมและบรรยากาศการเรียนการสอน ส่งเสริมให้นักเรียนเรียนรู้ด้วยความ สุขและประสบความสำเร็จ และมาตรฐานที่ 6 จัดการเรียนการสอนโดยปลูกฝังคุณธรรม จริยธรรม และคุณลักษณะที่พึงประสงค์เป็นนิสัย

ชาติชาย พิมพิไสย (2543 : บทคัดย่อ) ได้ศึกษาการดำเนินการประกันคุณภาพ การศึกษาของโรงเรียนประถมศึกษาสังกัดสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดกาฬสินธุ์ โดยมี วัตถุประสงค์เพื่อศึกษาการปฏิบัติงาน ปัญหา ข้อเสนอแนะในการดำเนินการประกันคุณภาพการศึกษา ของ โรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดกาฬสินธุ์ ผลการวิจัย พบว่า การปฏิบัติงานประกันคุณภาพของโรงเรียนประถมศึกษา โดยภาพรวมมีการปฏิบัติอยู่ในระดับมาก โดยเฉพาะอย่างยิ่งด้านการวางแผนพัฒนาคุณภาพการศึกษา ด้านการวางแผนพัฒนาระบบข้อมูล สารสนเทศ และด้านการกระตุ้นส่งเสริมให้บุคลากรในโรงเรียนปฏิบัติงานตามธรรมนูญโรงเรียน ส่วนปัญหาการปฏิบัติงานการควบคุมคุณภาพการศึกษา มีอยู่ในระดับน้อย ปัญหาที่สำคัญคือ ด้าน การประเมินคุณภาพการศึกษาและข้อเสนอแนะที่ควรพิจารณาในการประกันคุณภาพการศึกษาได้ แก่ การปฏิบัติงานภายในโรงเรียนควรดำเนินการตามที่กำหนดไว้ในธรรมนูญโรงเรียน การกำกับ ติดตามควรมีการปฏิบัติต่ออย่างจริงจัง และการพัฒนาครูผู้สอนควรดำเนินการอย่างต่อเนื่องและ เหมาะสม

อำนาจ สุทธิคุณ (2543 : บทคัดย่อ) ได้ศึกษาค้นคว้าอิสระ เรื่อง การดำเนินการ ประกันคุณภาพการศึกษาใน โรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานการประถมศึกษาอำเภอปลาปาก จังหวัดนครพนม ปีการศึกษา 2542 พบว่า

1. บุคลากรโดยรวมจำแนกตามสถานภาพเห็นว่า ปัจจัยในการดำเนินเกี่ยวกับการจัดการศึกษาของโรงเรียนประถมศึกษา ที่มีเพียงพอได้แก่ จำนวนอาคาร ไฟฟ้าเครื่องรับโทรทัศน์สี ขนาด 20 นิ้ว มีไม่เพียงพอ ได้แก่ เครื่องพิมพ์ดีด วิทยุเทป และเงินงบประมาณหมวดค่าตอบแทนใช้สอยและวัสดุ ค่าสาธารณูปโภค และเงินอุดหนุนอื่นส่วนที่ไม่มี ได้แก่ จอรับภาพจากเครื่องฉายภาพข้ามศีรษะ และห้องโสตทัศนูปกรณ์

2. บุคลากรโดยรวม จำแนกตามสถานภาพเห็นว่า การดำเนินการประกันคุณภาพการศึกษาในโรงเรียนประถมศึกษา โดยรวมด้านผลผลิตมีคุณภาพอยู่ในระดับดี ส่วนด้านการบริหารและด้านการเรียนการสอนอยู่ในระดับพอใช้

ลักษณะ วิไลพันธุ์ (2544 : บทคัดย่อ) ได้ศึกษาการเตรียมโรงเรียนเอกชนประเภทสามัญศึกษาในกรุงเทพมหานครเพื่อการประกันคุณภาพการศึกษา โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาเตรียมโรงเรียนเอกชนประเภทสามัญศึกษาในกรุงเทพมหานครเพื่อการประกันคุณภาพการศึกษา และเพื่อศึกษาปัญหาการเตรียมโรงเรียนเอกชนประเภทสามัญศึกษาในกรุงเทพมหานครเพื่อการประกันคุณภาพการศึกษา ผลวิจัย พบว่า การเตรียมโรงเรียนเอกชนประเภทสามัญศึกษาเพื่อประกันคุณภาพการศึกษา ทั้ง 7 ปัจจัย คือ ปรัชญาและเป้าหมายของโรงเรียน หลักสูตรและกระบวนการเรียนการสอน บุคลากร ทรัพยากรเพื่อการเรียนการสอน การจัดการบริหาร กิจกรรมนักเรียน และนักศึกษาและสัมฤทธิ์ผลของผู้เรียน มีการเตรียมอยู่ระดับมากที่สุด ถ้าพิจารณาอันดับการปฏิบัติสูงสุดของแต่ละปัจจัยตามลำดับดังกล่าว คือ 1) โรงเรียนเน้นที่คุณภาพและประสิทธิภาพในการจัดการศึกษา 2) จัดกระบวนการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ 3) ให้ครูปฏิบัติตนด้วยความรักและเมตตาต่อศิษย์ 4) จัดห้องเรียนให้ถูกสุขลักษณะและปลอดภัย 5) ให้ครูทำงานโดยมีส่วนร่วมและแสดงความคิดเห็นโดยอิสระ 6) ป้องกันนักเรียนเกี่ยวกับยาเสพติดและสิ่งมอมเมา 7) ส่งเสริมการปฏิบัติตนตามคุณธรรม จริยธรรมที่พึงประสงค์ ปัญหาที่พบส่วนใหญ่อยู่ในระดับน้อย ปัญหาสูงสุดคือ ครูใช้อุปกรณ์ สื่อ เทคโนโลยีและทรัพยากรทางการเรียนการสอนไม่พอกับความต้องการของนักเรียน

ชาญณรงค์ คำเจียบ (2544 : บทคัดย่อ) ได้ศึกษาการดำเนินการประกันคุณภาพการศึกษาของโรงเรียนประถมศึกษาตามทัศนะของ ข้าราชการครูสังกัดสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดอุบลราชธานี วัตถุประสงค์ เพื่อศึกษาสภาพการดำเนินการประกันคุณภาพการศึกษาของโรงเรียนประถมศึกษาตามทัศนะของข้าราชการครูสังกัดสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดอุบลราชธานี และเพื่อเปรียบเทียบทัศนะของข้าราชการครูต่อการเน้นการประกันคุณภาพการศึกษาของโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดอุบลราชธานี โดยจำแนกตามตำแหน่งและขนาดโรงเรียน สรุปผลวิจัย พบว่า ข้าราชการครูมีความเห็นว่า

การดำเนินการประกันคุณภาพการศึกษาของโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานประถมศึกษา จังหวัดอุบลราชธานี ในภาพรวมอยู่ในระดับมาก ข้าราชการครูที่มีตำแหน่งต่างกันมีความคิดเห็น เกี่ยวกับการดำเนินการประกันคุณภาพการศึกษาของโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงาน การประถมศึกษาจังหวัดอุบลราชธานี ในภาพรวมไม่แตกต่างกัน และข้าราชการครูที่ปฏิบัติใน โรงเรียนที่มีขนาดต่างกันมีความคิดเห็นเกี่ยวกับการดำเนินการประกันคุณภาพการศึกษาของ โรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดอุบลราชธานีในภาพรวมแตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 โดยข้าราชการครูที่ปฏิบัติงานในโรงเรียนขนาดเล็กกับ โรงเรียนขนาดใหญ่ มีทัศนคติแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ

ณรงค์ ศรีมาธรณ์ (2544 : บทคัดย่อ) ได้ศึกษาการประเมินการประกันคุณภาพ การศึกษาของโรงเรียนมัธยมศึกษาสังกัดกรมสามัญศึกษาจังหวัดศรีสะเกษ โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อ ศึกษาสภาพการดำเนินการประกันคุณภาพการศึกษาของโรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดกรมสามัญ ศึกษาจังหวัดศรีสะเกษ และเปรียบเทียบสภาพการดำเนินการประกันคุณภาพการศึกษา จำแนกตาม ตำแหน่ง ประสบการณ์ของข้าราชการครู และขนาดของโรงเรียน ผลการวิจัย พบว่า โรงเรียน มัธยมศึกษา สังกัดกรมสามัญศึกษาจังหวัดศรีสะเกษ มีการดำเนินการประกันคุณภาพการศึกษาใน ภาพรวมอยู่ในระดับมาก ข้าราชการครูสายผู้บริหารกับสายผู้สอน มีความคิดเห็นเกี่ยวกับการ ดำเนินการประกันคุณภาพ การศึกษาของโรงเรียน ในภาพรวมแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทาง สถิติที่ระดับ .01 ข้าราชการครูที่มีประสบการณ์ในการทำงานต่างกันมีความคิดเห็นเกี่ยวกับการ ดำเนินการประกันคุณภาพการศึกษาของโรงเรียนในภาพรวมไม่แตกต่างกัน และโรงเรียนที่มีขนาด ต่างกันมีการดำเนินการประกันคุณภาพการศึกษาในภาพรวมแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ ระดับ .01 โดยที่โรงเรียนขนาดใหญ่มีการดำเนินการประกันคุณภาพการศึกษาในภาพรวมแตกต่าง กันจากโรงเรียนขนาดกลาง อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 และแตกต่างจากโรงเรียนขนาด เล็กอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

ประกิจ แฟมไรสง (2544 : บทคัดย่อ) ได้ทำการศึกษาสภาพการดำเนินการตาม นโยบายการประกันคุณภาพการศึกษาของโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานการประถมศึกษา จังหวัดบุรีรัมย์ โดยมีวัตถุประสงค์ เพื่อศึกษาสภาพและปัญหาเกี่ยวกับการดำเนินการตามนโยบาย การประกันคุณภาพการศึกษาของโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัด บุรีรัมย์ และเปรียบเทียบความคิดเห็นของผู้บริหาร โรงเรียนและครูผู้สอนซึ่งปฏิบัติงานในโรงเรียน ที่มีขนาดต่างกัน ที่มีต่อสภาพการดำเนินการตามนโยบายการประกันคุณภาพการศึกษา ผลการวิจัย พบว่า โรงเรียนประถมศึกษา มีสภาพการดำเนินการตามนโยบายการประกันคุณภาพการศึกษา โดยรวม อยู่ในระดับมาก เพื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า ด้านที่มีการดำเนินการอยู่ในระดับมาก

คือด้านการควบคุมคุณภาพการศึกษาในการพัฒนาเข้าสู่มาตรฐานส่วนอีก 2 ด้าน คือ ด้านการตรวจสอบและปรับปรุงโรงเรียนในการตรวจสอบภายใน และด้านการควบคุมคุณภาพการศึกษาในการกำหนดมาตรฐานโรงเรียน ดำเนินการอยู่ในระดับปานกลาง สภาพปัญหาการดำเนินงานตามนโยบายการประกันคุณภาพการศึกษา โดยรวมอยู่ในระดับปานกลาง และเมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่า ทุกด้านมีสภาพปัญหาอยู่ในระดับปานกลาง สามารถเรียงลำดับค่าเฉลี่ยจากสูงไปต่ำดังนี้ คือ ด้านการควบคุมคุณภาพการศึกษาในการพัฒนาเข้าสู่มาตรฐาน ด้านการควบคุมคุณภาพการศึกษาในการกำหนดมาตรฐานโรงเรียน และด้านการตรวจสอบและปรับปรุงโรงเรียนในการตรวจสอบภายใน ตามลำดับ

ผู้บริหารโรงเรียนที่ปฏิบัติงานอยู่ในโรงเรียนที่มีขนาดต่างกัน มีความคิดเห็นต่อสภาพและปัญหาการดำเนินการตามนโยบายการประกันคุณภาพการศึกษา โดยรวมและรายด้านไม่แตกต่างกัน ส่วนครูผู้สอนที่ปฏิบัติงานอยู่ในโรงเรียนที่ขนาดต่างกัน มีความคิดเห็นต่อสภาพการดำเนินการตามนโยบายการประกันคุณภาพการศึกษา โดยรวมแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 เมื่อเปรียบเทียบเป็นรายคู่ พบว่าครูผู้สอนในโรงเรียนขนาดใหญ่กับขนาดกลางมีความคิดเห็นด้านการควบคุมคุณภาพการศึกษาในการพัฒนาเข้าสู่มาตรฐานแตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ส่วนครูผู้สอนในโรงเรียนขนาดใหญ่กับขนาดเล็ก และโรงเรียนขนาดกลางกับขนาดเล็ก มีความคิดเห็นด้านการควบคุมคุณภาพการศึกษาในการกำหนดมาตรฐานโรงเรียน และด้านการตรวจสอบและปรับปรุงโรงเรียนในการตรวจสอบภายใน ไม่แตกต่างกัน ส่วนความคิดเห็นต่อสภาพปัญหาการดำเนินการตามนโยบายการประกันคุณภาพการศึกษาโดยรวมพบว่า แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 เมื่อเปรียบเทียบเป็นรายคู่ พบว่าครูผู้สอนในโรงเรียนขนาดใหญ่กับขนาดกลางมีความคิดเห็นแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ทั้ง 3 ด้าน ส่วนครูผู้สอนในโรงเรียนขนาดใหญ่กับขนาดเล็ก และโรงเรียนขนาดกลางกับขนาดเล็ก มีความคิดเห็นต่อสภาพปัญหาการดำเนินการตามนโยบายการประกันคุณภาพการศึกษา ทั้ง 3 ด้านไม่แตกต่างกัน

อุดม เอี่ยมสร้อย (2544 : บทคัดย่อ) ได้ศึกษาปัญหาการดำเนินการประกันคุณภาพการศึกษาของโรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดกรมสามัญศึกษาจังหวัดบุรีรัมย์ในการเตรียมความพร้อมเพื่อรับการประเมินจากองค์การภายนอกตามพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาและเปรียบเทียบปัญหาการดำเนินการประกันคุณภาพการศึกษาของโรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดกรมสามัญศึกษาจังหวัดบุรีรัมย์ ตามความคิดเห็นของผู้บริหาร ผู้ช่วย ผู้บริหารฝ่ายวิชาการและครู ผลการศึกษา พบว่า ปัญหาการดำเนินการประกันคุณภาพการศึกษาโรงเรียนมัธยมศึกษาจังหวัดบุรีรัมย์ ตามความคิดเห็นของผู้บริหาร ผู้ช่วยผู้บริหารฝ่าย

วิชาและครู โดยภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านทั้ง 6 ด้าน พบว่า อยู่ในระดับน้อย 3 ด้าน คือ ด้านการศึกษาและการเตรียมการ ด้านการวางแผนการประกันคุณภาพ การศึกษา และด้านการนำแผนการประกันคุณภาพของสถานศึกษาไปใช้ อยู่ในระดับปานกลาง 3 ด้าน คือ ด้านการตรวจสอบและทบทวนคุณภาพการศึกษา ด้านการพัฒนาและปรับปรุงมาตรฐาน การศึกษา และด้านการเตรียมรับการประเมินจากองค์กรภายนอก เมื่อเปรียบเทียบปัญหาการ ดำเนินงานการประกันคุณภาพการศึกษาของโรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดกรมสามัญศึกษาจังหวัด บุรีรัมย์ ตามความคิดเห็นของผู้บริหาร ผู้ช่วยผู้บริหารฝ่ายวิชาการและครู โดยภาพรวม พบว่า ไม่แตกต่างกัน และเมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า ไม่แตกต่างกันเช่นเดียวกัน ส่วนปัญหาเกี่ยวกับการ ดำเนินงานการประกันคุณภาพการศึกษาของโรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดกรมสามัญศึกษา จังหวัดบุรีรัมย์ ตามความคิดเห็นของผู้บริหาร ผู้ช่วยผู้บริหารฝ่ายวิชาการและครู พบว่า เกณฑ์ใน การประเมินคุณภาพการศึกษามีการเปลี่ยนแปลงบ่อย ทำให้ไม่มีแนวทางที่ชัดเจนในการปฏิบัติ อีกทั้งยังขาดบุคลากรที่ดำเนินการประกันคุณภาพการศึกษาโดยตรง ทำให้การดำเนินงานมีความ ล่าช้า พร้อมทั้งเสนอแนะว่า สมควรให้มีการจัดอบรมบุคลากรในหน่วยงานทุกคนเพื่อให้ทราบ แนวทางและวิธีปฏิบัติ สร้างความตระหนัก และต้องมีการติดตามผลอย่างต่อเนื่อง

สุริยา มะโยธี (2544 : บทคัดย่อ) ได้วิจัยเรื่อง การดำเนินงานการประกันคุณภาพ การศึกษาในโรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดกรมสามัญศึกษา จังหวัดหนองคาย จากองค์ประกอบหลักการ ดำเนินงานการประกันคุณภาพการศึกษาสามส่วน คือ ส่วนการควบคุมคุณภาพการศึกษาส่วนการ ตรวจสอบทบทวน และปรับปรุงคุณภาพการศึกษา ส่วนการประเมินและรับรองคุณภาพการศึกษา ผลการศึกษาค้นคว้า พบว่า

1. บุคลากรโดยรวม และจำแนกตามสถานภาพ คือ ผู้บริหาร ครู อาจารย์ และ สหวิทยาเขต เห็นว่า โรงเรียนมีการดำเนินงานการประกันคุณภาพการศึกษาโดยรวม และในแต่ละ ส่วนอยู่ในระดับปานกลาง ยกเว้น สหวิทยาเขตเทศบาลเมืองหนองคายมีการดำเนินการประเมินและ รับรองคุณภาพการศึกษาอยู่ในระดับมาก สหวิทยาเขตศรีนครินทร์พิทยังและสหวิทยาเขตศรีพรเจริญ มีการดำเนินงานส่วนการควบคุมคุณภาพการศึกษา อยู่ในระดับมาก

2. บุคลากรที่ปฏิบัติงานในสหวิทยาเขตต่างกัน มีความคิดเห็นเกี่ยวกับการ ดำเนินงานการประกันคุณภาพการศึกษา โดยภาพรวมและส่วนการตรวจสอบ ทบทวนและ ปรับปรุงคุณภาพการศึกษาไม่ต่างกัน แต่บุคลากรในสหวิทยาเขตศรีพรเจริญเห็นว่า สหวิทยาเขต มีการดำเนินงาน ส่วนการควบคุมคุณภาพการศึกษามากกว่าสหวิทยาเขตพิสัยสรเดช และบุคลากร ในสหวิทยาเขตเทศบาลเมืองหนองคาย เห็นว่า มีการดำเนินงานส่วนการประเมินและรับรองคุณภาพการศึกษา มากกว่าสหวิทยาเขต ทำบ่อ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

3. การดำเนินงานการประกันคุณภาพการศึกษาในโรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดกรมสามัญศึกษาจังหวัดหนองคาย มีปัญหาเกี่ยวกับการขาดแคลนสิ่งอำนวยความสะดวก ขาดสื่อและเทคโนโลยี บุคลากรไม่ได้ศึกษาคุณภาพการประกันคุณภาพการศึกษา ขาดการติดตามงานที่เป็นระบบ และไม่ต่อเนื่อง ขาดการประสานงานระหว่างโรงเรียนกับผู้ปกครองและชุมชนขาดการสร้างเครือข่ายการเรียนรู้ในชุมชน ขาดการจัดนิทรรศการแสดงผลงาน และไม่มี การสรุปและการจัดทำรายงานผลการดำเนินงานการประกันคุณภาพการศึกษาของนักเรียนและปัจจัยด้านการนิเทศ ซึ่งผู้วิจัยเสนอว่าการพัฒนาคุณภาพการศึกษาต้องอาศัยทุกปัจจัย

ถวิล เต็มรัมย์ (2545 : บทคัดย่อ) การศึกษาระดับการปฏิบัติและอุปสรรคในการดำเนินงานการประกันคุณภาพการศึกษาของโรงเรียนประถมศึกษาในสังกัดสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดบุรีรัมย์ โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาระดับการปฏิบัติและอุปสรรคในการดำเนินงานประกันคุณภาพการศึกษาของโรงเรียนในสังกัดสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดบุรีรัมย์ และเพื่อเปรียบเทียบระดับการปฏิบัติและอุปสรรคในการดำเนินงานการประกันคุณภาพการศึกษาของโรงเรียน ในสังกัดสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดบุรีรัมย์ ตามความคิดเห็นของผู้บริหารและครูที่ปฏิบัติงานในโรงเรียนที่มีขนาดต่างกัน สรุปผลการวิจัย พบว่า ในภาพรวมระดับการปฏิบัติและระดับอุปสรรคในการดำเนินงานการประกันคุณภาพการศึกษาของผู้บริหารและครู เมื่อจำแนกตามสถานภาพตำแหน่งและขนาดโรงเรียนอยู่ในระดับปานกลาง เมื่อเปรียบเทียบระดับการปฏิบัติของผู้บริหารและครู พบว่าไม่แตกต่างกัน และเมื่อเปรียบเทียบระดับการปฏิบัติในโรงเรียนที่มีขนาดต่างกัน พบว่าแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญที่ระดับ .05 อีกทั้งยังพบว่าโรงเรียนขนาดเล็กมีระดับการปฏิบัติมากกว่าโรงเรียนขนาดกลางและใหญ่ ส่วนการเปรียบเทียบระดับอุปสรรคในการดำเนินงานของผู้บริหารโรงเรียนและครูพบว่าไม่แตกต่างกัน อีกทั้งยังพบว่าไม่มีความแตกต่างกันในระดับอุปสรรคในโรงเรียนที่มีขนาดต่างกัน

สุภัค แก้วเพชร (2545 : บทคัดย่อ) ได้ศึกษาการประกันคุณภาพการศึกษาตามการรับรู้ของผู้บริหารและครู โรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดกรมสามัญศึกษาจังหวัดสงขลา โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาความเข้าใจ ความคิดเห็นเรื่องการปฏิบัติงานและรวบรวมปัญหาข้อเสนอแนะในการปฏิบัติงานการประกันคุณภาพการศึกษาของผู้บริหารและครู โรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดกรมสามัญศึกษาจังหวัดสงขลา ผลการศึกษา พบว่า ความเข้าใจเรื่องการประกันคุณภาพการศึกษาของผู้บริหารและครู โรงเรียนมัธยมศึกษา จังหวัดสงขลา พบว่าโดยภาพรวมบุคลากรทั้ง 2 กลุ่ม ประเมินว่าตนเองมีความเข้าใจอยู่ในระดับปานกลาง เมื่อพิจารณาในแต่ละกลุ่ม พบว่า กลุ่มผู้บริหารประเมินว่าตนเองมีความเข้าใจอยู่ในระดับมาก ส่วนกลุ่มครูผู้สอนประเมินว่าตนเองมีความเข้าใจอยู่ในระดับปานกลาง ความคิดเห็นเกี่ยวกับการปฏิบัติงานการประเมินคุณภาพการศึกษา

ของผู้บริหารและครูโรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดกรมสามัญศึกษา จังหวัดสงขลา พบว่า โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก และเมื่อพิจารณาในแต่ละกลุ่ม พบว่า บุคลากรทั้ง 2 กลุ่มต่างก็มีความคิดเห็นเห็นด้วยกับการปฏิบัติงานการประกันคุณภาพการศึกษาอยู่ในระดับมาก ส่วนปัญหาและข้อเสนอแนะในการปฏิบัติงานการประกันคุณภาพการศึกษา ของผู้บริหารและครูโรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดกรมสามัญศึกษาจังหวัดสงขลา โดยส่วนมากทั้งกลุ่มผู้บริหารและกลุ่มครูผู้สอนต่างก็ประสบกับปัญหาเดียวกัน คือ บุคลากรส่วนใหญ่ในโรงเรียนยังขาดความรู้ความเข้าใจในเรื่อง การประกันคุณภาพการศึกษา โรงเรียนขาดบุคลากรที่ทำหน้าที่รับผิดชอบ เรื่องนี้โดยตรง ครูผู้สอนไม่มีโอกาสที่จะได้เข้ามามีส่วนร่วมในการวางแผน โรงเรียนไม่ได้ ปฏิบัติงานไปตามแผนที่วางไว้ ครูขาดความรู้ในเรื่องการตรวจสอบคุณภาพการศึกษา และการสร้างเครื่องมือวัด หรือประเมิน

คมสัน สุขสว่าง (2546 : บทคัดย่อ) ได้ทำการวิจัยเรื่องศึกษาปัญหาการดำเนินงานตามระบบการประกันคุณภาพการศึกษาภายในสถานศึกษา สังกัดเทศบาลเมืองสระบุรี การวิจัยพบว่า ระดับปัญหาการดำเนินงานตามระบบการประกันคุณภาพการศึกษาภายในโรงเรียน สังกัดเทศบาลเมืองสระบุรี โดยภาพรวม ทั้ง 8 ด้าน อยู่ในระดับปานกลาง เรียงลำดับสูงสุด คือ ด้านพัฒนามาตรฐานการศึกษา ด้านการจัดทำแผนพัฒนาคุณภาพการศึกษา และด้านการตรวจสอบและทบทวนคุณภาพการศึกษา เมื่อเปรียบเทียบปัญหาการดำเนินงาน จำแนกตามสถานภาพของผู้ตอบแบบสอบถาม พบว่า 1) ผู้มีวุฒิการศึกษา และตำแหน่งต่างกันมีความคิดเห็นต่อปัญหาการดำเนินงานไม่แตกต่างกัน 2) ผู้มีระยะเวลาในการปฏิบัติงาน และขนาดของโรงเรียนต่างกันมีความคิดเห็นต่อปัญหาการดำเนินงานแตกต่างกัน

เทพินทร์ ทองศรี (2546 : บทคัดย่อ) ได้ศึกษาการดำเนินการประกันคุณภาพการศึกษาภายในโรงเรียนบ้านแก้งอะฮวน อำเภอตระการพืชผล จังหวัดอุบลราชธานี โดยวิธีการวิจัยเชิงปฏิบัติการ เพื่อปรับปรุงหรือพัฒนาครูด้านการดำเนินการประกันคุณภาพการศึกษา ผลการศึกษา พบว่า ก่อนการพัฒนาครูยังไม่มีความรู้ ความเข้าใจ ความตระหนัก ความมุ่งมั่น พยายาม และไม่เห็นความจำเป็นในการดำเนินการประกันคุณภาพการศึกษาภายในและการจัดแบบรายงานประเมินตนเองของโรงเรียน ทำให้ส่งผลต่อการพัฒนาคุณภาพการศึกษาตามเจตนารมณ์แห่งพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 หลังจากได้ดำเนินการพัฒนาโดยใช้กลยุทธ์การศึกษาเอกสารด้วยตนเอง การฝึกอบรมเชิงปฏิบัติ การศึกษาคูงาน และการมอบหมายงานให้ปฏิบัติตามขั้นตอนการวิจัยเชิงปฏิบัติการ ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลง คือ 1) ครูมีความรู้ความเข้าใจระบบการประกันคุณภาพการศึกษาภายใน 2) ครูมีการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมในการทำงานแบบมีส่วนร่วมร่วมคิด ร่วมทำ ร่วมพัฒนา การสะท้อนผลการปฏิบัติงาน ทำงานร่วมกันแบบกัลยาณมิตร 3) ครู

สามารถเขียนรายงานประเมินตนเองของโรงเรียน เพื่อรองรับการประเมินภายในและภายนอก จาก การดำเนินการศึกษาค้นคว้าดังกล่าว จึงเป็นการสร้างความพร้อมการดำเนินงานประกันคุณภาพ การศึกษา ภายในสถานศึกษาอย่างต่อเนื่องและยั่งยืน พร้อมทั้งจะเปิดเผยหรือรายงานผลการจัดการ ศึกษาต่อสาธารณชน

รุ่งอรุณ บุตรมี (2546 : บทคัดย่อ) ได้ศึกษาการพัฒนาการดำเนินงานประกันคุณภาพ ภายในสถานศึกษา เพื่อรองรับการประเมินคุณภาพภายนอกโรงเรียนบ้านตราด อำเภอ ไพรบึง จังหวัดศรีสะเกษ โดยใช้กระบวนการวิจัยเชิงปฏิบัติการเป็นเครื่องมือในการศึกษา ผลการศึกษา พบว่า ผลการพัฒนาการดำเนินงานประกันคุณภาพภายในสถานศึกษา เพื่อรองรับ การประเมิน คุณภาพการศึกษาภายนอกโรงเรียนบ้านตราด ได้ช่วยให้เกิดการเปลี่ยนแปลงทั้งระบบการปฏิบัติงาน การบริหารโรงเรียน ข้าราชการครูมีความรู้ความเข้าใจ และสามารถปฏิบัติงานในหน้าที่ตามความ รับผิดชอบตาม โครงสร้างการบริหารได้อย่างคล่องตัว แต่ยังมีประเด็นที่ต้องปรับปรุงและพัฒนา เพิ่มเติมต่อไปอีก ได้แก่ ด้านการจัดระบบการจัดเก็บ และการนำมาใช้ของข้อมูลสารสนเทศ ยังต้องได้รับการพัฒนาอย่างต่อเนื่องอีก เนื่องจากว่ามาตรฐานนี้ยังไม่เกิดผลที่ชัดเจน สาเหตุส่วนหนึ่ง เกิดจากการขาดงบประมาณ นอกจากนั้นยังสามารถพัฒนาเข้าสู่มาตรฐาน โดยทุกคนมีส่วนร่วมคิด ร่วมทำ ร่วมตรวจสอบ และร่วมปรับปรุงแก้ไข บุคลากรมีการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ร่วมกัน ส่งผลให้ บุคลากรใน โรงเรียนทำงานร่วมกันอย่างมีความสุข เป็นกัลยาณมิตรต่อกันและเกิดการปรับเปลี่ยน วัฒนธรรมการทำงานที่ดีต่อเนื่องและยั่งยืน

ลิขิต ศกุนะสิงห์ (2546 : บทคัดย่อ) ได้ศึกษาการดำเนินการประกันคุณภาพภายใน ของโรงเรียนประถมศึกษากิ่งอำเภอเหล่าเสือโก้ก จังหวัดอุบลราชธานี ศึกษาสภาพการดำเนินงาน ปัญหาและแนวทางในการแก้ไขปัญหาการประกันคุณภาพภายในของโรงเรียนประถมศึกษา กิ่งอำเภอเหล่าเสือโก้ก จังหวัดอุบลราชธานี โดยใช้เทคนิคเชิงคุณภาพ (Qualitative Technique) ผลการศึกษา พบว่า ด้านคุณภาพนักเรียน โรงเรียนขนาดใหญ่มีสมรรถภาพทางร่างกาย ผ่านเกณฑ์ที่กำหนดมากที่สุด ส่วนโรงเรียนขนาดกลางและขนาดเล็ก นักเรียนมีความภูมิใจใน ความเป็นไทยมากที่สุด ด้านมาตรฐานการเรียนการสอน โรงเรียนขนาดใหญ่และเล็กจัดการเรียน การสอนโดยปลูกฝังด้านคุณธรรม จริยธรรมที่ดีแก่นักเรียนมากที่สุด โรงเรียนขนาดกลาง จัดการเรียน การสอนด้านการจัดสิ่งแวดล้อม เพื่อส่งเสริมให้นักเรียนได้เรียนรู้อย่างมีความสุขมากที่สุดด้าน มาตรฐานการบริหารโรงเรียน โรงเรียนขนาดใหญ่สนับสนุนให้บุคลากรเกิดความมุ่งมั่นในการ พัฒนาตนเองมากที่สุด โรงเรียนขนาดกลางสนับสนุนให้ใช้แผนปฏิบัติการเป็นเครื่องมือในการ บริหารโรงเรียนอย่างมีประสิทธิภาพมากที่สุด

วินัย เดชมงคลวัฒนา (2546 : บทคัดย่อ) ได้วิจัยเรื่องความรู้ความเข้าใจและสภาพปัญหาการประกันคุณภาพการศึกษาภายในสถานศึกษาของโรงเรียนประถมศึกษา จังหวัดนนทบุรี ผลการวิจัยพบว่า ผู้บริหารสถานศึกษาและครูผู้สอนในโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานการประถมศึกษาอำเภอนนนทบุรี มีความรู้และความเข้าใจการประกันคุณภาพการศึกษา การศึกษาภายในสถานศึกษาอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านทั้ง 8 ด้าน เรียงลำดับ ได้แก่ มีความรู้ความเข้าใจด้านการศึกษารพัฒนามาตรฐานการศึกษา มีความรู้ความเข้าใจด้านประเมินคุณภาพการศึกษา มีความรู้ความเข้าใจด้านการทดสอบและทบทวนคุณภาพการศึกษา มีความรู้ความเข้าใจเรื่องการดำเนินการตามแผนพัฒนาคุณภาพการศึกษา มีความรู้ความเข้าใจด้านการจัดระบบบริหารและสารสนเทศ และมีความรู้ความเข้าใจในระดับปานกลางสองด้าน เรียงตามลำดับ ได้แก่ มีความรู้ความเข้าใจด้านการรายงานคุณภาพการศึกษาประจำปี และมีความรู้ความเข้าใจด้านการผูกงระบบการประกันคุณภาพการศึกษา

สังคม ทินาววัฒน์ (2546 : บทคัดย่อ) ได้วิจัยเรื่องการดำเนินงานประกันคุณภาพการศึกษาตามมาตรฐานการศึกษาในโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานการประถมศึกษาอำเภอเมืองหนองคาย จังหวัดหนองคาย พบว่า ระดับการดำเนินงานประกันคุณภาพการศึกษาตามมาตรฐานคุณภาพการศึกษาในโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานการประถมศึกษาอำเภอเมืองหนองคาย อำเภอเมืองหนองคาย ทั้งรายด้าน และโดยรวม อยู่ในระดับมาก ข้าราชการครู สังกัดสำนักงานการประถมศึกษาอำเภอเมืองหนองคาย จังหวัดหนองคาย ในโรงเรียนที่มีขนาดต่างกัน มีความคิดเห็นต่อการดำเนินงานประกันคุณภาพการศึกษา ตามเกณฑ์มาตรฐานคุณภาพการศึกษาในโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานการประถมศึกษาอำเภอเมืองหนองคาย จังหวัดหนองคาย โดยรวมแตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 เมื่อเปรียบเทียบรายคู่ พบว่า ระดับความคิดเห็นของข้าราชการครูโรงเรียนขนาดเล็ก แตกต่างกับโรงเรียนขนาดใหญ่ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 และเปรียบเทียบความคิดเห็นของข้าราชการครู มาตรฐานด้านผู้เรียน พบว่าแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 เมื่อเปรียบเทียบรายคู่ พบว่า ความคิดเห็นของข้าราชการครูในโรงเรียนขนาดเล็ก แตกต่างกับโรงเรียนขนาดใหญ่ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

งานวิจัยต่างประเทศ

บอยล์ และ บาวเคิน (Boyle and Bowden. 1997 : 111) ได้ทำการศึกษาเรื่องการประกันคุณภาพการศึกษา ในมหาวิทยาลัย โดยการนำเสนอรูปแบบการประกันคุณภาพการศึกษา รูปแบบหนึ่งสำหรับวิทยาลัยและมหาวิทยาลัย รูปแบบดังกล่าวได้กลั่นกรองมาจากแนวคิดสำคัญในวรรณกรรมทั้งหลายที่เกี่ยวข้องเกี่ยวกับประกันคุณภาพการศึกษารวมทั้งวัฒนธรรมและการปฏิบัติของการอุดมศึกษา ปรากฏว่า รูปแบบนี้มีการปรับปรุงคุณภาพการศึกษาอย่างต่อเนื่องในการเรียนรู้ของนักเรียนศึกษา ณ ศูนย์ประกันคุณภาพ และมีการปรับปรุงดีขึ้นในด้านองค์ประกอบของค่านิยมในสถาบัน การประเมินและการพัฒนาคณาจารย์ การประเมินหลักสูตร ความรับผิดชอบ และนโยบายและโครงสร้างที่สามารถทำให้เปลี่ยนแปลงได้

เนวิลล์ (Neville. 1999 : 963 – A) ได้ศึกษาประสิทธิผลของโปรแกรมการประกันคุณภาพการศึกษาและการวางแผนปรับปรุง โรงเรียนของคณะกรรมการการศึกษาแห่งรัฐอิลลินอยส์ อันเป็นกรอบสำหรับการวางแผนการปรับปรุงโรงเรียนของรัฐ การศึกษาได้หาทางกำหนดขอบเขตที่นักการศึกษาที่มีความเข้าใจเกี่ยวกับการวางแผนปรับปรุงโรงเรียนอันเป็นวิธีที่จะให้ได้รับความสำเร็จในการปรับปรุงโรงเรียนของตน โครงการศึกษาคั้งนี้แบ่งออกเป็น 3 ระยะ แต่ละระยะมีวิธีดำเนินการต่างกันตามขั้นตอนเพื่อเก็บรวบรวมข้อมูลและการวิเคราะห์ข้อมูล ผลการศึกษาปรากฏดังนี้ (1) กิจกรรมที่สัมพันธ์กับ โปรแกรมการประกันคุณภาพการศึกษาและวางแผนปรับปรุงโรงเรียนมากขึ้น (2) กรอบงานของรับไม่ได้ทำให้วาระทางเทคนิคของการวางแผนการปรับปรุงโรงเรียนเหล่านี้ก้าวหน้าขึ้นไป (3) การสนทนาเกี่ยวกับหลักสูตรซึ่งสัมพันธ์กับกิจกรรมการสังเกตเพื่อนร่วมงานและสัมพันธ์กับ โอกาสนั้นได้รับการสนับสนุนจากการเข้าเกี่ยวข้องกับ โปรแกรมการประกันคุณภาพการศึกษาและการวางแผนการปรับปรุงโรงเรียน แต่ไม่มีหลักฐานยืนยันว่า โปรแกรมนี้ก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงหลักสูตรอย่างกระฉับกระเฉง (4) บทบาทของคะแนนจากการทดสอบด้วยแบบทดสอบมาตรฐานในระบบโรงเรียนชิคาโก อันเป็นตัวบ่งชี้เบื้องต้นของการปรับปรุงโรงเรียนนั้นนับว่ามีนัยสำคัญ (5) ภาพลักษณ์ของคณะกรรมการการศึกษาแห่งรัฐอิลลินอยส์ได้ปรับปรุงดีขึ้นในที่ตั้งของ โรงเรียนเหล่านี้แต่ละ โรงอันเป็นผลของลักษณะและการนำการ ริเริ่มโครงการความรับผิดชอบนี้ไป

บั๊กก์ (Bugg. 2001 : 4330 – A) ได้ศึกษาประสิทธิผลของโปรแกรมการประกันคุณภาพการศึกษาและการวางแผนปรับปรุง โรงเรียนของคณะกรรมการการศึกษาแห่งรัฐอิลลินอยส์ อันเป็นตัวช่วยในการพัฒนากระบวนการเปลี่ยนแปลงที่เป็นระบบในโรงเรียนมัธยมศึกษาตอนปลายของรัฐในการศึกษาได้หาทางกำหนดขอบเขตที่โรงเรียน 2 โรงเรียนได้ใช้โปรแกรมประกันคุณภาพการศึกษาซึ่งเป็นวิธีการที่จะทำให้ทราบกระบวนการปรับปรุงโรงเรียนอย่างต่อเนื่อง แบ่งการ

ดำเนินการศึกษาออกเป็น 3 ระยะ แต่ละระยะใช้วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูลและวิธีการวิเคราะห์ข้อมูลต่างกัน ผลการศึกษาปรากฏดังนี้ (1) ก่อนนำโปรแกรมการประกันคุณภาพการศึกษาและการวางแผนการปรับปรุงโรงเรียนเข้ามาใช้ โรงเรียนมัธยมศึกษาตอนปลาย ทั้ง 2 โรงเรียนไม่เคยมีโครงสร้างที่จัดทำขึ้นอย่างเป็นทางการเพื่อปรับปรุงโรงเรียนมาก่อน (2) ในขณะที่โรงเรียนในชนบทสามารถใช้กระบวนการประกันคุณภาพการศึกษาอันเป็นตัวช่วยในการพัฒนาโครงสร้างการปรับปรุงโรงเรียนซึ่งจัดทำขึ้นอย่างเป็นทางการได้แล้วนั้น โรงเรียนในเมืองยังไม่สามารถนำวิธีการดำเนินงานดังกล่าวมาใช้ให้ประสบความสำเร็จได้ (3) โปรแกรมการประกันคุณภาพการศึกษาส่งผลทางบวกต่อกลยุทธ์การสอนที่ใช้ในโรงเรียนทั้ง 2 โรงเรียน (4) ถึงแม้ว่าโปรแกรมการประกันคุณภาพการศึกษาจะปรากฏว่าประสบความสำเร็จในการช่วยเหลือโรงเรียนในด้านการบอกลักษณะของประเด็นปัญหาการปรับปรุงโรงเรียน แต่อาจจะถูกโต้แย้งได้ว่าในสภาพแวดล้อมบางสภาพอาจจะไม่มีการจัดทำโครงสร้างเพื่อให้โรงเรียนได้กล่าวถึงปัญหาดังกล่าวให้ประสบความสำเร็จได้ (5) กรอบงานการประกันคุณภาพการศึกษามีศักยภาพมากพอที่จะช่วยให้โรงเรียนได้พัฒนาวัฒนธรรมการปรับปรุงโรงเรียนอย่างต่อเนื่องได้ อย่างไรก็ตาม ผลการศึกษายังพบด้วยว่า ไม่มีตัวแปรต่าง ๆ เช่น ภาวะผู้นำ และทรัพยากรด้านการเงิน กระบวนการนี้จึงยังไม่เพียงพอที่จะบรรลุเป้าหมายดังกล่าวได้

จากการศึกษาเอกสารและรายงานวิจัยที่เกี่ยวข้องพอสรุปได้ว่า การประกันคุณภาพการศึกษา เป็นกระบวนการหนึ่งที่จะสร้างศรัทธาความเชื่อมั่นให้กับผู้เรียน ผู้ปกครอง ชุมชน และสังคมว่า สถานศึกษามีศักยภาพในการจัดการศึกษาที่มีคุณภาพ ได้มาตรฐานในระดับสากล ผู้เรียนที่จบการศึกษาจากสถานศึกษา จะเป็นบุคคลที่มีคุณภาพ เป็นคนเก่ง คนดี มีคุณลักษณะที่พึงประสงค์ สามารถอยู่ร่วมกับผู้อื่นในสังคมได้อย่างมีความสุข ซึ่งกระบวนการดำเนินการประกันคุณภาพการศึกษานั้นจะประสบผลสำเร็จได้ต้องอาศัยความร่วมมือร่วมใจของบุคลากรทุกส่วนในหน่วยงาน รวมทั้งผู้มีส่วนได้เสียกับการจัดการศึกษาของโรงเรียน (Stake holder) ทุกฝ่ายเป็นสำคัญ รวมทั้งตัวบ่งชี้ความสำเร็จก็คือ ผู้เรียน ถ้าผู้เรียนมีคุณภาพ หรือมีคุณลักษณะที่พึงประสงค์ตามกำหนดไว้ในมาตรฐานการศึกษา และสอดคล้องกับความต้องการของสังคม นั้นแสดงว่าการดำเนินการด้านการประกันคุณภาพการศึกษาของโรงเรียนบรรลุเป้าหมาย ดังนั้นการพัฒนาผู้เรียนให้ได้มาตรฐานและคุณภาพทัดเทียมกันทั่วประเทศ ต้องมีการดำเนินการประกันคุณภาพการศึกษา มีการทบทวนตรวจสอบ ปรับปรุงคุณภาพการศึกษาอย่างต่อเนื่อง และมีการรับรองประเมินคุณภาพการศึกษาจากองค์กรภายนอก รวมทั้งต้องมีกระบวนการรายงานผลต่อสาธารณชนอย่างมีประสิทธิภาพด้วย